

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 417.

Λ Ο Γ Ο Σ Π Ε Ρ Ι Π Η Ν Υ Κ Ο Σ .

Ἐν τῷ μέσω τῶν σεισμῶν τῆς πατρίδος ἡμῶν γῆς, οἵτινες ὅμως οὐχὶ τὴν καταστροφὴν, ἀλλὰ τὴν δημιουργικὴν αὐτῆς ἀνάπλασιν προαγγέλλουσιν· ἐν τῷ μέσω πολυάθλων ἀγῶνων, παρελθόντων, παρόντων καὶ ἐσομένων, καθ' οὓς νεαραὶ πνευματικαὶ δυνάμεις, τὸ μέλλον κατασκευάζουσι, παρίστανται παλαιούσαι πρὸς τὰς ἀγρίας, τὰς τιτανεῖους δυνάμεις τοῦ σκότους τὰς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος μελαίνεας θανάτου σιᾶς ζητούσας ἐπὶ τὸ μέλλον ἡμῶν νὰ ἐπιβρίψωσι, κάλλιστον πρόκειται θέκμα, εἰς ὃ ἀσμένως ὁ ἐναγώνιος ἐπαναπαύεται νοῦς· νεολαία τὸ πολυπόθητον ἐκεῖνο μέλλον προεικονίζουσα, ἥτις ὡς ἀνθησις παρ' ἡφαιστειῶν ἀναβλαστάνουσα κρατῆρα, τὴν νέαν τῆς πατρίδος πλάσιν αἰσίως προοικονομεῖ. Οἱ δὲ γεραίτεροι ἡμεῖς μετὰ στοργῆς περιέπομεν αὐτὴν ὡς ἀναπολοῦσαν τὸ πάλαι ποτὲ εὐδαίμων τῶν πατέρων ἕξ τὸ μετὰ μακροῦς χειμῶνας κατὰ τὴν ἐπερχομένην παλλιγενεσίαν μέλλον πάλιν ἢ ἀνακύψῃ.

Ἐγὼ δὲ πρὶν ἢ κατὰ καθήκον ἐκθέσω τὰ περὶ τῶν νεανίσκων τούτων τῶν ἐνταῦθα προσερχομένων, ὅπως δώσωσι καὶ δημοσίᾳ λόγον τῶν κατὰ τὸν παρερ-

χόμενον σχολικὸν ἐνικυτὸν λογικῶν αὐτῶν ἀγῶνων, δι' ὧν τὸ καθ' ἑαυτοὺς συγκαταρτίζουσι τὸ μέλλον, ἐπιτρέποντες ἡμῖν νὰ ἴδωμεν ἐπὶ τῶν εὐθύμων καὶ εὐκινήτων αὐτῶν ὄψεων τὰς χρηστάς περὶ αὐτοῦ ἐλπιδας, ἐν τοιαύτῃ, λέγω, χαρμωσύνῃ πανηγύρει ἐνταῦθα παριστάμενος, μετὰ δεκατρεῖς ἑτέρας παρελθούσας ὁμοίως περιόδους, καὶ ἐπόμενος τῷ κάλλιστα ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἐκπαιδευτηρίῳ κειμένῳ ἐθίμῳ, θέλω προσπαθῆσαι νὰ στρέψω σήμερον μεθ' ὑμῶν τὸ βλέμμα εἰς σημεῖόν τι τοῦ τηλαυγοῦς τῆς ἀρχαιότητος ἄστρου, λέγων βραχέα τινὰ περὶ πνυκός (α). Διότι τὰ ἐρημικὰ ἐκεῖνα καὶ γεραρὰ λείψανα τῆς προγονικῆς ἡμῶν εὐκλείας, οἱ μάρτυρες ἐκεῖνοι τῆς τῶν πατέρων ἀρετῆς εἰς μίμησιν παρορμῶσι τοὺς νεωτέρους· εὐγνωμοσύνη δὲ ὀφείλεται δικαία, διότι ταῦτα ὑπὲρ ἡμῶν εὐγλωττότερον τῶν ζώντων συνηγόρησαν πρὸς τοὺς σήμερον πεφωτισμένους λαοὺς. Ἡ δὲ ἐπιβρόχῃ αὐτῶν ἐπὶ τὸν πολιτικὸν καὶ ἔθνηκον ἡμῶν βίον, μεγάλη οὖσα καὶ ἀγαθοποιός, σημαίνει ἀσφαλῶς καὶ

(α) Κατὰ τοὺς ἀρχαίους γραμματικὸς αἱ πλάγια πτώσεις τοῦ πνυκός σχηματίζονται· πνυκός, πνυκί κ.τ.λ. ἀλλ' ἕνεκα τούτου ὀδμημία, νομίζω, ἀνάγκη νὰ εἰσαχθῇ καὶ ἡ ἀνωφερῆς αὕτη εἰς τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν ἀνωμαλία. Ἄλλ' εἰς τὸν εὐκαιρῶς συνιστάμενον ἀκαδημικὸν σύλλογον ἀπόκειται καὶ τοῦτο μετὰ πολλῶν ἄλλων νὰ λύσῃ· πολλοὶ δὲ τινες καὶ ἱκανοὶ ἐκ τῶν περὶ τὰ δίκαια παρ' ἡμῖν δεινῶν περιεχόμενοι ἐν αὐτῷ εὐκολώτερον θέλουσιν ἀνέγραψαι τὰ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀδικα.

τῆς ἡμετέρας προόδου τοὺς διαφόρους βαθμούς· διότι δὲν εἶναι ἀψυχοί τινες λίθοι, οἳ παρίστανται εἰς τοὺς ἀνχισητοῦντας καὶ ἐν τῷ παρόντι μόνον ζῶντας ἀνθρώπους, ἀλλ' εἶναι σύμβολα ζωῆς τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ μέλλοντος ἐν τῷ τῆς ἀνθρωπότητος βίῳ συνάπτοντα. Καὶ ἄλλως δὲ εἶναι ἀξιόλογος ἡ σπουδὴ αὕτη καὶ οἰκεία μάλιστα ἡμῖν καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν παιδείαν, εἴπερ τι ἄλλο, συντελοῦσα (α) διότι δεσμὸς μυστηριώδης συνέχει ἡμᾶς πρὸς ἅπαντα τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμόν.

Οὐδεὶς δὲ εὖ φρονῶν, ἀποβλέπων εἰς τὰς καθ' ἡμᾶς ἀνάγκας τῶν κοινωνιῶν, ὧν ἡ εὐημερία εἶναι ἐν πολλοῖς προῖον τῶν θυμασιῶν ἐφαρμογῶν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἤθελεν ὑπολάβει ὡς πολυτελεστέρην καὶ πως ματαιόσπουδον τὴν τῆς ἀρχαιότητος μάθησιν, ἐν τῷ μέσῳ μάλιστα τοσούτων καὶ τηλικούτων περὶ τὰ τὸν ὕλικόν βίον ἀποβλέποντα ἡμετέρων ἐλλείψεων καὶ ἀναγκῶν. Διότι, ὅταν ἐκ προνοίας κυβερνητικῆς, ἡ ἐξ ἐθνικῆς αὐτοβουλίας, ἐπέλθῃ ποτὲ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ εὐκαταία ἐκείνη κοινωνικὴ κατάστασις, ἡ ἀπὸ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν μέγα μέρος τῶν δυνάμεων αὐτῆς ἀρυσμένη, καὶ τότε ἡ διὰ τῆς ἀρχαιότητος γνῶσις τοῦ ἠθικοῦ καὶ αἰσθητικοῦ καλοῦ οὐχ ἤττον παρίσταται ἡμῖν ἀφρευκτός· ἐπειδὴ ὡς θεία τις ἐπὶ αὐχμηροῦ πεδίου αὐρὰ θέλει ἐπιπνεῖ δρόσον τὸ ὑπόζηρον μετριάζουσα τῶν παρασκευαστικῶν τοῦ ὕλικου βίου γνώσεών. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα ὑπερέχει τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἄλλων ἐν τῇ ἑλληνικῇ χερσονήσῳ οἰκούντων λαῶν, οἵτινες ἐστερημένοι τοῦ κατὰ θεῖον εὐμοιρίαν ἡμῖν ἐπιπολάζοντος θείου τούτου δωρημάτος, τοῦ τὴν ψυχὴν τῶν ἐθνῶν ἐξευγενίζοντος, δύνανται νὰ κινδυνεύσωσι τάχιον νὰ παρασυρθῶσιν, ἅμα τῇ ἀναπτύξει αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ ὕλισμου τοῦ δυστυχῶς κατακλύζοντος πολλὰς τῶν συγχρόνων ἡμῖν κοινωνιῶν.

Ὁ δὲ περὶ πνυκὸς λόγος εἶναι ἀξιόλογον ἀγωνισμῶ ἀρχαιολογίας, ἱστορίας, πολιτικῆς καὶ βῆτορας. Διότι ἐνταῦθα ἡ ἀστυκὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, διαμορφωθεῖσα τὸ πρῶτον, ὡς δυνάμεις θυμασιῶς τὴν ἐθνικὴν δραστηριότητα προάγουσαι, τὰ κράτι-

(α) Διὰ ταῦτα συμφέρει παρ' ἡμῖν ἡ ἀρχαιότης νὰ διδάσκηται οὐχὶ ὡς νεκρά τις ἱστορία, ἀλλ' ὡς ἐμφυχὸς τις ἐθνικὸς βίος, πρὸς ὃ θαυμασιῶς ἤθελε συντελεῖ ἡ ἡμετέρα γλῶσσα καὶ ἡ ἱστορικὴ παράδοσις, ἂν ἐσπεύδομεν νὰ καταρτίσωμεν ἐθνικὸν τι σύστημα ἐκπαιδεύσεως, οὐχὶ καταστρέφον, ἀλλὰ συμπληροῦν τὴν παράδοσιν. Ἐν τῷ μέσῳ π. χ. πολυαριθμῶν ἐπιγραφῶν ἀρχαίων, ὃ ἐν τοῖς γυμνασίοις ἑλληνόπαιδες δὲν ἤθελε προεῖσθαι νὰ προσέλθῃ εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν, ἂν ἐν τῇ χρηστομαθεῖα αὐτοῦ περιείχετο ἐκλογὴ τις ἐπιγραφῶν κατὰ χρόνον καὶ εἶδος σκοπίμως καταρτισμένη, ὁμοιούτως δὲ καὶ ἐπι κοινοῖς γράμμασι κεχαρταμένη· τοῦθ' ὅπερ ἤθελεν εὐκολύνει αὐτῶ καὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν κατάληψιν τῶν τοιοῦτων μνημείων, καλῶς καὶ ἄλλως συντελοῦντας εἰς γνῶσιν τῆς γλώσσης, διότι πάμπολλα τῶν περιεχομένων μορφῶν λέξεων καὶ λόγων δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς συνήθεσι τῶν ἀρχαίων χειμῶν.

στα τῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτευμάτων στοιχεῖα διατύπωσαν. Ἐνταῦθα ποτε, ἐν τῷ μέσῳ ἐθνικῆς ζωῆς εὐρωστούτης καὶ ἐναρμονίου, παρήχθησαν αἱ θεαὶ ἐκεῖναι ἐμπνεύσεις τῆς μεγαλοφυῆς ὑπὸ τῶν ἐγγενεστάτων παρορρωμένης ἀψιθυμιῶν· ἐκεῖναι δὲ ἐδημιούργησαν τὰ καλλιτεχνικὰ, τὰ καλλιλογικὰ, τὰ πολιτικὰ ἐκεῖνα ἀριστουργήματα, δι' ὧν ἀκριτοῦδε οἱ μεγάλοι πάντων τῶν ἐθνῶν πολῖται παιδεύονται, ἀφ' ὧν καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ ῥήτωρ καὶ καλλιτέχνης ἐμπνέονται. Ἀλλ' ἐνταῦθα, ὅταν τὸ κράτος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοπατρίας ἐλευθερῶς ἀντικατέστησεν ἡ ἐθνοβόρος τυραννία τοῦ ὄχλου, ἐρμαίου γινομένου φάυλων κολάκων· καὶ ἡ πολυμήχανος ἀσέβεια τὴν εὐσεβῆ καὶ γαλήνιον πίστιν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἀνθρωπίνους νόμους, ἐνταῦθα, λέγω, καὶ ἐξέπνευσεν ἡ τῶν προγόνων ἐλευθερία, ἐν τῷ μέσῳ ἀγρίων καὶ ἀκολάστων φωνῶν. Ὅποιαι λοιπὸν ὑποθέσεις βλαθείας μελέτης πρὸς τὸν φιλοσοφοῦντα πολιτικόν! Ὅποια ἐθνοφελῆ μαθήματα πρὸς τὰ πολυπαθῆ λείψανα τῶν ἐνδόξων ἐκείνων προγόνων!

Α'. α)

1. Ἀλλὰ σήμερον δὲν θέλομεν ἐνδιατρίψαι εἰς τὴν τοπογραφικὴν ἐξακριβώσιν, οὐδὲ εἰς τὴν χρονολογικὴν συζήτησιν, οὐδὲ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔρευναν τῶν περὶ πνυκός· τὸ μὲν διότι εἰς παρασκευὴν τοιαύτης ὑποθέσεως ὁ χρόνος κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐξέλιπεν ἡμῖν, εἰς ἄλλα οὐχ ἤττον προσφιλῆ καὶ σπουδαῖα ἔργα ἀσχολουμένοι, τὸ δὲ καὶ διότι τὸ ἔργον ἤθελεν οὕτως ἀποθῆ μακρότερον τοῦ δέοντος καὶ ἤττον πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν καὶ τόπον οἰκείον. Ἡ πρόθεσις λοιπὸν ἡμῶν εἶναι σήμερον πολὺ μετριωτέρα· διότι ἐπιθυμοῦντες συμβολῆναι τινὰ μόνον εἰς τὸ περὶ πνυκὸς νὰ προσεγγίσωμεν θέλομεν προσπαθῆσαι διὰ νέων τινῶν λόγων νὰ συντελέσωμεν ἐκ τοῦ προχείρου εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχήματος τῆς πνυκός· οὕτω δ' ἐλπίζομεν, ὅτι θέλουσιν ἀναιρεθῆ καὶ οἱ κυριώτατοι κατὰ τῆς παραδειγμαμένης θέσεως αὐτῆς λόγοι.

Ἀλλὰ τοιαῦτα ἐπιχειροῦντες προσκροῖομεν εἰς τὴν γνώμην περιωνύμου τινὸς ἐν τῇ μουσοτρόφῳ Γερμανικῇ ἱεροφάντου τῶν ἑλληνίδων Μουσῶν, ὅστις γενεᾶν ὅλην ἀνδρῶν λογίαν ἐμυσταγωγῆσεν εἰς τὰ ἄδυτα τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης· ἀπνηχῆματα δὲ τινὰ τῶν μουσολήπτων αὐτοῦ λόγων μέχρις ἡμῶν ἀφικνοῦνται. Γνωστὸν εἶναι, ὅτι ὁ ἐν ἀρχαιολογίᾳ περιφανῆς Βέλκερος, ἐκ τινος σημειώσεως, ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Οὐλερίχου εὐρεθείσης, ὁρμώμενος καὶ ἀναπτύσων τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἔγραψεν ὑπερβόδομηκοντασέλιδον σοφὴν

πραγματεῖαν (α), δι' ἧς ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ ὑφ' ἡμῶν καλούμενον πνύξ εἶναι τὸ πάλαι πελασγικόν, τὸ δὲ βῆμα βωμὸς τοῦ ὑψίστου Διός. Ἐτεροὶ δὲ σοφοὶ ἄνδρες παρηκολούθησαν αὐτῶ· ὁ Γοτλίγγιος (β) καὶ ὁ Κούρτιος, (γ) ὅστις μετὰ τοῦ περικλεοῦς ἀρχιτέκτονος Βοιτιγέρου καὶ ἐπισκεψάμενος τὸν τόπον καὶ ἀνασκαφὰς τινὰς ἐπιχειρήσας τὴν γνώμην ἐκείνην ἐζήτησε νὰ στηρίξῃ. Ἀλλ' οὐδόλως ἀποδειλιώμεν εἰς ἀγῶνα πρὸς τοιοῦτους ἀποδυόμενοι ἄνδρας, οὐχὶ εἰς τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις πεποιθότες, ἀλλ' εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἔρωτα τὸν καταπλέγοντα τὰς εὐγενεῖς ἐκείνας ψυχὰς. Διότι πολλάκις μὲν σχέσις τις τοῦ ζητουμένου, ἀτελεστερόν ποτε, καίπερ ὑπὸ πολυμαθῶν ἀνδρῶν ἐξετασθεῖσα, τῶν ἐξεταζόντων εἰς ἑτερόν τι τῶν ἀποδεικτικῶν ὅλων προσκειμένων, μετὰ ταῦτα δὲ ἰδιαιτάτα, καὶ περὶ ὑπὸ μετρίου ἀνδρὸς, ἐξακριβωθείσα, ὕλην κατέδειξε τὴν ἀλήθειαν. Ἄν δὲ, ὡς ἐλπίζομεν, ὁ ἡμέτερος λόγος ἀποδειχθῇ ὀρθῶς ἔχων, πρῶτοι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι θέλουσιν ἀναμφιβόλως σπεύσειν ν' ἀσπασθῶσι τὴν ἀλήθειαν, χαίροντες, ὅτι αἱ σοφαὶ αὐτῶν ἔρευναι παρέσχον τὴν ἀφορμὴν εἰς τελεσφόρον τινὰ συζήτησιν καὶ ὀριστικὴν τοῦ ζητουμένου εὐρεσιν.

2. Ὅθεν, διὰ τὴν σοφίαν τοῦ περὶ πνυκὸς ἔργου τῶν περὶ τὸν Βέλκερον, περιλαβόντων πάντα τὰ ἀξιόλογα περὶ τῆς ὑποθέσεως ἀρχαῖα χωρία, ἀπαλλακτόμενοι τοῦ νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅσα καλῶς ἐκεῖ περιέχονται, θαρρόντως ἐξετάζομεν ἀμέσως τοὺς ἰσχυροτάτους τῶν λόγων, καθ' οὓς ἐκατόπιζεται ἡ πνύξ.

α. Ὁ τόπος εἶναι ἀκαταλληλότατος εἰς ἐκκλησίαν· διότι ἡ κλίσις, ἀντὶ νὰ ἴηται ἀπὸ τῆς περιφέρειας εἰς τὸ κέντρον, εἶναι ἐξ ἐναντίας ἀπὸ τοῦ κέντρον, παρ' ὃ τὸ λεγόμενον βῆμα, εἰς τὴν περιφέρειαν.

β. Ὁ τόπος, ὡς ἔχει, εἶναι λίαν ἐκτεθειμένος καὶ εἰς τὸν κύσωνα τοῦ ἡλίου καὶ εἰς τὰς πνοὰς τῶν ἀνέμων· ἐτι δὲ ἡ φωνὴ τοῦ λέγοντος δὲν ἤθελε φθάνει μέχρι τῶν κατὰ τὰ ἄκρα ἀκροατῶν.

γ. Ἐκ τοῦ τόπου τούτου δὲν φαίνεται ἡ θάλασσα, κατὰ τὸν παρὰ Πλουτάρχῳ λόγον, καθ' ὃν οἱ τριάκοντα μετέθεσαν τὴν πνύκα, ὅπως ἀποτρέψωσι τοὺς ἐκκλησιάζοντας τῆς θεᾶς τῆς θαλάσσης, ἥτις ἀνεκάλει αὐτοῖς τὰ τῶν πατέρων τρόπαια. Τοὺς δὲ λοιποὺς λόγους ἀναφέρομεν κατωτέρω.

3. Ὡς ἔχει σήμερον ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος τόπος, ἀναντιρρήτως εἶναι, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἐκκλησίαν· διότι πλὴν τῶν πρὸ τοῦ βήματος ἀ-

(α) Πρακτικὰ τῆς ἐν Βερολίῳ ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, 1852, σελ. 267—339. Der Felsaltar des höchsten Zeus, oder die pnyx.

(β) Goettling C. W. Das Pelasgicon und die pnyx in Athen 1853.

(γ) Curtius, Attische Studien, Γοττίγγη 1862.

κροατῶν, πάντες οἱ λοιποὶ ὀπισθεν καθήμενοι, ἐνεκα τῆς ἀπὸ τοῦ κέντρον εἰς τὴν περιφέρειαν κλίσεως, οὔτε νὰ βλέπωσιν ἠδύνατο τὸν ἀγορεύοντα, ἐπιπροσθόντων τῶν προκαθημένων, οὔτε πρὸ πάντων νὰ διακρίνωσι τ' ἀκουόμενα, τῶν ἠχητικῶν κυμάτων ἀντανακλωμένων ἤδη καὶ μάλιστα ἀπορροφωμένων ὑπὸ τῶν σωμάτων καὶ τῶν ἱματίων τῶν προκαθημένων (α).

Ἀλλὰ δύναται τίς ποτε νὰ παραδεχθῆ λογικῶς, ὅτι, μόνον μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις καταστραφέντων μνημείων, τοῦτο τὸ ἐξεταζόμενον, τὸ καθ' ἡμᾶς ἡ πνύξ, διέμενε ἀναλλοίωτον καὶ ἀλώθητον;

β')

4. Ὅτι ἡ πνύξ ἦτο θεατροειδῆς ἐκ πολλῶν ἀρχαίων χωρίων μαρτυρεῖται. Ὁ Πολυδεύκης (β) λέγει ὅτι ἦτο «τόπος παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, ἐν ᾧ πάλαι ἐκκλησιάζον» ἦτο δὲ «κατεσκευασμένος οὐκ εἰς θεάτρον πολυπραγμοσύνην, ἀλλὰ «κατὰ τὴν παλαιὰν ἀπλότητα.» Ἐστέρειτο δηλαδὴ τοῦ μεγαλοπροποῦς καὶ πολυτελοῦς ἐν θεάτροις περιστυλίου (περιπάτου), τοῦ ἔμπροσθεν προστύλου, τῆς ποικίλης κατὰ τὴν σκηπὴν δικοσμῆσεως. Ἄν δὲ διανοηθῶμεν, ὅτι οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις τὸ διονυσιακὸν θεάτρον, μετὰ ταῦτα μάλιστα, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τὰ θεάτρα ἐχρησίμευσον πολλάκις ὡς τόπος πολιτικῶν αὐνελεύσεων, ἡ δὲ σκηπὴ τότε ἀντικαθίστα τὸ βῆμα (γ), θέλομεν ἐννοῆσαι, ὅτι ἡ σχέσις τοῦ θεατροειδοῦς σχήματος τῆς πνυκὸς πρὸς τὸ κυρίως θεατροειδὸν σχῆμα δὲν εἶναι τυχαία, διότι κατ' ἀμφοτέρω προῦκειτο νὰ κἀθηται ἀνέτως τὸ πλῆθος, ν' ἀκούῃ καὶ νὰ βλέπῃ τοὺς ἀγορεύοντας, ἢ ἄδοντας. Ἀλλὰ τὸ θεατροειδὲς κατὰ ταῦτα δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὸ ἡμικυκλικὸν τοῦ σχήματος· ἡ ἀπὸ τῆς περιφέρειας πρὸς τὸ βῆμα, ἐν τῇ πνυκῇ, ὡς ἡ πρὸς τὴν σκηπὴν ἐν τοῖς θεάτροις κλίσις, εἶναι ὄρος ἐτι μᾶλλον ἀπαραιτήτως. Μοί φαίνεται λοιπὸν ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ πνύξ ἦτο κατὰ τοῦτο μᾶλλον θεατροειδῆς καὶ ὅτι οἱ ἐκκλησιάζοντες ἐκάθηοντο ἐν γένει ὑψηλότερον τοῦ ἀγορεύοντος. Ὅθεν ὁ Δημοσθένης λέγει (δ) «τῆ δ' ὑστεραία ἅμα τῇ ἡμέρᾳ οἱ μὲν πρυτάνεις τὴν βουλήν ἐκάλουν εἰς τὸ βουλευτήριον· ἡμεῖς δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπορεύεσθε, καὶ πρὶν ἐκείνην (τὴν βουλήν) χρηματίσαι καὶ προβουλεύ-

(α) Ἴδε ἐν τῷ πίνακι αβ καὶ ἰδίως ἐν τῷ σχήμ. 2.

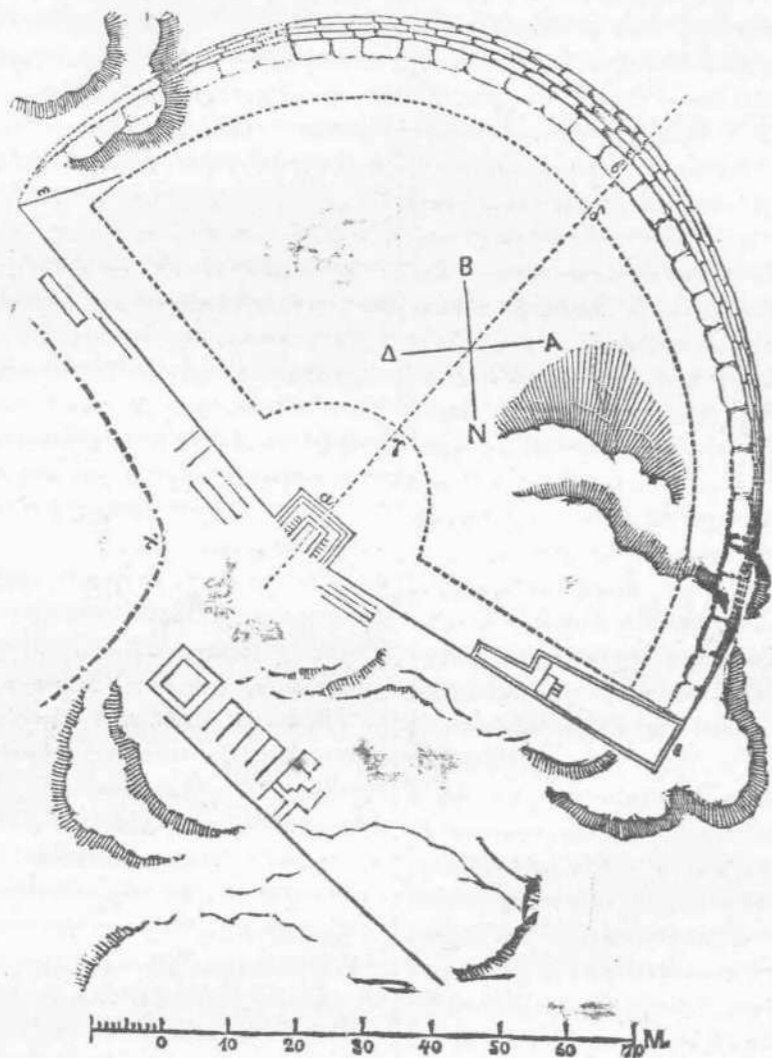
(β) Η'. 132.

(γ) Μυλλέρ. ἀρχαιολ. II. §. 292. Διὸ καὶ ἡ λέξις θεάτρον σημαίνει πολλάκις αὐτὸ τὸ πολιτικὸν ἀκροατήριον καὶ ἐν γένει πᾶν ἀκροατήριον. Ὅθεν ὁ Ἀγάθων παρὰ Πλάτ. (συμπος. σελ. 89) λέγει πρὸς τὸν Σωκράτη· «φαρμάττειν με βούλει, ὡς Σωκράτης, ἕνα θεορθεῖσθαι διὰ τὸ οἰεσθαι τὸ θ ε ἰ α τ ρ ο ν (=τοὺς παρόντας) προσδοκίαν μεγάλην ἔχειν ὡς εὖ ἐροῦντες.

(δ) Π. Στεφ. Διγδ. I, 243. Ρείσκ. 285.

»σαι, πᾶς ὁ δῆμος ἄνω καθήστω, καὶ μετὰ ταῦτα ὡς εἰσῆλθεν ἡ βουλή...» ἦτοι ὁ δῆμος κατείχεν ἤδη τὰς ἐν τῇ πρυκί θέσεις ἐπάνω ἐπὶ τῶν ἐδωλίων, καὶ περιέμενον ἀνυπομόδως ἢ ἀκούση τινὰ τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος. Διότι τὸ ἄνω δὲν φαίνεται σημαίνον ἐν ταῦθα τὸν λόφον τῆς πρυκὸς ὡς πρὸς τὴν πόλιν,

ση, γενναίως ὑπὲρ τῆς πρυκὸς ἀγωνίζεται διότι ἀντιτασσόμενος τῷ Βελκέρῳ οὐ μόνον παραδέχεται τὴν ἀπὸ τοῦ βήματος εἰς τὴν περιφέρειαν κλίσιν, ἀλλὰ καὶ διατείνεται, ὅτι αὐτὴ οὐδόλως ἀπάδει πρὸς τοὺς ἀρμόζοντας εἰς τόπον ἐκκλησίας ὄρους.
 Ὡ. Ἄλλ' εἶναι, ἐπαναλαμβάνομεν, δυνατὸν μόνη

Ἀutoσχεδίασμα τῆς Πρυκὸς.

Σχῆμα 1, ἐπιπεδογραφία τῆς Πρυκὸς.

- α τὸ βῆμα καὶ ἑκατέρωθεν ὁ λαξευτὸς τοίχος — ὅριον τῆς καλλιεργημένης γῆς (κ) καὶ ἔχνη θεμελίων λαξευμάτων.
- εθε τὸ ἡμικυκλοτερές τείχος.
- γ τὰ τελευταῖα κάτω ἐδωλία.
- εε αἱ πάροδοι.
- εδ ὁ περίπατος.
- δ τὰ ἄνω ἄκρα ἐδωλία.

ἀλλὰ τὰς θέσεις ἐν γένει τῶν ἐκκλησιαζόντων ὡς πρὸς τὸν περὶ τὸ βῆμα τόπον καὶ τὰ περίεξ. Δὲν ἐπαينوῦμεν λοιπὸν ὅσα φιλοτιμότερον μάλλον ἢ εὐστοχώτερον λέγει περὶ τούτου (α) ὁ ἡμέτερος Α. Πραγμαθῆς, ὅστις ἄλλως μετ' εὐφυΐας οὐ τῆς τυχοῦ-

(α) Antiqu. hellén. II pag. 581.

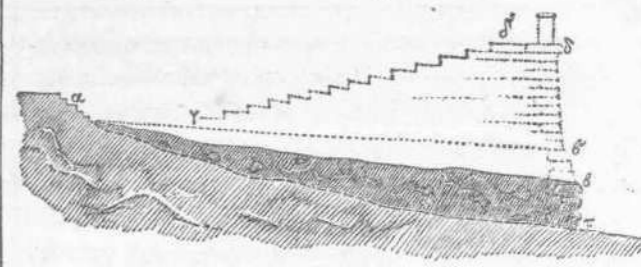
ἢ πρυκὲς μηδεμίαν ἐν Ἀθήναις νὰ ὑποστῇ ἄχρι τοῦδε μεταβολὴν; Ἐξ ἀναντίας καὶ ἡ πρυκὲς ἐπικθε πάντως δεινὰ παθήματα, καθ' ὃ μάλιστα μέρος ἡ καταστροφὴ ἦτο καὶ εὐκολωτέρα καὶ χρησιμωτέρα πρὸς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας λίθων, κατὰ τὸ ἀντιστοιχοῦν δηλαδὴ πρὸς τὸ ἐν θεάτρῳ κοίλῳ ὥστε ἐκείνου ὅλως ἐκλιπόντος, περισιζοῦται ἡμῖν σήμερον ὁ στερεοβάτης αὐτοῦ μόνον, καὶ αὐτὸς δὲ ἄνωθεν ἠκρωτηριασμένος. Ὅθεν ματαίως, οὕτως ἐχούσης τῆς πρυκὸς, ζητεῖται τὸ κατάλληλον ἢ ἀκτάλληλον αὐτῆς. Διὰ ταῦτα πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἀνορθώσωμεν αὐτὴν, ὅπερ ἐν γένει δὲν εἶναι δύσκολον.

Ἄν ἀπὸ τοῦ βήματος (α) μέχρι τῆς περιφερείας β' (Σχ. 2) φαντασθῶμεν τὸ ἔδαφος ὑψοῦμενον μέχρις ὁ-

ριζοντίου ἐπιπέδου, ἀπαιτεῖται ἡ ἐπίθεσις τοῦλάχιστον ἐνὸς ἐπιπέδου λίθων ὁμοίων τοῖς ὑποκειμένοις, ἦτοι πλέον ἢ δύο ἐπιπέδου περίπου μέτρων ὕψους. Τὰ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου (β) λοιπὸν μέχρι τῶν θεμελίων τοῦ ἡμικυκλοτεροῦς τείχους ἀποτελοῦσι πάντως τὸν στερεοβάτην μόνον (soubassement) τῆς πρυκὸς. Εἶτα κατὰ τὴν οὕτως εὐρεθεῖσαν γραμμὴν τὴν περατοῦσαν τὸ ὀριζόντιον ἐπίπεδον πρὸς τὸν στερεοβάτην (κατὰ τὸ σημ. β), πρέπει, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, νὰ ὑποθέσωμεν περιθέουσαν τὸ ἡμικυκλοτερές τείχος βάσιν τινὰ (ἢ πόδα τοῦ ὑπερκειμένου τοίχου) ἐμφαντικὴν τοῦ ὀριζοντίου τῆς πρυκὸς ἐδάφους. Εὐκόλως δὲ ἀντὶ τοῦ ἐλλείποντος δόμου ὑποθέτομεν τριπλοῦν τινὰ ἐν εἴδει βαθμίδων, ὡς παρατηροῦμεν τοῦτο εἰς πόδας τειχῶν ἀρχαίων, καὶ οὕτως ἀποτελεῖται ἡ ζητούμενη βάση. Ἄνωθεν δὲ αὐτῆς, κατὰ τὰ ὁμολογημένα, ἀπαιτεῖται νὰ ὑψωθῇ τείχος παχὺ, σφαιρὸν καὶ κεκλιμένον ἔσωθεν, 1/100 διὰ τὴν σφαιρότητα, ὕψους δὲ περίπου 10 ἐπιμέτρων, ἀλλ' ἀριθέστερον ἔξωθεν ὠκοδομημένον διὰ συννόμων, ἦτοι τετραγωνικῶν, μικροτέρων καὶ ἐπιμελέστερον λελαξευμένων λίθων. Τὸ τείχος δὲ τοῦτο ἄνωθεν ἤθελε καταλήγει εἰς γείσον, ὑπὲρ ὃ ἤθελε περιθεῖαι αὐτὸ θωρακαῖον ἐν εἴδει ἀττικού (δ). Ἐσωθεν δὲ, καὶ ἄνωθεν τοῦ κοίλου, ἤθελε περιθεῖαι τὰ ἄκρα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἡμικυκλίου περίπατος (δ' δ'), συνιστάμενος εἰς ἀπλοῦν τι ἡμικυκλοτερές καὶ ὀριζόντιον ἐπίπεδον. Ἐκείθεν δὲ ἤθελε κυρίως ἄρχεσθαι ἔσωθεν τὸ ἀντιστοιχοῦν τῷ ἐν τοῖς θεάτρῳ κοίλῳ μέρος τῆς πρυκὸς, ὅπερ ἤθελε κατέρχεσθαι ἐγκεκλιμένον μέχρι σημείου τινὸς, (γ) ἀπέχοντος τοῦ βήματος περὶ τὰ 10—12 μέτρα (αγ), ἅτινα ἤθελον ὀρίζει τὴν ἡμιδιάμετρον τοῦ πρὸς τὴν ἐν τοῖς θεάτρῳ ὀρχήστραν ἀντιστοιχοῦντος μέρους τῆς πρυκὸς, ὅπερ ἦτον ὀριζόντιον καὶ φαίνεται ὅτι ἦτον ἐπιστρωμένον διότι ἐκ τῶν τριῶν τοῦ βήματος βαθμίδων, αἱ μὲν δύο ἀνώτεραι ἔχουσι 0,31 μετρ. ὕψους, ἡ δὲ κατωτέρα 0,38, τούτῃστι 0,07 πιθανῶς κατείχεν ἡ ἐπίστρωσις. Ἐν τῷ κοίλῳ (δ' γ) ἀναγκάως τοποθετοῦμεν ἐδώλια ἀπλᾶ ἀπελείποντο δὲ πάροδοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ ἔκειτο τὸ βῆμα, ἑκατέρωθεν καὶ ἔξωθεν ὁπωσοῦν κεκλιμέναι διὰ τὴν ῥύσιν τῶν ὑδάτων. Μαρτυρεῖ δὲ μάλιστα τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὄγκον τοῦ καταστραφέντος μέρους τῆς πρυκὸς αὐτὸς ὁ στερεοβάτης αὐτῆς καὶ τὸ ἐκτακτὸν μέγεθος τῶν λίθων, ὅπερ οὕτως οὐδεμία εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν μέχρι τῶν Πελασγῶν, ὅπως ἐξηγήσωμεν. Οὕτω κατασκευάζεται τόπος, ὄντως κατὰ τὸ οὐσιώδες αὐτοῦ μέρος, θεατροειδῆς, λίαν εὐρύχωρος, ἀνετός καὶ δεξιότατος καὶ πρὸς τὸ ὄρεον καὶ πρὸς τὸ ἀκούειν τὸν ἐνταῦθα ἀγορεύοντα. Πρὸς τοῦτοις δὲν ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ὅλως ἀπίθανόν τι θαῦμα, καθ' ὃ τοῦ-

το μόνον τὸ μνημεῖον, διὰ εἰκοσιδύο περίπου αἰώνων, ἐν τῷ μέσῳ τοσοῦτων ἐν Ἀθήναις βαρβαρικῶν καταστροφῶν, ἔμεινεν οὐχ ἦττον ἀναλλοίωτον.

Ὡ. Ἀλλὰ διὰ τί οἱ Ἀθηναῖοι, ἀντὶ νὰ προτιμήσωσι φυσικὴν τινὰ κλιτὸν βράχου, κατασκευάσαν τόσον ὑψηλὸν στερεοβάτην καὶ τείχος; Διότι ἐπὶ βράχου μὲν συνήθως ἐλαξύνοντο τὰ θέκτρα, ἀλλ' οὐχὶ ὅμως καὶ πάντοτε ὁ δὲ ἐνταῦθα τόπος, ἐνθα ἐκ τῆς ἀγορᾶς μετετέθη ἡ ἐκκλησία, φαίνεται καθιερωμένος ὑπὸ παραδόσεων καὶ χρησμάτων (α), ἴσως δὲ καὶ εἰδικῆς τινὸς λατρείας διὰ τοῦτο δὲ μάλιστα ἦτο ἀναγκαῖος ὁ ἀσφαλὴς ἐκεῖνος στερεοβάτης. Πρὸς τοῦτοις ἀντὶ βράχου, κατασκευάσθη τείχος, διότι πᾶσα πρὸς Δ. νεύουσα κλιτὸς τῶν παρακειμένων λόφων ἤθελεν ἀφαιρέσει τὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας θέαν τῆς πόλεως, ἂν ὀλόκληρα τὰ ἄνω τοῦ λόφου δὲν ἀπεκόπτοντο, ἐν ᾧ διὰ τοῦ τεχνητοῦ τούτου ὑψώματος ἐπετυγχάνετο καλλίστη καὶ ποικιλιωτάτη αὐτῆς θέα, ἀπὸ τοῦ περιθέοντος μάλιστα περιπάτου. Ἀλλὰ πῶς ἠφρανίσθη ὅλως ὁ ἄνωθεν μέχρι τοῦ ὀριζοντίου ἐπιπέδου τοίχος τοῦ κοίλου καὶ μέρος τοῦ τοσοῦτον

Σχῆμα 2, τομὴ τῆς Πρυκὸς κατὰ τὸ ἀβ. (Σχ. 1) διὰ τῆς αὐτῆς κλίμακος.

- α τὸ βῆμα μετὰ δύο ἀναβαθμῶν καὶ κάτωθεν τριῶν βαθμίδων.
- αβ ἡ νῦν κλίσις τοῦ ἐδάφους τῆς Πρυκὸς, ὑπ' ὃ δι' ἐστιγμένης γραμμῆς περισταται ὁ βράχος.
- αγ τὸ ἐπίπεδον τὸ ἀντιστοιχοῦν τῇ ὀρχήστρᾳ.
- γδ τὸ κοίλον.
- δ' ὁ περίπατος καὶ τὸ ἐν εἴδει ἀττικού θωρακαῖον.
- δ τὸ γείσον.
- δδ' ὁ καταστραφείς τοίχος.
- εε ὁ ποὺς τοῦ τοίχου, ἦτοι ὁ καταστραφείς τριπλοῦς δόμος, κατὰ μίμησιν τῶν πειραϊκῶν τειχῶν σχεδιασθείς.
- ετ ὁ στερεοβάτης, ὁ δι' ὀγκωδεστάτων λίθων, ὁ νῦν σωζόμενος.

ἀσφαλοῦς στερεοβάτου, ἐτι δὲ ἡ γῆ ἢ ἐπιχωρνούουσα κατωφερώς τὸν τοῦ κοίλου τόπον; Ἡ γειννίασις τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ τῶν πειραϊκῶν πυλῶν, κατὰ τὰς ἐκνότητων τῶν Ἀθηναίων πολλὰκις γενομένης ἐχθρικός προσβολὰς, ταῦτα μόνον ἤρκεον νὰ ἐξηγήσωσι τὴν καταστροφὴν τοῦ μνημείου, ἂν καὶ τοσαῦτα ἄλλα αἰτίαι καταστροφῆς δὲν παρίσταντο κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκεῖνους τῆς δουλείας, τοῦ σκότους καὶ τῆς βαρβαρότητος, κατὰ πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις

(α) Ἀθῆν. Ε'. 214. Μὴ περιδωμεν... τὴν θεῶν χρησιμοῖς καθωσιωμένην πύκν' ἀρρητημένην τοῦ δήμου.

μνημείων, ὧν πλείστα καὶ οὐ τῶν τυχόντων καὶ ὅλως ἐξέλιπον. Ἄλλ' ἐνταῦθα δύναται τις πρὸς τούτους νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς πρυκῆς, ὁ συγκρατῶν τὴν τοῦ κοίλου γῆν τοίχος, ἐκτὸς τῆς οἰκουμένης πόλεως, μετὰ τινα ἐποχὴν, κείμενος, ἀλλὰ παρ' αὐτὴν, ἦτο, οὕτως εἶπειν, καὶ προχειρότατον τι λατομεῖον ἄφθονον παρέχον καὶ εὐπόριστον λίθον πρὸς τὰς πλησίον γινομένας οἰκοδομὰς, ἂν δὲν ἠδύνατο ν' ἀποτραπῶσι τοῦ νὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ ἐπελθόντες βάρβαροι κατακτηταί. Δύναται τις δὲ καὶ εὐκόλως ν' ἀνεύρη τὰ ἔχνη τῆς τοιαύτης λατομῆσεως τῶν μεγάλων συννόμων λίθων ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης τῷ στερεοβάτη κατωφρείας, ἐνθα πολλὰ διαφόρου μεγέθους συντρίμματα πρυκτικῆς πέτρας φαίνονται κατακυλισθέντα. Ὡστε ἡ πνύξ, κυρίως εἶπειν, κατὰ τὸ πλείστον ἐξέλιπεν, ὡς ἦδη ἐλέχθη, καὶ σώζεται σήμερον μέρος μόνον τοῦ στερεοβάτου καὶ τοῦ βήματος μετὰ τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ λαξευμάτων τοῦ βράχου.

Περὶ δὲ τῶν χωμάτων εὐληπτον εἶναι, ὅτι ταῦτα κατ' ὀλίγον στεροῦμενα τῶν συγκρατούντων αὐτὰ λίθων, καὶ ἐκχυόμενα κατ' ἀρχὰς κατελίμπανον κρατηροειδῆ τινα ὄφρον, ἧτις τέλος ἐξέλιπε παραφερομένη ἐκ τῶν ἀπ' Ἀνατολῶν, Βορρᾶ καὶ Νότου ὑετίων βρυμάτων. Τὴν δὲ καταλειπομένην ἀνωμαλίαν κατ' ὀλίγον ἠράνιζεν ὁ ὄμβρος καὶ διεκόλυεν τὸ ἄροτρον, ὅπερ ἐν τῷ πλήρει σκίρῳ τούτῳ πεδίῳ ἐπιπόνως ἔσυρον οἱ ἐλεσινῶς ποτε τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ἀντικαταστήσαντες βόες, ἐλαυνόμενοι ὑπὸ γεωργοῦ οὐδὲ ὑποπτέοντος, ὅτι ἀντὶ τοῦ μυκηθμοῦ τῶν μηρυκαζόντων αὐτοῦ ζώων, ἀντήχουν πάλαι ἐνταῦθα αἱ φωναὶ τῶν μακρονομάχων. Πρὸς τούτοις ἂν παρατηρήσωμεν, ὅτι εἰς τὰ μέσα καὶ μάλιστα τὰ κάτω ἄκρα τῆς πρὸ τῆς πρυκῆς κατωφρείας ἡ ἐπίχωση εἶναι μεγάλη, καὶ ὅτι κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τὰς πρὸς κατασκευὴν τῆς εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον ἀγούσης ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ βράχου λαξευμάτων, ὧν πολλὰ εἶναι θεμέλια, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐπίχωση ἐγένετο ἰκανῶς παχεύσασθαι πρὸς τὸν τόπον, ταῦτα, λέγω, ἂν παρατηρήσωμεν, δὲν δυνάμεθα ν' ἀπορῶμεν περὶ τῆς ἐν πολλῷ τῷ χρόνῳ βραδείας ἐκτοπίσεως τοῦ ἐπὶ τῆς πρυκῆς χώματος. Αἱ δὲ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιχώσεις, μείζονες μάλιστα οὖσαι, προϋποθέτουσιν ἰκανὴν καὶ ἄλλην γῆν ἐπιρρέυσασαν ἐκ τῶν παρακειμένων βράχων καὶ ἐκ τῶν περὶ τὴν πνύκκ οἰκιῶν (α).

Υ')

7. Παρατηροῦντες δ' ἐν γένει ὅτι ἡ ἐπίχωση τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων εἶναι λίαν ἀνώμαλος,

(α) Λεξικ. βιβλίον. 6. 292. 30. (ἡ πνύξ) ἐκλήθη οὕτως, ὅτι πνύξ ἐστὶ περὶ αὐτὴν τὰ οἰκήματα καὶ ἀντίον, ἑλλέν, ἐνθα ἀνωτέρω.

ἐπιθυμοῦμεν, κατὰ παρέκδοξιν, νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τινα περίστασιν μὴ ἰκανῶς παρατηρηθεῖσαν. Γνωστὸν εἶναι ὅτι αἱ ἰδιωτικαὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαγοῦ τῆς Ἑλλάδος οἰκίαι ἦσαν ἐν γένει εὐτελεῖς καὶ δι' ὠμῶν πλίνθων ὠκοδομημέναι· ὅθεν καὶ οἱ ληστεύοντες δὲν παρεβιάζον πάντοτε τὰ κλειθρα, ἀλλὰ πολλάκις διώρυκτον τὸν τοίχον (α), ὡς σήμερον εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβῇ. Ὅθεν ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γλώσσῃ καλεῖται ὁ ληστής, καὶ ἐν γένει ὁ κακοῦργος ἢ ἀπλῶς ὁ ὑβρίζόμενος τοιχωρῦχος. Ἐπειτα λοιπὸν, ὅτι καταρρέοντων τῶν τοίχων, δὲν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι λόγον νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν ἐκ τῶν πλίνθων αὐτῶν γῆν εἰς ἀνοικοδόμησιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ περὶ ἰσοπεδώσεως τῶν πόλεων νόμος, ἂν ὑπῆρχεν, οὐσιωδῶς διέφερε τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἢ ἀπὸ τῶν παλαιῶν, ἀχρηστών ἢ ἐγκαταλειμμένων οἰκιῶν καταρρέουσα γῆ ὑψονεν ἀνωμάλως τὸ ἐδαφος τῆς πόλεως. Ὅπου λοιπὸν ἡ πόλις ἦτο πολὺ κατωκημένη, ἢ ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους ἐγένετο μείζων καὶ πολὺ ταχύτερα, ἢ ὅπου εἶχεν ἐρημωθῆ. Οὕτω π. χ. κατὰ τὰς περὶ τὴν ἀττάλειον στοᾶν ἀνασκαφὰς ἀνεκκλύθησαν ὑπ' αὐτὴν λείψανα ἀρχαιοτέρου τινὸς μνημείου, ὅπερ λοξῶς διέτεμνεν αὐτὴν ἀπὸ δὲ τῆς χηλῆς τοῦ νῦν ὑπογείου τούτου μνημείου, ἧτοι ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτὸ ἀρχαιοτέρου ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων, μέχρι τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ στοᾶ, τὸ βάθος εἶναι 5 περίπου μέτρων· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐδάφους τῆς στοᾶς μέχρι τοῦ σήμερον ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων τὸ βάθος εἶναι 3 μόνον σχεδὸν μέτρων. Ἄν λοιπὸν ὑποθέσωμεν τὸ νῦν ὑπόγειον ἐκεῖνο μνημεῖον κατὰ 300 ἢ 200 μόνον ἔτη ἀρχαιότερον τῆς στοᾶς, ἐπειδὴ ταύτην ἐκτισεν Ἄτταλος β'. ὁ βασιλεὺς τῆς Περγᾶμου, (158—138 Π. Χ.), ἔπεται ὅτι τὸ ἐδαφος τῆς πόλεως ἐν διαστήματι 208 ἢ 308 ἐτῶν (ἧτοι ἀπὸ τοῦ 458 ἢ 358—150 Π. Χ.) ὑψώθη κατὰ 5 μέτρα. Ἀπὸ δὲ Ἄτταλου μέχρι τοῦδε, ἧτοι εἰς διάστημα 2047 ἐτῶν (150 Π. Χ. + 1867 Μ. Χ.), ὑψώθη κατὰ 3 μόνον μέτρα. Ἡ δὲ παράδοξος αὐτῇ διαφορὰ προέρχεται, κατὰ τὰ προλεχθέντα, ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῶν Ἀθηναίων μέχρις ἐποχῆς τινος πρὸ τοῦ Ἄτταλου ἦτο πολὺ κατωκημένον, μετὰ δὲ ταῦτα, ἐν μεταγενεστέρῃ ἐποχῇ, ἠρημώθη.

8. Τὸ ἀρχαῖον λοιπὸν ἐδαφος τῶν Ἀθηναίων πολὺ ἀπέχεν ἐν γένει τοῦ συστήματος ἐκεῖνου τῆς ἰσοπεδώσεως, ὅπερ κατὰ τὰς νέας πόλεις ἐπιζητεῖται. Οὕτω π. χ. ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν Αἰόλου, οὐ μακρὰν τοῦ πύργου Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρῆστου, οἴκου

(α) Οὕτως ὁ ψευδοβουλιανὸς, περιγράφων τὴν ληστείαν τῆς ἐν Ἰπάτοις οἰκίας τοῦ Ἰπάρχου λέγει· «ἐπειδὴ γὰρ ἦν ἔδη νύξ βαθεῖα... ψοφεῖ μὲν ἔξωθεν ὁ τοίχος ὡς διορυστόμενος καὶ διορυστόμενος γὰρ, καὶ εὐθὺς ἀνθρώπος ταύτην παρῆγει καὶ ἄλλος ἐμῶς (Λοῦκ. ἢ ὄν. 17).

τοῦ Κ. Νέγρη, ἐν ᾧ ἀρχαῖον τι ἐδαφος εὐρέθη κατὰ 4 μέτρα καὶ 0,40 βάθος, μέχρι τοῦ πύργου, ἐν ᾧ ἐπίσης φαίνεται τὸ σύγχρονον αὐτῷ ἀρχαῖον ἐδαφος, τοῦτο ὑψούμενον κατ' ἀρχὰς, εἴτα ταπεινοῦται ὀλίγον Β. Δ., ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ Κ. Λύτσιου κίωνων, καὶ ἐκ τοῦ ἀντικρῦ τοῦ οἴκου τούτου ἐπιστυλίου τοῦ ἐν τῇ βᾶσει τοῦ τοίχου τοῦ παρακειμένου γρατῶνος, ὅπερ παραδόξως εἶναι εἰς τὴν ἀρχαῖαν αὐτοῦ θέσιν. Εἴτα τὸ ἐδαφος ὑψοῦται μέχρι τοῦ προστύλου τῆς στοᾶς τῆς ἀρχηγέτιδος Ἀθηνᾶς (πύλης τῆς ἀγορᾶς)· ἐκεῖθεν δὲ ταπεινοῦται πάλιν πρὸς τὴν ἀττάλειον στοᾶν, ἧτις ἐκεῖθεν κεῖται ἐπὶ ἐδάφους πολὺ ἐπιταπεινότερου. Ἀντικρῦ δὲ σχεδὸν τοῦ μνησθέντος οἴκου τοῦ Κ. Νέγρη, ἢ ἀδριάνειος στοᾶ ἐκτίσθη, μεταγενέστερον ἴσως, ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐδάφους. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ ἐν ταῖς κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Γ. Σκουζῆ θεμελίους ἀνασκαφῆς, καθ' ἃς εἶχεν ἀνακαλυφθῆ τὸ κάλλιστον ἐκεῖνο μωσαϊκὸν τὸ περικλυτὸν τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, περὶ οὗ ἄλλοτε ἀνηνέγκομεν (α), τὸ ἀρχαῖον, ἧτοι τὸ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐδαφος, ἐκεῖτο κατὰ 3 σχεδὸν μέτρα βαθύτερον· ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ μκακρίτου Κορομηλᾶ τὸ ἐδαφος ἦτο κατὰ πολλὰ μέτρα βαθύτερον, διότι ἐνταῦθα ὁ τόπος ἦτο φρακτώδης. Ἀλλαχοῦ δὲ οὐ μακρὰν τοῦ Βαρβακείου, παρὰ τὸ νεωτερικὸν θέατρον, κατὰ τὴν ἀποθήκην τὴν χρησιμεύσαντα ποτε εἰς καφενεῖον τῶν Ἰταλῶν, ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελίων αὐτῆς τάφρων, ἀνευρέθη γωνία τις τοῦ ἀρχαίου τοίχου, καθ' ἣν ἡ χηλὴ αὐτοῦ, ἧτοι τὸ ἀρχαῖον ἐδαφος, μόλις ἐκεῖτο καθ' ἣν καὶ ἡμισυ μέτρον βαθύτερον. Ἐκ δὲ τοῦ Λυσικρατείου μνημείου, μόλις δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἀσφαλῆς τι περὶ τοῦ κατὰ τοὺς τόπους τούτους ἐδάφους. Τὸ δὲ Ὀλυμπεῖον, τὰ θέατρα καὶ τὸ Θεσπιον εἶχον, οὕτως εἶπειν, ἕκαστον ἴδιον ἐδαφος ὡς πρὸς τοὺς περὶ αὐτὰ τόπους. Ἐν γένει δὲ εἶπειν, οἱ κατώρυχες λίθοι τῶν θεμελίων πάντων τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηναίων σώζονται σχεδὸν ὡς εἶχον ἢ ἦττον τοῦ ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων, τίς εἶχε συμφέρον ν' ἀνασκάπτῃ πολλὰ μέτρα, ἵνα ἐξαγάγῃ μετὰ δυσκολίας ἀπλοῦς λίθους; Ὅθεν καὶ ἐνταῦθα ἐπέρχεται ἡμῖν νὰ λυπηθῶμεν, διότι ἡ ἀδεξίως γενομένη ἀνοικοδόμησις τῶν νεωτέρων Ἀθηναίων κωλύει ἡμᾶς σήμερον τοῦ νὰ λύσωμεν πάντα σχεδὸν τὰ τοπογραφικὰ αὐτῶν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ ζητήματα.

Β'.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην παρέκδοξιν, εἰς ἣν παρεξέτραπημεν ἐξηγοῦντες τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ

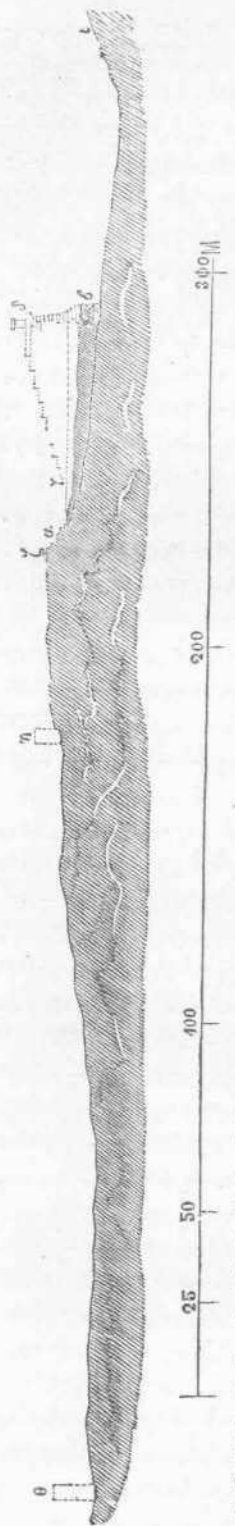
(α) Περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ θρασυλλεῖου μνημείου, ἐν Ἀθην. 1851. ἐν σελίδι 13.

προχώματος τῆς πρυκῆς, δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι ὡς ἀνωρθώθη, ἐκ τῶν ἠδὴ προταχθέντων, ἡ πνύξ εἶναι καὶ ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς καταλληλότερος εἰς ἐκκλησίαν τόπος.

1. Ὁ δεύτερος λόγος τοῦ Βελκέρου, καθ' ὃν ὁ τόπος, ὡς ἔχει, εἶναι λίαν ἐκτεθειμένος εἰς τὸν καύσωνα καὶ εἰς τὰς πνοὰς τῶν ἀνέμων ὡς πρὸς ἐκκλησίαν· ἐτι δὲ ὅτι ἡ φωνὴ τοῦ ῥήτορος δὲν ἤθελε φθάνει μέχρι τῶν κατὰ τὰ ἄκρα ἀκροατῶν, οὗτος ὁ κατὰ τῆς πρυκῆς ἀναιρετικὸς λόγος, μετὰ τὴν κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνόρθωσιν αὐτῆς, οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχη τοῦ λοιποῦ ὑπόστασιν. Διότι ἕνεκα τοῦ ἐπὶ τοῦ στερεοβάτου τοίχου (β' δ), περὶ τὰ δέκα μέτρα ὑψηλοῦ, βορειοανατολικῶς δὲ κειμένου, οὐδὲ ὁ ἥλιος καθ' ὅλην τὴν πρωΐαν ἤθελεν ἐνοχλεῖ τοὺς ἐκκλησιάζοντας, διότι ὁ περιφερὴς ἐκεῖνος τοίχος ἤθελεν ἰκανῶς σκέπει αὐτοὺς ἀπ' ἀνατολῶν. Ἐξ ἐναντίας δὲ ἡ θαλασσία αὐρα, ἐπιπνεύουσα κατὰ τὴν θερμὴν ὥραν τοῦ ἔτους, ἤθελεν εὐαρέστως μετριάξει τὸν καύσωνα· γνωστὸν δὲ εἶναι, ὅτι αἱ ἐκκλησίαι συνεκαλοῦντο συνήθως κατὰ τὰς πρωΐνας ὥρας. Ἐπίσης ὁ αὐτὸς τοίχος ἰκανῶς ἤθελε καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα σκέπει τοὺς ἐκκλησιάζοντας ἀπὸ τῶν βορείων ἀνέμων, οἵτινες μάλιστα εἶναι ἐν Ἀθήναις ὀχληροὶ καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ βορειοανατολικοῦ, διακριστεροῦ συνήθως ὄντος. Ὅθεν ἐξ ἐναντίας δύσκολον ἦτο νὰ εὐρεθῇ καὶ κατὰ ταῦτα καταλληλότερος πρὸς τὸν σκοπὸν τόπος. Περιττὸν δὲ ἀποβίνει νὰ προσθέσωμεν, ὅτι οὕτω καὶ ἡ φωνὴ ἀπὸ τοῦ βήματος εὐκολώτατα εἰς ἅπαν διεδίδετο τὸ ἀκροατήριον· διότι οὐδὲν μεταξὺ τοῦ ἀγορεύοντος καὶ οὐδενὸς τῶν ἀκροατῶν ἐπεπρόσθει, τῶν μὲν πρὸ τοῦ βήματος χαμιλώτερον καθημένων τῶν δὲ λοιπῶν ἐπὶ ἀνωφεροῦς κλίσεως πρὸς τὴν περιφέρειαν φερομένης, δι' ἣν καὶ πάντες ἀκωλύτως ἔβλεπον τὸν λέγοντα. Ἄρα οἱ λόγοι οἵτινες, ἄνευ τῆς ἀφρεύτου ἐπανορθώσεως τοῦ τοίχου καὶ τοῦ προχώματος, ἤθελεν εἶσθαι ἀκαταμάχητοι, οὐδόλως τοῦ λοιποῦ ὑφίστανται. Ὅθεν οὐχὶ εὐλόγως ὁ ἡμέτερος Α. Ραγκαβῆς (α), ἐν ᾧ δικαιολογεῖ τὸν τόπον τῆς πρυκῆς ὡς ἔχει, ζητεῖ καὶ ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ Βελκέρου, οὕτινος καὶ οἱ λόγοι οὗτοι μόνον μετὰ τὴν ἀνόρθωσιν, οὐ μόνον ἀπ' ἑαυτῶν πίπτουσιν, ἀλλὰ καὶ τρέπονται μάλιστα κατὰ τῆς γνώμης τῶν ἀντιδρῶντων.

2. Ὁ τρίτος κατὰ τῆς πρυκῆς λόγος τοῦ Βελκέρου στηρίζεται ἐπὶ τινος ἀνεκδότου ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, καθ' ὃν οἱ τριακοντα μετέθεσαν τὴν πνύκκ, ὅπως ἀποτρέψωσι τοὺς ἐκκλησιάζοντας τῆς θεᾶς τῆς θαλάσσης, ἧτις ἀνεκάλει αὐτοῖς τὰ τῶν πατέρων τρόπαια. Ἐπειτα λοιπὸν ἐκ τούτου, ὅτι ἐκ τῆς πρυκῆς ἦτο ὁρατὴ ἡ θάλασσα·

(α) Ἐνθα ἀνωτέρω.

Σχ. 3. Τομή του λόφου της πρυκός από ΒΔ—εις ΝΑ.
α τὸ βῆμα.
αγ τὸ ἀντίστοιχον τῆ ἀρχήστρα ἐπίπεδον.
γδ τὸ κοίλον.
εδ τὸ κατασραφῆν μέρος τῆς πρυκός.
ζ ὁ περίβολος τῆς πρυκός.
η τὸ τεῖχος τὰς πόλεως, πλαγίως.
θ τὸ μακρὸν σκέλος, πλαγίως.
ε λόφος τῶν νομφῶν, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ ὄρος Διός.

(α) Forchhammer topograph. σελ. 17.

ἐπειδὴ δὲ ἐκ τοῦ περι οὗ ὁ λόγος τόπου, οὔτε ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης ἡμικυκλοτεροῦς ἐκτάσεως, ὡς ἔχει, οὔτε ἀπὸ τοῦ βήματος φαίνεται ἡ θάλασσα, ὁ Βέλκερος ἐξάγει ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἔκειτο ἡ πρυξ. Πρὸς ταῦτα παρατηροῦμεν, ὅτι σοφοὶ ἄνδρες, ἐν οἷς ὁ Φορχάμερ (α) θεωροῦσι τὸ ἀνεκδοτόν τοῦτο ὡς ἀνυπόστατόν τινα καὶ παράλογον φήμην. Ἀλλ' ἂν ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸ πίστιν, τί μὲν ἐμηχανεύθησαν οἱ τριάκοντα, ὅπως τὴν ὀλιγαρχικὴν καὶ εὐαριθμοτέραν αὐτῶν ἐκκλησίαν ἐγκαταστήσωσιν εἰς τόπον, ἔνθα αἱ ἀναμνήσεις ἦττον ἐξῆπτον τὰ δημοκρατικὰ πάθη, εἶναι ἄσκοπον νὰ ἐρευνήσωμεν ἐνταῦθα. Οὐδέποτε ὁμοῦς δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ἂν τις λέγει, ὅτι τὸ προκείμενον μνημεῖον εἶναι ἔργον τῶν τριάκοντα, κατὰ τὴν ὀκτάμηνον αὐτῶν καὶ παραχώρητον κυβένησιν. Θεωροῦντες δὲ τὸν τόπον τοῦτον ὡς ὁμολογουμένως πρυκὰ λέγομεν ὅτι, κατὰ τὴν προταχθεῖσαν ἀνὸρθωσιν αὐτῆς, ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη ἐδωλίων μέχρι τῶν κατὰ τὰ ἄκρα ἀνωτέρων ἐξ ἐναντίας ἡ θάλασσα εἶναι βεβαίως ὄρατῆ. Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος ἡμῶν δὲν εἶναι καὶ ἀνεπίδεκτος ἐνστάσεως· διότι γνωστὸν εἶναι ὅτι τὸ τεῖχος τῆς πόλεως διήρχετο ὀπισθεν τοῦ τόπου τούτου (η) ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω ἔκειτο τὸ βόρειον μακρὸν σκέλος (θ). Ἀλλὰ τοῦτο μὲν πρὸς τὰ κάτω τῆς ἐτέρας κλιτύος τοῦ πρυκίου λόφου καὶ πολὺ χαμιλώτερον κείμενον, ἔτι δὲ καὶ ἔνεκα τῆς πλαγίας διευθύνσεως αὐτοῦ, οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ἐπιπροσθῆ τὴν θέαν

τῆς θαλάσσης. Τὸ τεῖχος ὁμοῦς τῆς πόλεως, ὄπισθεν καὶ οὐ μακρὰν τοῦ βήματος, καὶ τοι ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἐτέρας τοῦ πρυκίου λόφου κατωφερείας, ἀλλ' ὑψηλότερον τοῦ σκέλους κείμενον, καὶ διὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ, οὐχ ἦττον ἤθελεν ἐπιπροσθῆ, ἀπὸ τῶν πλείστων τοῦλάχιστον σημείων, τὴν θέαν τῆς θαλάσσης, ἥτις μόλις ἴσως ἤθελεν εἶσθαι ἐλευθέρα ἀπὸ τινῶν ἀνωτάτων ἐδωλίων. Ἀλλὰ παράλογον δὲν εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν καὶ τὸ τεῖχος τοῦτο οὕτω δικτεθειμένον, ὥστε ἡ ἀπὸ τῆς πρυκός θέα τῆς θαλάσσης νὰ μὲν ἐλευθέρα. Ἡδύνατο δὲ τοῦτο εὐκόλως νὰ συμβαίη, χαμιλωτέρου ἐνταῦθα καταλειπομένου τοῦ τεύχους, ἥτοι παραλειπομένου τοῦ κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς (α) πλινθίνου ἀνωτέρου μέρους αὐτοῦ· διότι ἀνάγκη παρούσης, ἡ ἀναπλήρωσις ἦτον εὐποριστοτάτη ἢ πλατυτέρων ἐνταῦθα κατασκευαζομένων τῶν τοῦ τεύχους θυρωμάτων, ἅπερ ἀναφέρονται ἐπίσης ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς. Ταῦτα δὲ οὐδόλως ἐξησθένιζον τὸ ὀχυρωματικὸν σύστημα τοῦ τόπου, διότι παρέκειτο, ὡς εἶπομεν, καὶ τὸ μακρὸν σκέλος, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πρυξ ἠδύνατο ἐν ἀνάγκη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τόπος ἀμύνης ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν τοῦ βήματος περιβόλου αὐτῆς (ζ) καὶ ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων ἐδωλίων.

3. Λεῖπεται νῦν νὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν πρυγματικῶν τοῦ Βελκέρου λόγων τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὸ σχῆμα καὶ τὴν θέσιν τῆς πρυκός. Λέγει δὲ ὅτι ὁ παρὰ τὸ κέντρον τῆς πρυκός ἐν τῷ βράχῳ λαξευτὸς κύβος εἶναι οὐχὶ τὸ βῆμα, ἀλλὰ βωμὸς τοῦ ὑψίστου Διός· διότι, κατὰ τὰ ἀρχαιότερα ῥητορικὰ ἔθιμα, καθ' ἃ οἱ ἀγορεύοντες ἵσταντο σχεδὸν ἀκίνητοι (β), τὸ βῆμα ἔπρεπε νὰ ἦναι πολὺ μικρότερον. Ἀλλ' ὁ Πλούταρχος λέγει περὶ τοῦ Κλέωνος (γ) «ἐν τῷ δημηγορεῖν ἀνακραγῶν... καὶ ὀδρόμῳ μετὰ τοῦ λέγειν χρησάμενος,» ἅπερ ὑποθέτουσιν ἱκανῶς εὐρύχωρον τὸ βῆμα· εἶναι ὁμοῦς δυνατὸν ν' ἀσχημονῇ τις ἐν πολὺ ἔτι βραχυτέρῳ βήματι. Ἀλλ' ὁ ἕτερος λόγος τοῦ Βελκέρου, θεωροῦντος τὸ προκείμενον ὡς βωμὸν, διότι δύο ὑπόκεινται ἀναβαθμοὶ, ἐν ᾧ ἂν ἦτο βῆμα, ἤθελεν ἔχει ἕνα μόνον, εἶναι ἔτι ἀσθενέστερος· διὰ τί τὸ βῆμα, ἐν ᾧ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν ἴδιόν τινα τόπον τοῦλάχιστον διὰ τὸν γραμματέα, ἔπρεπε πάντως νὰ ἦναι καὶ πάντοτε βραχύτερον τοῦ βωμοῦ, καὶ διὰ τί οὗτος πρέπει πάντοτε ἐπὶ ἐνὸς μόνου νὰ βαίη ἀναβαθμοῦ; Ἐξ ἐναντίας δυσκολώτατον φαίνεται μοι ν' ἀποδοθῆ τοιοῦτο σχῆμα, οἷον τὸ τοῦ ἡμετέρου βήμα-

(α) Ibs O. Müller de monumentis Athenarum κτλ. Gotting καὶ Antiqu. hellén. tom. II ἀριθ. 771 σελ. 381—391. καὶ τὸν αὐτόν ἐκ τοῦ Μυλλέρου ληφθέντα πίνακα.
(β) «Καλὸς ἀνδρείας.» Δημοσθ. περὶ παραπροσθ. καὶ ant. hellén. ἐνθα ἀνωτέρω.
(γ) Ἐγ βίβλ. Νικίου 3, καὶ antiqu. hellén. ἐνθα ἀνωτέρω.

τος, εἰς βωμὸν· διότι οἱ βωμοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦσαν κυρίως περίοπτοι, ἐν ᾧ τὸ ἡμέτερον τοῦτο σχῆμα συνέχεται μετὰ τοῦ ἐκατέρωθεν λαξευτοῦ τοίχου, ὅστις πρὸς τούτοις καὶ ἀποτελεῖ ἐκατέρωθεν δεξιὰς μετὰ τῶν πλευρῶν τοῦ σχήματος γωνίας, ὅπερ καθιστᾷ ἔτι μᾶλλον στενόχωρον τὸν παρὰ τὸν δοκοῦντα βωμὸν τόπον. Οὕτω δὲ οὐ μόνον πολλὰ τελετᾷ, ἐλευθέραν περὶ τὸν βωμὸν κίνησιν ἀπαιτοῦσαι, εἶναι ὁλοῦς ἀνέφικτοι, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς θυσίας καὶ τελετῆς θέσμιον κατὰ πολὺ ἐλαττοῦται· διότι οἱ περὶ τὸν ἱερέα οὐδέποτε δύνανται νὰ σταθῶσιν ἐνώπιον τοῦ πλήθους ἄλλως, ἢ στρέφοντες τὰ νῶτα εἰς τὸν βωμὸν ἢ πλαγίως μόνον, ὅπερ ἤθελεν οὐσιωδῶς δυσκολύνει τὰ τῆς θυσίας ἔργα. Πρὸς τούτοις τὸ σχῆμα τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἔνθεν μὲν βωμὸς, εἰς γωνίαν τοίχου προκείμενος, ἐκεῖθεν δὲ ἐσχάρα, ὅπερ δύσκολον εἶναι νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι δὲν ἀντέβαινε καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθιμα. Τέλος ἄπορον φαίνεται μοι, πῶς ἡ ἀπὸ τοῦ κέντρον εἰς τὴν περιφέρειαν κλίσις, ἣν, ὡς ἔχει, παραδέχεται ὁ Βέλκερος, ὡς οὐδεμίαν ἐνταῦθα μεταβολὴν προτείνων, ἥς ἔνεκα μάλιστα θεωρεῖ τὸν τόπον ἀκατάλληλον εἰς ἀκροατήριον πολιτικόν, πῶς ἡ αὐτῆ, λέγω, κλίσις φαίνεται αὐτῷ καλῶς ἔχουσα καὶ οἰκεία πρὸς πλῆθος εἰς θυσίαν παριστάμενον, ἐν ᾧ τοῦτο πρόκειται νὰ ἴδῃ μᾶλλον ἢ ν' ἀκούσῃ τὰ γινόμενα.

Ὁ Κούρτιος μάλιστα μετὰ θαυμαστῆς πολυμαθείας, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν θέσεως τῆς ἀγορᾶς ζητεῖ νὰ πορισθῇ λόγους ὑπὲρ τοῦ πελασγικοῦ καὶ τοῦ ὑψίστου Διός. Ἀλλ' αἱ περὶ ἀμφιβόλων αὐταὶ συζητήσεις ἐμμέσως τὸ προκείμενον ἀφορῶσαι, δὲν εἶναι οἰκείαι εἰς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν, καθ' ὃν τῶν πραγματικῶν κυρίως λόγων ἐπιλαμβάνομεθα. Πρὸς τούτοις ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, τὰ τοῦ σχήματος τοῦ περι οὗ ὁ λόγος κύβου ἐρμηνεύων, ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ αὐτὸ βωμὸν καὶ τὸν ἀναβαθμὸν παραβάλλει πρὸς τὴν πρόθεσιν. Ἀλλὰ καὶ ἂν μετὰ τὰ εἰρημμένα ἤθελε τις νὰ προτείνῃ τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ λεγόμενος οὗτος βωμὸς ὑψοῦτο ἔτι ὑπὲρ τὸ ἐν μέτρον, ὥστε νὰ ἦναι δυνατὸν ὁ θύτης, ἱστάμενος οὕτως ἐπὶ ἐπιπέδου κατὰ 2,50 μετρ. ἀνωτέρου τοῦ λοιποῦ ἐδάφους, ν' ἀποβλέπῃ εἰς τοὺς θεατὰς, ἀντὶ τοῦ νὰ στρέφῃ αὐτοῖς τὰ νῶτα, καὶ νὰ ἔχῃ οὕτως ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸ ἀνώτερον καὶ νῦν δῆθεν ἐλλείπον μέρος τοῦτο τοῦ βωμοῦ, ὑπὲρ τὸ ἐν μέτρον ὑψηλοῦ, οὐχ ἦττον ἄλλα προκύπτουσιν ἀτοπήματα. Διότι ὁ βωμὸς ἐκεῖνος οὐδὲ οὕτως ἀπέβαινε ὡς πρὸς τὸ πλῆθος περίοπτος, οὐχ ἦττον δὲ ἡ περὶ αὐτὸν κίνησις ἦτον ἀδύνατος· πρὸς τούτοις καὶ τὸ θέσμιον τῆς θυσίας διατέλει οὐχ ἦττον ἐλλιπὲς καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ὑψηροσία οὐχ ἦττον δυσχερὴς καὶ ἀδέξιος. Ἐξ ἐναντίας

ἂν θεωρήσωμεν τὸ προκείμενον ὡς βῆμα, εἰς οὐδεμίαν, ὡς εἶδομεν, προσκοροῦμεν δυσκολίαν. Αἱ πλαγίαι μικραὶ βαθμίδες ἐχρησίμευον εἰς τὴν ἀνάβασιν τοῦ ῥήτορος, ὁ δὲ ἀναβαθμὸς ἦτο λίαν ἀναγκαῖος τῷ γραμματεῖ τοῦλάχιστον, ὡς ἤδη ὑπεδείξαμεν, ὅστις δὲν ἠδύνατο ν' ἀναβαίη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀγορέοντος κατεχόμενον βῆμα, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἔπρεπε νὰ κατέχῃ ὑψηλὸν τινα, ὑποκείμενον τῷ βήματι, τόπον ὅθεν ὑπὲρ τοὺς ἀκροτάς ἱστάμενος ἠδύνατο ν' ἀναγινώσκῃ.

4. Ἔτερον λόγον κατὰ τῆς ἐνταῦθα θέσεως τῆς πρυκός ἐπιτάσσει ὁ Βέλκερος αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον ἡμικυκλοτερές τεῖχος, ὅπερ, ὡς λέγει, πελασγικὸν ἔν, παριστᾷ λίαν ἀρχαῖον χαρακτῆρα. Ἀλλ' εὐστόχως ἀντιπαρετήρησεν ὁ Α. Ῥαγκαβῆς (α) ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τοιχοδομίας, καθ' ὃ οἱ λίθοι εἶναι πρὸς τὸ τετραγωνικὸν λελαξευμένοι, καὶ οἱ δόμοι ὀριζόντιοι, δὲν εἶναι κυρίως πελασγικόν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς πολλὰ μεταγενεστέρως ἐποχὰς· ἔτι δὲ ἡ περὶ τοὺς συνόμους λίθους λαξευτὴ ταινία οὐδόλως τὸν ἀπλοῦν ἐκεῖνον καὶ ἀπέριτον πελασγικὸν τρόπον ἐμφαίνει. Εἰς ταῦτα δὲ δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος τοῦ Βελκέρου, ἂν εἰς μόνον τὸ μέγεθος τῶν λίθων ἀπέβλεπε, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὑπόστασιν τινα, ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν μόνον, ὅτι τὸ περι οὗ ὁ λόγος τεῖχος μέρος τοῦ κυρίως μνημείου ἀπετέλει. Ἀλλ' ἤδη ἀπεδείξαμεν, ὅτι τὸ τεῖχος τοῦτο, μετὰ τινος ἐλλείποντος νῦν δόμου, ἦτο μόνον ὁ ὑποκείμενος τῷ μνημείῳ στερεοβάτης (soubassement), ἐπὶ σκοπῷ ἰσοπεδώσεως καὶ συνοχῆς τῶν χωμάτων κατασκευασθεῖς· ὅθεν βεβαίως ἀρμοδιώτατον παρίσταται εἰς αὐτὸν τὸ τοιοῦτον τῆς τοιχοδομίας εἶδος, εἰς οἰκνδήποτε ἐποχὴν καὶ ἂν ἀνήκῃ. Τέλος οὕτω διάκρισις καὶ ἀντίθεσις, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἀποτελεῖται μετὰ τὸν κάτωθι στερεοβάτου καὶ τοῦ ἀνεχομένου μνημείου, ἐπιμελέστερον καὶ διὰ στενοτέρων δόμων ἔξωθεν κατασκευασμένου. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς τείχη μάλιστα πόλεων. Ἀλλὰ καὶ ὁ στερεοβάτης τοῦ κατὰ τὴν ἱεράν ὁδὸν ναοῦ τῆς φίλης Ἀφροδίτης, καὶ περ εἰς μεταγενεστέρων, ὡς γνωστὸν, ἐποχὴν ἀνήκοντος, εἶναι οὐχ ἦττον πελασγοειδῆς, ἄνευ μάλιστα τῶν ταινιῶν. Πρὸς τούτοις διὰ τῆς τοιαύτης διαθέσεως τῆς πρυκός καὶ διακόπτεται ἡ ὀχληρὰ ἐκεῖνη μονοτονία, ἣν ἤθελε παριστᾷ τοῖχος συνεχῆς καὶ ὁμοιόμορφος, 15 περίπου μέτρων ὕψους, ὡν τὴν ἐπιφάνειαν, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνὸρθωσιν, ποικίλλουσιν οὐ μόνον ἡ ὑποδεικνυμένη ἀντίθεσις, ἀλλὰ καὶ ἡ βάσις, ἡ ὁ πύξ τοῦ τοίχου ὁ χωρίζων τὸν στερεοβάτην τοῦ ὑποκείμενου μνημείου (β' δ), καὶ

(α) Antiqu. hellén. II. pag. 583.

τὸ περὶ τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ τοίχου γείσον καὶ τὸ ἐν εἰδει ἀττικοῦ ἄνωθεν αὐτοῦ περιθέον θωρακείον (δ). Τὸ δὲ ἔκτακτον μέγεθος τῶν λίθων τῶν ἀποτελούντων τοὺς δόμους τοῦ στερεοβάτου τούτου ἐπιμαρτυρεῖ μάλιστα, ὅτι ἀνέκειτό ποτε μέγας τις καὶ βαρύς ὄγκος καὶ ἐπιθεβασίτη τὴν ἡμετέραν περὶ τῆς ἀνωρθώσεως τῆς πρυκὸς γνώμην. Ὄθεν, τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ κατὰ τὸν Βέλκερον ἀπὸ τοῦ τοίχου τούτου προσδιορισμὸς τοῦ τόπου ὡς πελασγικοῦ παρίσταται, κατὰ τὰ προειρημένα, λίαν ἀποτετολμημένος.

5. Ἡ δὲ ἐπὶ βράχου τινὸς τοῦ λόφου τῶν νυμφῶν ἀντιστρόφως κεχαρχυμένη ἐπιγραφή ΣΟΙΑ ΣΟΡΟΗ, ὄρος Διὸς, ἐξ ἧς ὁ Βέλκερος ζητεῖ νὰ πορισθῇ ἀποδειξίαν τινὰ ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς πρυκί θέσεως τοῦ βώμοῦ τοῦ ὑψίστου Διὸς, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίη, εἰμὴ τὸ κατ' αὐτὴν νότιον ὄριον, ἧτοι τέρμα τεμένους τινὸς τοῦ Διὸς τοῦ ὁμολογουμένου, ἐκεῖ που πλησίον λατρευομένου. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι διὰ τὴν θέσιν τῶν γραμμῶν, ἐπὶ ἐπιπέδου ἐξωθεν κεκλιμένου ὡς πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα, ἡ ἐπιγραφή αὕτη σημαίνει σαφῶς τὸ ἐνταῦθα ἱκανῶς τῆς πρυκὸς ἀπέχον ἄκρον τοῦ τεμένους τούτου, οὕτως τὸ βόρειον τέρμα πολὺ ἐπὶ τῆς πρυκὸς ἀπωτέρω ἐκεῖτο. Τὸ δὲ νότιον τοῦτο ἄκρον, ἧτοι ἡ πλευρὰ ἐχωρίζετο πρὸς τούτους καὶ διὰ μεταξὺ κειμένου φαρχαγγώδους ἢ βραχῶδους ὄριου ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸ ἡμικυκλωτέρες τείχος τῆς πρυκὸς τόπου. Φαίνεται δὲ ἡ ἐπιγραφή αὕτη κεχαρχυμένη δεξιόθεν ἀγυῖα ἀγούσης ποτὲ εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν νυμφῶν ὑψηλότερα οἰκήματα τῆς συνοικίας ταύτης.

Αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ λόφου Ἀβερδῆνου περὶ τὴν πύκκα ἀνακλυφθεῖσαι ἐπὶ εὐκταίων πινάκων ἐπιγραφαὶ (α), ἐν αἷς ἀναφέρεται ὁ ὑψίστος Ζεὺς, ἐπίσης οὐδὲν ἄλλο, ὡς πρὸς ἡμᾶς, δύνανται νὰ σημαίνωσιν, εἰμὴ ὅτι, ὡς εἰδωλὸν τι λατρείας τοῦ ἀγοραίου Διὸς ἐκεῖτο κατὰ τὴν πύκκα (β), οὕτως ἠδύνατο νὰ ἦναι ἱδρυμένον καὶ παρ' αὐτὴν ἕτερον τι τοῦ ὑψίστου Διὸς, οὐ μάλιστα τὸ τέμενος ὠρίζετο διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ μνησθέντος βράχου ἐπιγραφῆς ἢ ὅτι τοῦ θεοῦ τούτου ἡ λατρεία, ἐγκαταλειφθείσης τῆς πρυκὸς, ἐπεκράτησέ ποτε καὶ μέχρι τῶν ἐτέρων αὐτῆς ὄριων, ὑπερπηδήσασα, κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, καὶ αὐτὸ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ βραχῶδες καὶ φαρχαγγώδες ὄριον, οὕτως ἐμνήσθημεν ἤδη. Ὡς πρὸς ταῦτα δὲ οὐδεμίαν ἔχοντες ἀντιρρήσιν, οὐχ ἦντων οὐδόλως θεωροῦμεν τὴν περίστασιν ταύτην οὔτε ὡς οὐδαμῶς τὴν θέσιν τῆς πρυκὸς ἀνακλυφθῆσαν, οὔτε ὡς ὅλως συνηγοροῦσαν ὑπὲρ

τῆς ἀντι τοῦ βήματος αὐτοῦ θέσεως τοῦ ὑψίστου Διὸς.

Περὶ δὲ ἐτέρας τινὸς ἐπιγραφῆς ὄρος πρυκὸς, ἧτις λέγεται ὅτι εὐρέθη κατὰ τὴν θέσιν τῆς πρυκὸς (α), ἂν ἀξιοπίστως ἠδύνατο νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ὅπως ἐπὶ στήλης παρὰ τὴν πύκκα ἱδρυμένης ἦτο, ὡς λέγεται, κεχαρχυμένη, ἠθέλομεν βεβαιῶς θεωρήσει αὐτὴν ὡς ἰσχυρὸν λόγον ἀποδείξεως ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης.

6. Τελευταῖον ἐπιτάσσομεν τὸ ἐπὶ τῆς περὶ πρυκὸς σιωπῆς τοῦ Πausανίου στηριζόμενον ἐπιχειρήμα τοῦ Βελκέρου. Ἡ περὶ αἰψίς αὕτη βεβαιῶς δὲν ἠθέλεν ἀποτελεῖ τὸ μόνον ἐν τῷ Πausανίᾳ ἄπορον. Ἀλλ' ἂν μόνον διότι ὁ περιηγητὴς ἐκεῖνος ἀναφέρει μὲν ὅπως δὴ ποτε, ἀλλὰ καὶ ὅμως, τὸ πελασγικὸν, σιωπῆ δὲ τὴν πύκκα, ἠδύνατο νὰ ἐξαρχῆ, ὅτι ἐνταῦθα ἐκεῖτο τὸ πελασγικὸν καὶ οὐχὶ ἡ πύξ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἠδύνατό τις νὰ διῆχουρισθῇ περὶ τῆς ἐνταῦθα θέσεως καὶ πολλῶν ἄλλων μνημείων ἀντὶ τοῦ πελασγικοῦ, ἢ τῆς πρυκὸς. Ἐπὶ τοῦ Πausανίου ἐσώζοντο βεβαιῶς πολὺ ἀξιολογώτερα λείψανα τῆς ἐγκαταλειμμένης πρυκὸς ὅθεν καὶ ἀλλοῦ ἂν τοποθετήσωμεν αὐτὴν, τοῦτο οὐδόλως λύει τὴν ἀπορίαν τοῦ Βελκέρου ὡς πρὸς τὴν περὶ ἀξιολόγου τινος μνημείου, τῆς πρυκὸς, σιωπῆν τοῦ ἡμετέρου περιηγητοῦ. Ἀλλ' ἂν τὸ πελασγικὸν, ὅπερ μάλιστα ὡς τείχος τῆς Ἀκροπόλεως ἀναφέρει ὁ Πausανίας (β), ἄνευ περιγραφῆς, διότι ὑπ' ἐκείνην κείμενον, ἦτο κυρίως εἰπεῖν τόπος καὶ οὐχὶ μνημεῖον, ἐκεῖτο ὄντως ἐνταῦθα, ἢ ἔλλειψις τῆς ὑπὸ τοῦ Πausανίου ὑποδείξεως τοῦ περιέργου τοῦλάχιστον σχήματος καὶ τοῦ τοίχου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημείου ἠθέλεν εἶσθαι ἐπίσης ἄπορος. Ὄθεν κατὰ πάντα λόγον ἡ ἀπορία αὕτη οὐδόλως δύναται νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐναντίας ἡμῖν γνώμης διότι ἡ σιωπῆ αὕτη εἶναι ἄρα δυσεξηγήτος μόνον προκειμένης τῆς πρυκὸς, καὶ δὲν εἶναι ἐπίσης δυσεξηγήτος, προκειμένου τοῦ πελασγικοῦ;

Τὴν δὲ δημῶδη παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ τόπος οὗτος λέγεται *σκάλια τοῦ Δημοσθένους*, εἴτε ἀπὸ τοῦ περιηγητοῦ Χανδλέρου, εἴτε ἄλλοθεν προέρχεται, οὐδόλως θεωροῦμεν σπουδαῖον τινὰ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης λόγον διότι καὶ αὕτη, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα περὶ ἄλλων μνημείων, δὲν κατάγεται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς κατὰ τὸν προηγούμενον πρὸ πάντων αἰῶνα, οὕτως εἰπεῖν, ἀναγεννήσεως παρ' ἡμῖν τοῦ ἑλληνισμοῦ.

7. Τέλος παρατηροῦμεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος λόφου καλλίστη εἶναι ἡ θέα, διότι οὐ μόνον ἡ

(α) Ἐφημ. ἀρχαιολογικῆς ἀρ. 1290 σελ. 774, ἔτους 1853—Antiqu. hellén. I. ἀρ. 889 σελ. 379.

(β) Ἄττικ. ΚΗ'. 67.

θάλασσα, καθ' ἃ ἐλέχθη, εἶναι ἐκεῖθεν ὄρατὴ, ἀλλὰ, μάλιστα ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ ἄκρα ἐδώλιζ περιπάτου, καὶ ὅλη σχεδὸν ἐπὶ ὑπόκειται ἡ πόλις· γνωστὸν δὲ εἶναι, πόσον ἐφιλοτιμοῦντο οἱ ἀρχαῖοι οὕτω νὰ τοποθετῶσι τὰ μνημεῖα, ὥστε νὰ ἦναι καλλίστη ἢ ἀπὸ αὐτῶν ἄποψις. Ἀλλ' εἰς οὐδένα ἀναντιρρήτως ἄλλον ἐν Ἀθήναις καὶ περὶ αὐτὰς τόπον, ἢ τὴν πύκκα, ὡς ἀνωρθῶθη, ἐφαρμόζονται ὅσα περὶ τοῦ τόπου τῆς τῶν Ἀθηναίων ἐκκλησίας ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὁ Λουκιανὸς (α) ἀναφέρει, ὅτι ἐκεῖθεν ἐφαίνετο πλησίον ὁ Ἄρειος πάγος ὁ Ἀρποκρατίων (β) ὅτι ἐφαίνοντο τὰ προπύλαια ὁ Πλούταρχος (γ) ὅτι ἡ θάλασσα, καὶ ὅτι ἡ πύξ ἐκεῖτο παρὰ τὸ Μουσεῖον καὶ τὴν εἰς τὴν πειραικὴν ὁδὸν ἄγουσαν ὁ Φιλόχορος (δ), ὅτι ἀντικρὺ ἐφαίνετο ὁ Λυκαβηττός. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ὁ τόπος ἦτον ὑψηλός, διότι συνήθως εἶναι ἡ φράσις *ἀναβαίνειν εἰς ἐκκλησίαν* καὶ ὅτι ἐκεῖτο παρὰ τὴν ἀκρόπολιν (ε). Ὁ Αἰσχίνης (ζ) καὶ ὁ Ἀριστοφάνης (η) καὶ ἄλλοι ἀναφέρουσιν, ὅτι περὶ τὴν πύκκα ἦσαν πυκναὶ αἱ οἰκαίαι· καὶ νῦν δὲ περὶ τὸν τόπον τοῦτον πλεῖστα ἀπκντῶσι λαξεύματα θεμελιῶν οἰκῶν καὶ πιθάκια (λάκκοι) τὴν οἰκονομίαν ἀναγγέλλοντα. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ τόπος, οἷος ἀνωρθῶθη, ἦτο λίαν εὐρύχωρος, λίαν κατάλληλος εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἱκανῶς ἀπὸ τοῦ κύσωνος καὶ τῶν ἀνέμων πεφυλαγμένος, ὅσον τοῦλάχιστον τὰ κάλλιστα τῶν θεάτρων. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὑπὲρ τὸ δέον δύσπιστον θεωροῦμεν τὸν περὶ τῆς ἀληθοῦς τῆς πρυκὸς θέσεως δυνάμενον νὰ ἀμφιβάλλῃ.

Τοῦ δ' ἐμοῦ νῦν συντελουμένου ἔργου, αἰτοῦμαι συγγνώμην παρὰ τῶν σοφῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, ὧν τὴν γνώμην ἀντέκρουσα, εὐγνωμονῶν αὐτοῖς ὅτι ἀπὸ τῆς ἰδίης αὐτῶν πολυτελοῦς τραπέζης ψυχία τινὰ συλλεξάμενος καὶ εἰς τὴν τῶν τόπων γνώσιν ἐγκύψας, ἀπεδύθην εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, χάριν τῆς ἀληθείας καὶ πρὸς τούτους ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν περὶ τοῦ τοπογραφικοῦ καὶ ἀρχιτεκτονικοῦ τῆς πρυκὸς ζητήματος λύσιν. Καὶ τούτου ἐλπίζω, ὅτι ἐπέτυχον, κατὰ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις· διότι ἐνόμιζον ἀπείσιον τὸ ν' ἀγνοῖται καὶ αὐτὸς ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐπαλλεν αὐτὴ, οὕτως εἶπεν, ἢ καρδίᾳ τοῦ πολιτικοῦ σώματος τῆς τῶν ἡμετέρων πατέρων κοινωνίας. Εὐχομαι δὲ εἶτι ἀτελέστερον, ἢ ἀσθενέστερον εἶπον, ἄλλοι ἐμοῦ ἱκανῶ-

(α) Δις κατηγορούμ. 9. καὶ antiqu. hellén. ἐνθα ἀνωτέρω.

(β) Ἐν λ. προπύλαια, ὁμοίως.

(γ) Θεμιστοκλ. 19. Θησ. 19, ὁμοίως.

(δ) Παρὰ Σουίθα ἐν λ. Μέτων, ὁμοίως.

(ε) Πολυδ. Η' 132, ὁμοίως.

(ζ) Κατὰ Τιμαρχ. § 81, ὁμοίως.

(η) Ἐκκλησιαζ. 244—ἱππ. 799, ὁμοίως.

τεροι ν' ἀναπληρώσωσιν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν παραδόσεων.

Εὐχομαι δὲ μάλιστα ἡ πύξ, οὐχὶ ἡ ὀχλοκρατικὴ ἐκείνη πύξ, ἢ γενομένη ποτὲ κοινίστρα τῶν ἀγρίων καὶ χυδαίων παθῶν τοῦ ὄχλου, ὅστις, ὡς πολυκέφαλός τις τύραννος, τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας εἰς θάνατον, εἰς εἰρκτὴν, ἢ τοῦλάχιστον εἰς ματαίους στεναγμούς καὶ ἀπραξίαν κατεδίκαζεν· ἀλλὰ σεμνὴ τίς ποτε τῶν ἐν τῷ πανελληνίῳ ἀρίστων ἐκκλησίαι νὰ βουλεύηται τὰ βέλτεστα τῷ κοινῷ τῶν Ἑλλήνων· οἱ δὲ λοιποὶ, πολῖται, οὐχὶ νὰ ζητῶσι τὰ καπηλεύοντα καὶ αὐτὰ τῆς πολυπαθοῦς πατρίδος ἀναυάγια, ἀλλ' εἰλικρινῶς τοῖς νόμοις παιθόμενοι καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον πρὸ τοῦ ἰδίου τιθέμενοι νὰ ἐργάζωνται, ἕκαστος οὐ ἐτάχθη, εἰς κοινὴν εὐημερίαν, εὐσεβῶς καὶ φιλοστόργως πρὸς ἱλαρὰν τῆς πατρίδος τὴν ὄψιν ἀτενίζοντες.

Εἴθε δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς, πολὺς ἐν τῷ ψυχρῷ γήρατι, θερμὸν ἐκ κατανώσεως αἰσθανόμενος τὸ δάκρυ ἐπὶ τῶν παρειῶν, ν' ἀτενίσω ποτὲ ἐν τοιοῦτῳ ἀνδρῶν συλλόγῳ εἰς ὄψεις προσφιλεῖς, ἀναπολούσας μοι τὰς ποθεινὰς μὲν ἐμοί, ποθεινὰς δὲ καὶ ὑμῖν ποτε ἐσομένας γαλκίους ἐκείνας ἡμέρας, καθ' ἃς τὸ μέλλον τῆς πατρίδος προτείνων καὶ τὰς τῶν προγόνων ἡμῶν ὑποθήκας, ἃς καθ' ἡμέραν, ὧ φίλτατοι παῖδες, ἐδιδάσκεσθε, ἐπικαλούμενος, ἐπεχείρουν νὰ περιστέλλω τὰς νεανικὰς ὑμῶν ὀμῆς, νὰ κατασιγάξω τὰ ἀποτρεπτικὰ τοῦ καθήκοντος ὑμῶν πάθη· διότι ἐκτὸς αὐτοῦ οὐδεμίᾳ ἐπὶ γῆς εὐδαιμονία, οὐδεμίᾳ γαλήνη, καὶ νὰ τρέψω τὸ ζῶηρον ὑμῶν βλέμμα πρὸς τὸ πολυπόθητον ἐκεῖνο μέλλον, ὑπὲρ οἱ καλῶς μόνον παιδευθέντες καὶ νὰ παρασκευάσωσι δύνανται καὶ νὰ ἐπιταχύνωσι (*).

Γ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῆ.

(Συνέχεια. Ἰδε φυλλάδιον 413.)

Δ'.

Ἐλευθερία ἐν Ἀμερικῇ.

Ὁ χαρακτήρ, αἱ ἔξεις, τὸ πνεῦμα λαοῦ τινος μορφοῦνται καὶ διαπλάσσονται ἐκ τῶν περιστάσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγεννήθη καὶ ἀνετάρχη. Ἀποδεικνύει δὲ τούτου ἡ Ἀμερικῆ, ἧτις κατωκίθη ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἀνθρώπων δύο εἰδῶν ἐκ τυχοδιωκτῶν, καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες κατεδιώκοντο διὰ λόγους θρησκευτικούς. Οἱ μὲν τυχοδιωκταὶ, κατέχοντες ἀπεράντους γαίτας, ἔσοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀνυπότακτοι εἰς πᾶσαν πειθαρχίαν, ἐδίδον εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν τὸ σωτήριον παράδειγμα τῆς πρακτικῆς ἐλευ-

(*) Ὁ ἀνωτέρω λόγος ἀπηγγέθη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑλλην. Ἐκπαιδευτηρίου τὴν ἡμέραν τῶν ἐναυασιῶν ἐξετάσεως.

(α) Corp. Inscr. I. ἀρ. 495—506.

(β) Ἀγοραῖος Ζεὺς ἱδρύται . . . καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· Σχολ. Ἀριστοτ. ἱππ. 410 καὶ Antiqu. hellén. II σελ. 385.

Θερίας· οἱ δὲ φεύγοντες τὸν θρησκευτικὸν διωγμὸν, αὐστηροί, ψυχροί, δογματικοί, διέσπειρον ἀρχὰς καὶ ἔξεις συμφώνους πρὸς τὸν ἴδιον αὐτῶν χαρακτήρα. Καὶ μὲν καὶ αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ ἔξεις παρακμάσασαι σήμερον, χρησιμεύουσιν ἀντὶ προσωπείου εἰς τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν κερδοσκοπίαν· ἀγωνίζονται ὁμῶς ἐνθέρμως νὰ ἐπιδεικνύωνται. Ἡ ἐλευθερία ἐν τοσοῦτῳ ἐπέζησεν οὐ μόνον ὡς αἴσθημα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνάγκη. Ἐπειδὴ ἔπρεπε κατ' ἀρχὰς νὰ κατοικηθῶσιν αἱ νεκραὶ ἐκεῖναι ἀποικίαι, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ δοθῶσι τοιαῦτα ὠρελήματα ὥστε νὰ σαγηνευθῶσιν ἀποικοί. Οἱ πρῶτοι νομοθέται, ἐννοήσαντες κάλλιστα τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἐψήφισαν νόμους προστατεύοντας τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἀπέδωκαν μετὰ πολλῆς εὐκολίας τὸν τίτλον καὶ τὰ δικιώματα τοῦ πολίτου εἰς τοὺς ξένους· ἐν μόνον ἔτος δικιμονῆς ἤρκει νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ἀποικὸν δικαίωμα ψήφου. Ἰδοὺ πῶς μυριάδες ἀποικῶν ἐκ πάσης χώρας καὶ πάσης θρησκείας συρρέουσιν, συνετέλεσαν εἰς τὸ μέγαλειον καὶ τὸν πλοῦτον ἐνὸς ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ διαστήματι μὲν μιᾶς μόνης ἑκατονταετηρίδος ἐτάχθη μετὰ τῶν πρώτων ἔθνων τοῦ κόσμου, μετὰ μικρὸν δὲ θὰ κατεξουσιάσῃ πᾶσαν τὴν ἀμερικανικὴν ἡπειρον.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι, κατ' ἐξίκετον τινὰ εὐνοίαν τῆς τύχης, ὁ λαὸς οὗτος ἔτυχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μεγάλων ὀδηγῶν, τοῦ Οὐάσιγκτον, λέγω, τοῦ Ἰέρφερσον, τοῦ Φραγκλίνου, τοῦ Μονρόη, τοῦ Μάδισον, τοῦ Παιτρι-Ἐρρίκου, τοῦ Ἀἰ, τῶν Κῶ, τοῦ Ἀδάμ καὶ ἄλλων. Τὰ εὐγενῆ τούτων παραδείγματα κατέβαλον εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ σπέρματα ἀνεξαρτησίας, τὰ ὁποῖα οὔτε ἡ ὑπερφιλαντία, οὔτε ἡ φιλοχρηματία οὐδέποτε θέλουσι κατορθώσαι νὰ καταστήσωσιν ἐντελῶς ἄγονα.

Ὁ Ἀμερικανὸς, ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον, ἀπολαύει εὐθὺς ἀμέσως τῆς πρώτης ταύτης ἐλευθερίας, τῆς ἐγγραφῆς λέγω ἢ μὴ ἐγγραφῆς τῆς γεννήσεως αὐτοῦ εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία, κατὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων. Ἄλλοτε ἦτο σύνθημα, καὶ τοῦτο γίνεται καὶ σήμερον ἐτι ὑπὸ πολλῶν, νὰ γράφεται ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως εἰς φύλλον ἀντιτύπου τινὸς τῆς Βίβλου, ὅπερ φυλασσόμενον μετ' ἐπιμελείας καὶ μεταδιδόμενον κατὰ κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα, ὠνομάζετο Βίβλος τῆς οἰκογενείας. Τὸ ἀντίτυπον τοῦτο θεωρεῖται ἱερὸν, ἀναγνωρίζεται ὡς κῆρος ἔχον ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ ἐπ' αὐτοῦ δίδεται δικαστικὸς ὄρκος παρὰ τε καθολικῶν, καὶ Ἰουδαίων, καὶ Τούρκων, καὶ Κινέζων.

Καθὼς δὲ ὁ Ἀμερικανὸς εἶναι ἐλεύθερος γεννώμενος, οὕτω καὶ ἀποθνήσκων· τουτέστι παραγγέλλει νὰ ἐνταφιασθῇ ὅπως θέλει, ὅπου θέλει, ὅταν θέλῃ, συνοδείαν ἔχων πιζὴν, ἔφιππον, ἐποχουμένην, καὶ μουσικὴν στρατιωτικὴν παιανίζουσαν.

Τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ἐλευθερίας καθιστᾷ τοὺς Ἀμερικανοὺς ὀλίγον κοινωνικοὺς καὶ, κατὰ τὸ φαινόμενον, εἰς ἄκρον ὑπερφιλάντους. Καὶ εἶναι μὲν οὐσιωδῶς εὐπρόσιτοι, ἀνεκτικοί, πρόθυμοι μάλιστα περὶ τὸ ὑπηρετεῖν τοὺς ἄλλους, ἀλλ' οὐδέποτε οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον προλαμβάνουσι τὴν ἐπιθυμίαν σου· καὶ τοῦτο, διότι φοβοῦνται μὴ πράξωσι τι ἐνκνίον τῆς θελησέως σου, τὴν ὁποίαν πάντοτε πρέπει νὰ σέβωνται. Ἐὰν παραδείγματος χάριν σὲ ἴδωσι ποτε κινδυνεύοντα νὰ πέσῃς εἰς βράθυρον ἐξ ἀπροσεξίας, στοιχηματίζω ὅτι δὲν θὰ σ' ἐμποδίσωσιν, οὐχὶ ἐξ ἀδικησίας ἢ κακίας, ἀλλ' ἐκ τῆς συνθηλαίας τοῦ σέβασθαι τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἄλλου· μήπως, λέγουσι, δὲν εἶναι ἐλεύθερος νὰ μεταβῇ ὁ θέλων εἰς τὰ ἡλύσια παιδία; Ἔσο (μὲ συμπάθειον) ποιητῆς τραγικῆς, λυρικής, ἐποποιῆς, μυθοποιῆς, μόνον εἰσόδημα ἔχων τὸ προῖον τῶν ποιητέων σου, καὶ ἔσο συγχρόνως φίλος ἑκατομμυριούχου Ἀμερικανοῦ. Συγκατανεύω νὰ μὲ καταδικάσῃς νὰ ἀνγκνῶσω ὅλας σου τὰς ποιήσεις ἐάν, βλέπων σε ν' ἀποθνήσκῃς τῆς πείνης, σοὶ δώσῃ καὶ ὄσολόν χωρὶς νὰ ζητήσῃς.

Δυσκόλως Ἀμερικανὸς ἀποφασίζει νὰ ἀπονεύμῃ εἰς γυναῖκα μίαν τῶν μικρῶν ἐκεῖνων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας εἰς Εὐρώπῃν νομίζομεν καθήκον ν' ἀποδίδωμεν· φέρ' εἰπεῖν νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα εἰς αὐτὴν ὀλισθήσασαν καθ' ὁδόν, ἢ θέλουσαν ν' ἀναβῇ εἰς ἄμπαξ· ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀπονεύμῃ τοιαύτην, ἡ γυνὴ οὐ μόνον δὲν λέγει «εὐχαριστῶ», ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἀτενίζει τὸν εὐγενῆ ξένον μὲ ἦθος στυρνόν, ὡς ἂν ἔλεγε· «Καὶ τίς σ' ἔδωκε τὴν ἀδειαν νὰ μὲ συνδράμῃς χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζῃς;» Ἐν συντόμῳ τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον σέβας ἔχουσι πρὸς τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν, ὥστε οὐ μόνον δὲν συκοφαντοῦσιν, ἀλλ' οὕτε ἀπλῶς δὲν κακολογοῦσι. Ποτὲ οὔτε διακονοῦσιν μυστικά, οὐτ' ἐφευρίσκουσιν ὡς ἀλλαχοῦ ψεύδος ὅπως προσβάλλωσι τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν· οὐδεὶς ἐξελέγχει τὰς πράξεις τοῦ ἄλλου. Ἡ ἀξιοπρέπεια αὕτη δίδει εἰς τὸν Ἀμερικανὸν σπανίαν ἠθικὴν δύναμιν.

Εἰς τὸ Νεοεβόρακον ὑπάρχουσι πολλοὶ πτωχοί, καὶ ὁμῶς οὐδέποτε ἤκουσά τινα παραπονούμενον ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐλκύσῃ τὴν συμπάθειαν τῶν ἄλλων. Ὅποιαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ κατάστασις αὐτοῦ, δὲν γογγύζει, ἀλλὰ καὶ παλαίει στωϊκῶς ἔχων γενναϊότητα. Πρὸς τοὺς χρεωφειλέτας αὐτοῦ φέρεται ἡπίως καὶ εὐγενῶς, καὶ ἀποφεύγει ἐπιμελῶς πᾶν δυνάμενον νὰ βλάψῃ τὴν ὑπόληψιν ἀνθρώπου δυστυχούς. Ἐὰν ποτε σοὶ ἀπονεύμῃ ὑπηρεσίαν, δὲν ἀξιοῖ εὐγνωμοσύνην, ὅπως καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους εὐγνώμων. Δὲν σὲ βοηθεῖ ἐκ μεγαλοψυχίας ἢ ἐκ φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἐκπληροῖ τὸ κοινωνικὸν ἐκεῖνο καθήκον, τὸ ὁποῖον παραγγέλλει τοὺς ἰσχυροὺς νὰ συντρέχωσι τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀπόρους.

Καθ' ὁδὸν οὐδέποτε προσαγορεύονται, καὶ ἀνσυντηθήθησαν πολλάκις, ἐκτὸς μόνον ὁσάκις παρουσιάσθησαν, ὡς λέγομεν, πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' οὐδέ τὰς γυναῖκας αὐτάς, τὰς ὁποίας γνωρίζουσι, προσαγορεύουσι καθ' ὁδόν, ἐὰν αὐταὶ πρῶται δὲν νεύσωσι τὴν κεφαλὴν.

Πολλάκις τὰ λεωφορεῖα δέχονται ἀριθμὸν ὁδοιπόρων ἀνώτερον τῶν θέσεων. Ἐὰν δὲ παρουσιασθῇ τις κυρία, ἀμέσως παραχωρεῖ τις ἀνὴρ τὴν θέσιν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνη καταλαμβάνει, χωρὶς καὶ νὰ εἴπῃ «εὐχαριστῶ», διότι νομίζει ὅτι χρεὸς εἶχεν ὁ κύριος νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ἐν κειρῷ βροχῆς, ὅτε πάντες ζητοῦσι καταφύγιον, τὰ λεωφορεῖα μεταβάλλονται εἰς θέατρον ὅλως παράδοξον πρὸς τὸν ἀσυνείηστον ξένον. Αἱ ἐκ τοῦ ὠραίου φύλου, ἀναβαίνουσαι σωρηθὸν καὶ μὴ εὐρίσκουσαι θέσεις ἐλευθέρως, κάθηνται εἰς τὰ γόνατα τῶν ἀνδρῶν διὸ πολλάκις λεωφορεῖα, ὡς ἐγὼ αὐτὸς εἶδον, περιέχουσι διπλάσιον κατὰ γράμμα ἀριθμὸν. Τὸ θέαμα ἦτο κωμικώτατον. Κατ' ἀρχὰς αἱ γυναῖκες ἐκάθισαν μετὰ συστολῆς εἰς τὴν ἄκραν τῶν γονάτων ἡμῶν· μετὰ ταῦτα, ἀνατινασσομένης τῆς ἀμάξης, ἀνέβησαν παρεπάνω, ἑωσὺ ἐξαπλωθεῖσαι μετεμόρφωσαν ἡμᾶς εἰς ἀληθεῖς καθέδρας. Καὶ τὸ περιεργότερον, οἱ ἄνδρες οὔτε λέξιν προφέρουσιν, ἀλλὰ κάθηνται σοβαροπρόσωποι, ὅλως ἀνόμοιοι πρὸς τὰς ζωηρὰς ἐκεῖνας κυρίας, αἵτινες γλωσσοκοποῦσαι δυνατὰ, καγχάζουσι καὶ χειρονομοῦσιν ὡς μικρὰ παιδία.

Πολλάκις ἔτυχε νὰ ἴδω Ἀμερικανούς, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἐργαστήριον μουσικῆς, ἤνοιξαν, χωρὶς καὶ λέξιν νὰ προφέρωσι, κύμβαλον, ἐκάθισαν πρὸ αὐτοῦ, καὶ τὸν πῖλον φέροντες στραβόν, ἔψαλον μὲ φωνὴν ἔρρινον, οὐρανομήκη καὶ ὠτοκόπον, ὕμνον ταύτης ἢ ἐκεῖνης τῆς θρησκείας, οἷον τῆς καθολικῆς, τῆς Ἰουδαϊκῆς, τῆς διαμαρτυρομένης ὡς καὶ αὐτῆς τῆς μορμονικῆς. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὕμνου, χωρὶς καὶ νὰ συσταλῶσι τὸν ἐργαστηριάρχην καὶ τοὺς ἀγοραστάς, ἐσηκώθησαν, περιήλθον τὸ ἐργαστήριον, ἐπεθεώρησαν καὶ ἐψηλάφησαν τὰ πάντα· ἔλαβον εἰς χεῖρας αὐλὸν, βιολιόν, κιθάραν ἢ σάλπιγγα, ἐδοκίμασαν αὐτὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησαν μηδὲν ἀγοράσαντες.

Καὶ μὴ νομίσατε ὅτι ταῦτα πράττουσι μόνον ἄνδρες· καὶ γυναῖκες μετὰ τὴν πληθύνει ἀγοραστῶν εἰσερχονται, ἀνοίγουσι τὸ κύμβαλον, παίζουσι πόλκας καὶ βάλαια, ἢ καὶ τραγωδοῦσι· πολλάκις δὲ καὶ θέλουσι νὰ δοκιμάσωσι τὴν μουσικὴν, τὴν ὁποίαν ἤλθον νὰ ἐκλέξωσι, παρακλοῦσι τὸν ἐργαστηριάρχην καὶ τοὺς ὑπηρετάς νὰ συντραγουδήσωσι χάριν ἁρμονίας μὲ αὐτάς. Καὶ εὐθὺς, ἐπειδὴ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ μὴ ὑπακούσῃ εἰς κυρίαν, καὶ ἐργαστηριάρχης καὶ ὑπηρετῆται ἀφίνουσι τὸ ἔργον αὐτῶν, καὶ περιστοιχίζουσι τὴν κυρίαν, κατασπαράττουσι τὰ ὠτὰ σου δι' ἑωσφορικῆς ἁρμονίας.

Αἱ παρθέναι διάγουσιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν βίον ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν βίον τὸν ὁποῖον διάγουσιν εἰς τὴν Εὐρώπῃν οἱ νέοι. Φοροῦσαι πλοῦσια ἐνδύματα περιφέρονται μόναι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Μόλις γίνωσι δωδεκαεταῖς καὶ φέρουσι μεταξωτὰς ἐσθῆτας. Ἐπισκέπτονται ἀδικοκῶς τὰ ζαχαροπλαστεῖα, τρώγουσι πολλάκις τῆς ἡμέρας παγωτὰ καὶ αἰωνίως κροκαλίζουσι ζαχαρωτὰ. Ὅταν δὲ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, οὔτε ἡ μήτηρ οὔτε ὁ πατήρ ἐρωτᾷ ποτε αὐτάς ποῦ ἔλειπαν τόσας ὥρας. Καὶ τὸ μὲν θέρος, συνοδεύομεναι ὑπὸ τοῦ μνηστήρος αὐτῶν, ἂν ἔχωσιν, ἔχουσι δὲ πάντοτε, τρέχουσιν εἰς τὴν πόλιν, ὑπάγουσιν εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὴν ἐξοχὴν, ταξειδεύουσι διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἢ καὶ ἐπὶ ἀτμοπλοίου· τὸν δὲ χειμῶνα τρέχουσιν ὄλην τὴν νύκτα ἐπὶ ἐλακῶθρων, καὶ ἔχουσαι ἀντικλεῖδιον ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἴδια ἐν σιωπῇ, τῶν δωματίων αὐτῶν κειμένων μακρὰν τῶν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός.

Πολλὰ παρθέναι, ἀνήκουσαι εἰς ἐντιμοτάτας οἰκογενείας, ἔχουσι φίλας καὶ φίλους, τοὺς ὁποίους πολλάκις οὔτε γνωρίζουσιν οἱ γονεῖς. Ἀμερικανὸς τις μὲ ἐσεβασίωσεν ὅτι ἐπεσκέπτετο τακτικῶς καθ' ἑκάστην νεάνιδά τινα εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ὁμῶς ποτὲ οὐδ' ἐχαίρειται· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὐδέποτε ἠρώτησαν ποῖος ἦτο. Ἡ μὲν νέα οὐδέποτε παρουσίασε τὸν νέον εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῆς, οὗτοι δὲ, σεβόμενοι τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν, οὐδέποτε ἀπῆτησαν τὴν παρουσίαν. Πολλάκις μάλιστα καὶ ἀνεχώρουν ὅτε αὐτὸς εἰσῆρχετο εἰς τὴν αἴθουσαν.

Γνωρίζω κυρίαν, ἀνήκουσαν εἰς ἐντιμον οἰκογένειαν, ἐντιμον δὲ οὕσαν καὶ αὐτὴν ἦτις, ὅτε ἦτο ἀνύπανδρος, προσεκάλεσε πέντε νέας καὶ ἐξ νέους εἰς δεῖπνον, τὸ ὁποῖον εἶχε προετοιμασθῆ κατ' ἐπιταγὴν τῆς εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Καὶ οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι, πάντες εὐπρεπεῖς, δεχθέντες τὴν πρόσκλησιν συνευθύμησαν, ἔπιον καμπανίτην καὶ μόλις τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐχωρίσθησαν· ἡ δαπάνη ἀνέβη εἰς ἐξακοσίας δραχμάς. Μετὰ ταῦτα ἔφερεν ἀμάξας, ἔλαθε σύντροφον ἕνα τῶν νέων ὅπως τὴν συνοδεύσῃ μέχρι τῆς οἰκίας, καὶ παρεκίνησε τὰς ἄλλας πέντε νὰ πράξωσι καὶ αὐταὶ τὸ ἴδιον· ἐπανήλθον δὲ πᾶσαι εἰς τὰ ἴδια περὶ τὴν αὐγὴν εὐθυμοὶ καὶ ζωηραὶ, ἀλλὰ καὶ καθαρὰν ἔχουσαι τὴν συνείδησιν. Τὸ πρᾶγμα ἐφάνη παράδοξον καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Νεοεβόρακον, καθόσον μάλιστα ἡ νέα ἦτο δεκαοκτὼ ἐτῶν καὶ ὁμῶς οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ συλλάβῃ ἄτοπόν τινα ὑπόψιν οὔτε δι' αὐτὴν, οὔτε διὰ τὰς ἄλλας πέντε. Ἀλλὰ πλησίον τοῦ τοσοῦτου πρὸς τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν σεβασμοῦ, ἀπορεῖ τις βλέπων τὴν φρικτὴν τυ-

ραννίκην, ἥτις σώζεται ἐπι εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἕνεκα θρησκευτικῶν τινῶν ἐθίμων ἢ αὐστηρότης παραδείγματος χάριν μεθ' ἧς τηρεῖται ἡ Κυριακὴ εἶναι ἀκατανόητος· πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ δὲν κινεῖται τὴν Κυριακὴν ἀμαξία· οὔτε οἱ ἔχοντες ἴδια ὀχήματα τολμῶσι ν' ἀναβῶσιν εἰς αὐτά· τὰ ἀτμόπλοια μόνουσι ἀκίνητα, οἱ σιδηρόδρομοι ἔρημοι καὶ τὰ ἐργαστήρια κλειστά· πᾶν συμβόλαιον, γινόμενον ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῆς, θεωρεῖται ἄκυρον· ἐὰν δὲ τις πτωχὸς ἐργασθῆ ὅπως κερδήσῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, καταδικάζεται πρὸς δόξαν τοῦ ὑψίστου.

Ἡ αὐτὴ αὐστηρότης ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ εἰς δευτέρου νόμον, τὸν τῆς ἐγκρατείας, δυνάμει τοῦ ὁποῦ ἀπαγορεύεται μὲν ἡ *Λιαρική* πώλησις τοῦ οἴνου καὶ τῶν σικέρων, ἐπιτρέπεται δὲ *χονδρικῶς* ἡ μέθη. Οἱ ὑδροπότοι, ζητοῦντες νὰ δικαιολογήσωσι τὸ ἀπαγορευτικὸν αὐτῶν σύστημα διὰ τινῶν χωρίων τῆς Βίβλου, κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους ν' ἀνακαλύψωσι τινα· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα βεβαιόνοντα τὸ ἐναντίον. «Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου», λέγει ὁ Δαυὶδ.

Διδάσκαλός τις ἐκήρυττε μίαν τῶν ἡμερῶν ἐναντίον τοῦ οἴνου· ἐπειδὴ δὲ τις τῶν ἀροατῶν ἀντέταξεν αὐτῷ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου, ὁ ἱεροκέρυξ δὲν ἐδίστασε ν' ἀποκριθῆ εὐθὺς ὅτι ὁ Χριστὸς ἠπατήθη go a head.

Καὶ ἐν μὲν Νεσεβοράκῳ οὐδέποτε ἐτηρήθη ὁ γελῶτος αὐτὸς νόμος· ἀλλὰ τοῦ ὅμως συνέβησαν καὶ λυπηρὰ τινα, ὡς διηγεῖται ἐφημερίς τις τὴν ὁποίαν ἔχω ὑπ' ὄψιν. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὄτου, ἀριθμὸς τις κυριῶν ἐκ τοῦ χωρίου Λογάν, συνενοήθησαν ὅπως καταδιώξωσι τοὺς τολμητὰς, ὅσοι δὲν ἔπαινον πωλοῦντες οἶνον καὶ σίκερα. Λαβοῦσαι δὲ πελέκει, σφυρία καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὄργανα, μετέβησαν κατ' ἀρχὰς εἰς ἐργαστήριον παντοπώλου, ὅστις ἐπώλει κρυφίως οἶνον καὶ ρακίον. Ἰδὼν οὗτος μακρόθεν τὸ γυναικεῖον ἐκεῖνο στίφος ἐρχόμενον μεθ' ὁρμῆς καὶ σημάξιν ἔχον ἐφ' ἧς ἀνεγινώσκοντο ταῦτα· «θάνατος εἰς τοὺς πωλοῦντας διαφθοράν», καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ φόβου, ἔσπευσε νὰ κλείσῃ τὴν θύραν καὶ τὰ κερὰ θύρα, καὶ ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα. Ἐν τούτῳ ἔφθασαν αἱ ἀρειμάνιοι κυριαί· καὶ ἐπειδὴ καλέσασαι τὸν ἐργαστηριάρχην ν' ἀνοίξῃ δὲν εἰσηκούσθησαν, συνέστησαν τακτικὴν πολιορκίαν. Καὶ ἐν πρώτοις μὲν συνέτριψαν τὴν θύραν διὰ τῶν πελέκειων, εἶτα δὲ εἰσῆλθον ἀλαλάζουσαι. Καὶ τὰ μὲν πνεύματα εἶδη ἐσεβάσθησαν, ἐκτός τινῶν γλυκυσματῶν, τὰ ὁποῖα παιδιᾶς ἕνεκα μετενάστευσαν εἰς τὰ θυλάκια τῶν ἡρώδων· πρὸς τὰ βαρέλια ὁμοῦ καὶ τὰς φιάλας ἐδείχθησαν ἀδυσώπητοι κατασυντρίψασαι ἀνεξαιρέτως πάντα. Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ ζῦθος, τὸ ροῦμι, ὁ οἶνος καὶ τὰ λοιπὰ σίκερα συνε-

κρότησαν λίμνην, εἰς ἣν ἔμεινε μόνον νὰ δοθῆ ὄνομα· Ἰπερήφανοι διὰ τὸ κατώρθωμα τοῦτο αἱ ἀμαξίονες τοῦ χωρίου, μετέβησαν ἐκεῖθεν εἰς τὸ κατάστημα πλουσιωτάτου οἰνεμπόρου· ἀλλ' ἐνταῦθα εὗρον ἀληθινὴν ἀντίστασιν. Ὁ «ἐμπορος τῆς διαφθορᾶς», μαθὼν παρὰ φίλου τὴν ἐπιδρομὴν, ἔλαθεν ἀνὰ χεῖρας πυροβόλον καὶ σταθεὶς πρὸ τῆς θύρας ἀνέμεινε τὴν ἔφοδον. Ὅτε δὲ αἱ ἀμαξίονες εἶδον τὴν προετοιμασίαν ταύτην συνεστάλησαν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπεθάρβυνθησαν· ἐξ ἐκνήσιας ταχθεῖσαι εἰς τέσσαρας γραμμὰς ἤρχησαν διαπραγματεύσεις. Ὁ ἔμπορος, ὅστις καθὼ Γερμανὸς ἦτο καὶ ἐπιμόνος, ἀπεποιήθη πᾶσιν παραχώρησιν, καὶ μόνον συγκατετέθη ν' ἀναχωρήσωσιν αἱ κυριαὶ μὲ ὄλας τὰς τιμὰς τοῦ πολέμου. Ἐνῶ δὲ ἐθαύμαζε τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐπιτηδεύτητα μεθ' ὧν ἀπέκρουσε τὴν ἔφοδον, ὑπηρετῆς τοῦ ἐργαστηρίου σπεύσας ἀνήγγειλεν ὅτι ὄλα τὰ βαρέλια ἐτροπήθησαν καὶ ὅτι ὁ οἶνος ἔρρεε ποταμῶν. Ἰδοὺ τὸ στρατήγημα τῶν κυριῶν· ἐνῶ ἡ στρατηγία διεπραγματεύετο μετὰ τοῦ ἐργαστηριάρχου, πέντε ἢ ἕξι ἄλλαι εἰσελθοῦσαι ἱεροκρυφίως δι' ἄλλης θύρας εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἠνδραγάθησαν τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο ἀνδραγάθημα.

Ἄλλ' ὁ περὶ ἐγκρατείας νόμος ἐγέννησεν ἄλλο περίεργον. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπὸ τινῶν χρόνων πίνουσιν ἐνθουσιωδῶς *σα.λοαπαρίλια*, ὅπως καθαρισθῆ, λέγουσι, τὸ αἷμα αὐτῶν. Πότε δὲ καὶ διὰ τί εἰσεχώρησεν ἡ συνήθεια αὕτη; Ἰδοὺ· ὁ ἐνδοξότατος, ὁ ἐμπειρότατος, ὁ φιλανθρωπότατος καὶ ὁ ἐκκατομμυριουχότατος ἱατρός *K. Townsend*, εἶναι ὁ ἐφευρετὴς τῆς λαμπρᾶς ταύτης θεραπείας. Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐψηφίσθη ὁ περὶ ἐγκρατείας νόμος ὁ ἐξοχώτατος οὗτος ἱατρός, φίλος ἄκρος τῆς φιλανθρωπίας· ἅμα δὲ καὶ τοῦ βελαντίου αὐτοῦ, ἐσοφίσθη νὰ ἀναλύῃ τὸν καθαρτικὸν καὶ ἐλασθῆ χυλὸν τῆς ρίζης τῆς *σα.λοαπαρίλιας* εἰς *genuine brandy*, ἡτοιμαθὲν καὶ δυνατὸν ροῦμι· βελῶν δὲ τὸ ἱατρικὸν εἰς φιάλας ἐξέθετο εἰς πώλησιν. Μόλις ἔπιον οἱ Ἀμερικανοί, καὶ τοσοῦτω ἐθαύμασαν τὸ νέον τοῦτο ποτὸν, ὥστε δὲν ἔμεινε οὔτε ψυχὴ γεννητὴ χωρὶς νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ ὑπεράνθρωπον ἱατρού. Ἐρρόφουν δὲ καὶ ἐθεραπεύοντο ἀδιακρίτως καὶ οἱ πάσχοντες πονοκέφαλον, καὶ οἱ θεομαινόμενοι, καὶ οἱ ἔχοντες καταρροὴν, καὶ οἱ πονοῦντες τοὺς ὀδόντας, καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ περιπατήσωσιν ἕνεκα *κάλων*, καὶ οἱ λιγνοὶ ἵνα παχύνωσιν, καὶ οἱ παχεῖς ἵνα λιγνεύσωσιν. Αἱ κυριαὶ μάλιστα ἐλούοντο ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐξοχωτάτου, ὅπως ποτὲ ὁ δούξ *de Clarence* ἐντὸς *μορεμβασιου* οἴνου. Αἱ τροφὸι ἔπινον ὅπως καταβάσσωσι γάλα, ἔπινον δὲ καὶ ὅσοι εἶχον πολὺ καὶ ἤθελον νὰ μετριάσωσιν ἢ νὰ στερεύσωσιν αὐτό. Ἄλλαι πάλιν ἔπινον ὅπως τηρῶσι τὴν ὄψιν ἀνθηρῶν. Εἰς ἕνα λό-

γον πάντες καὶ πᾶσι ἔπινον πρὸς δόξαν τοῦ πανευδαιμόνου καὶ βαθυπλοῦτου ἱατροῦ.

Τὸ τερατώδες τερον ὅμως πάντων τῶν παραδόξων εἶναι τὸ τῶν δούλων. Καὶ μὲν ἡ δουλεία κατηγορήθη κατὰ τὸν τελευταῖον γιγάντειον πόλεμον, ἀλλὰ τὰ τῶν δούλων εἶναι οἰκτρὰ καὶ κατ' αὐτὰς ἔτι τὰς πόλεις, τὰς πλεόντων ἄλλων ἀγωνιζομένης κατὰ τῆς δουλείας. Ἡ κατάργησις αὐτῆς εἶναι καὶ τὴν ὥραν ταύτην λέξις κενή· διότι οὔτε ψηφοφοροῦσιν οἱ μαῦροι, εἰ καὶ πολιταί, οὔτε εἰς θέσεις δημοσίας εἶναι δεκτοί, οὔτε ἄλλης τινὸς τιμῆς ἀπολαύουσι· καὶ τὸ δεινότερον, οὔτε εἰς λεωφορεῖα δύνανται ν' ἀναβῶσιν, οὔτε εἰς τὰ κλητεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτῶσιν οἱ λευκοί, νὰ εἰσελθῶσιν, οὔτε εἰς ἐκκλησίαν, οὔτε εἰς νοσοκομεῖον, οὔτε εἰς μουσεῖον, οὔτε εἰς θέατρον, οὔτε νὰ περιπατήσωσιν εἰς τὸ ὑπόστρωμα τῶν ἀτμοπλοίων, οὔτε νὰ καθίσωσιν εἰς ἀτμαμάζα· ἔχουσι τὴν ἄδειαν. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν τῶν βιομηχανικῶν ἐπαγγελμάτων, ὀλίγα τινὰ, καὶ τούτων τὰ εὐτελέστατα, ἐπιτρέπονται εἰς αὐτούς· οἷον τὸ ὑπηρετεῖν εἰς ξενοδοχεῖα, οὐχὶ εἰς ἰδιωτικὰς οἰκίας, τὸ σπείρειν, καὶ τὸ πωλεῖν ὄστρεϊδα ἢ καὶ οἶνοπνεύματα εἰς τὸν ὄχλον.

Οἱ λεγόμενοι ἐλεύθεροι μαῦροι ἔχουσι ἰδιαιτέρους δρόμους, καὶ ὁποῖους! ἰδιαιτέρως καλῶσιν, ἰδιαιτέρως νοσοκομεῖα, ἰδιαιτέρως ἐκκλησίας ἂν καὶ προσκυνοῦσι τὸν αὐτὸν Θεὸν, ἰδιαιτέρως *κάρρα* εἰς τοὺς σιδηροδρόμους, διακρινόμενα διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης· *for colored people*, ἥτοι διὰ τοὺς μαῦρους· τέλος πάντων ἔχουσι νεκροταφεῖα ἰδιαιτέρως, ὡς ἂν τὰ κόκκαλα τῶν λευκῶν νὰ μὴ καταδέχοντο ν' ἀνμιχθῶσι μετὰ τῶν κοκκάλων τῶν μαῦρων μῆτε μετὰ θάνατον.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ἀναγινώσκοντες ὅτι βασιλεῖς ἐνυμφεύθησαν βοσκοπούλας· πιθανὸν δὲ καὶ βοσκοὶ νὰ ἐνυμφεύθησαν βασιλίδας· ἀλλὰ παράδειγμα δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὅτι μαῦρος ἔγενε ποτε σύζυγος λευκῆς, ἢ λευκὴ μαῦρου· τοιαύτη τις ἐνωσις θὰ θεωρεῖτο τερατώδης καὶ παρ' αὐτῆς τῆς συγγραφίδος τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ:

ΚΟΡΙΤΣΑΣ (*).

(Ἰδε τόμ. ΙΖ'. σελ. 493.)

Ἡ Κοριτσά, μέχρι τῆς ἐλευσεως ἐνταῦθα τοῦ Κοτζίτ' Ἰμπραχώρη (Σταυλάρχου) τοῦ ἐξωμότηου δη-

(*) Περὶ τῆς Κοριτσᾶς ἐγράφησαν ἱκανὰ ἐν τῇ Πανδώρα ὑπὸ τοῦ ἀνωμόμου συνδρομητοῦ, ὅστις εἰ καὶ ἐπιγράφει τὸ ἔθρονον αὐ-

λονότι πατριώτου, περὶ τὸ ἔτος 1485, ἦτο χωρίον μικρὸν καλούμενον Ἐπισκοπή, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ εἰρημένου Ἰμπραχώρη, καὶ ἀπὸ τὰ σωζόμενα ἀρχαία ἐπίσημα πωλητήρια ἐγγράφα.

Ἀπ' οὗτου δὲ οὗτος ἐσύστησε τὴν ἔδραν τοῦ ἐνταῦθα ὡς ἡγεμονίσκος, ἔκτοτε βαθμηδὸν ἡ Κοριτσά προήχθη ἢ δὲ τῶς πρωτεύουσα Ἰμπόρις, ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θέσις κεῖται ἐπὶ δημοσίαις παρόδου, ὑπῆρχε τότε ἐνταῦθα καὶ ἐν ξενοδοχείον σημαντικόν. Τὸ πολίχνιον τοῦτο ἐπωνομάσθη ἀλβανιστὶ μὲν Κόρτσις, Τουρκιστὶ δὲ, Γκιόρτζις (1), ὀνόματα, ἄτινα, ὡς φαίνεται, ταυτίζονται κατ' οὐσίαν μὲ τινὰ προφορικὴν ἀλλοίωσιν, ἐνῶ ἡ ἀρχαία ὀνομασία τοῦ βορεινοῦ μέρους τῆς κοιλάδος, 3 ὠρας μακρὰν, εἶναι Ἐορδαία καὶ Ἐορδία.

Διελθὼν ἐνταῦθεν Μωάμεθ ὁ Β'. ἔκτισεν εἰς τὴν Ἰμπόριαν τὸ εἰσέτι σωζόμενον τζαμίον καὶ τὸ λουτρόν. Φθάσας δὲ εἰς τὴν κωμόπολιν Πανακρίτην, τῆς ἐπαρχίας Πρεμετῆς, ὑπεδέχθη τὸν ἐκεῖ προεξάρχοντα τοῦ τόπου ἱερέα, ἀρχιμανδρίτην, ὅστις ἐσπευσεν εἰς προσκύνησιν τοῦ. Παιθναγκασζόμενος δὲ οὗτος νὰ δεχθῆ τὸν ἰσλαμισμὸν, προσέφερε τὸν υἱὸν τοῦ πρὸς τὸν Σουλτάνον, παρακαλέσας νὰ συγχωρηθῆ ὁ ἴδιος χάριν τῆς προθεσηκυίας ηλικίας τοῦ· οὕτω λοιπὸν ὁ Σουλτάνος τουρκεύσας τὸν υἱὸν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἠλίαν, μετωνόμασεν αὐτὸν Ἠλιάς Βέην, καὶ τὸν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἰπηρετήτας δὲ οὗτος τὸν Μωάμεθ, καὶ ἐξασκηθεὶς ἀρκούντως εἰς τὴν πολεμικὴν, ἠρίστευσεν εἰς διαφόρους μάχας, ὡς καὶ εἰς τὴν ἄλωσησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κυρεύσας τὰ ὕψωμαθεῖς, ἐνθα μετέβλεπε τὸν αὐτόθι ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς τζαμίον, Ἰμπραχώρη-Τζαμισί, καὶ σήμερον καλούμενον καὶ παρὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ ἰδίου διατηρούμενον. Ἀπέναντι λοιπὸν τῶν ἐκδουλεύσεων τούτων ἀνεδείχθη Μιραχώρη Εὐέλ (Σταυλάρχης πρῶτος). Ἐπὶ τέλους δὲ γηράσας ἐζήτησεν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἐπιζώντος Σουλτάνου Βαγιαζίτου Β'. νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ δὲ Σουλτάνος, χάριν τῶν ἐκδουλεύσεων του, ἴσως δὲ καὶ διὰ νὰ ἐλαύσῃ καὶ ἄλλους εἰς τὴν θρησκείαν, τὸν κατέστησεν ἡγεμόνα διαδοχικὸν εἰς τὸν τόπον τῆς γεννησεώς του, ἥτοι ὅπου ἤθελεν ἐγκρίνει· τὸ προνόμιον δὲ τοῦτο διεσώθη καὶ μέχρι σήμερον εἰς τοὺς ἀπο-

τοῦ «περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Κοριτσᾶς», ἐν τῷ δημοσιευθέντι ὅμως τεμαχίῳ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους τούτου (τόμ. ΙΖ'. σελ. 494) θεωρεῖ αὐτὴν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς Ἠπειροῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Κοριτσά κεῖται εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν ἔπου καὶ ἡ μακεδονικὴ λίμνη Ὄχρις, καὶ ἐνδότερον μάλιστα, ἔπεται ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς χώρας ταύτης.

(1) Ὁ Λωρὴντις ἀναφέρει μίαν ἀρχαίαν ἐνταῦθα πύλιν, ὄργος καλούμενην. Ἴσως λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ὄργος, ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἡ Κοριτσά.

γόνους του μέ τινος διαφορὰς (1). Ἐπανελθὼν ὁ Ἰμ-
πραχώρης, γέρον ἤδη, ἐπροτίμησε τὴν Κοριτσάν
πρὸς διαμονὴν, καὶ ἐπὶ τοῦ προϋπάρχοντος ναοῦ
τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἐνταῦθα, ἔκτισε τζαμίον,
ὅπου καὶ ἐνταφιάσθησαν μετὰ θάνατον αὐτός τε καὶ
ἡ οἰκογένειά του. Ἐκ τούτου ὑπολογίζεται καὶ ἡ
χρονολογία τῆς Κοριτσᾶς. Ἐπιτραπήτω μοι νὰ προσ-
θέσω ἐνταῦθα ὅτι ἡ ῥηθείσα οἰκογένεια, διηρημένη
εἰς δώδεκα κλάδους, δὲν ἔλειψέ ποτε τοῦ νὰ προσ-
τατεύῃ τὸ χριστιανικὸν στοιχεῖον, καὶ νὰ συμπαθῇ
πρὸς αὐτό· καὶ σήμερον δὲ, εἰ καὶ ἐξητλήθη ἠθικῶς
τε καὶ ὑλικῶς, δὲν ἀπορεῖ εὐγενεῖς, οὔτε ἱπποτικῶς
τινος χαρακτηρισμοῦ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς τε πόλεως καὶ τῶν περὶ ζῆ-
θωνὸν νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν 35 χιλιάδων ψυχῶν, εἰς
ἔξου χριστιανῶν καὶ Τούρκων. Οἱ ἄνθρωποι ὡς ἐκ
τῆς γεωγραφικῆς τῶν θέσεως εἶναι φύσει εὐφυεῖς καὶ
δραστήριοι, πολεμικοὶ καὶ ἀριμάνιστοι, καὶ εἰς τὴν
σκληραγωγίαν συνειθισμένοι. Καὶ οἱ μὲν χριστιανοὶ
εὐποροῦσιν, οἱ δὲ Τούρκοι εἶναι πενέστατοι. Ἐμπόριον,
τέχνας καὶ λοιπὰ, ἐνεργοῦσιν ἐν γένει οἱ χριστιανοί,
ἐκ δὲ τῶν Τούρκων πολλὰ ὀλίγοι, καὶ οὗτοι εἶναι
σανδαλοποιοί, βυρσοδέψαι, σκηνματοποιοί, πεταλω-
ταὶ καὶ γεωργοί.

Μέγα μέρος τῶν χριστιανῶν πορίζονται τὰ πρὸς
τὸ ζῆν, ἀποδημοῦντες εἰς Βλαχίαν, Αἴγυπτον, Ἑλ-
λάδα καὶ τινος τῆς Τουρκίας μέρη, οὐχὶ τὸσον ἑνε-
κα τῆς ἀφορίας τοῦ τόπου, ὅσον ἐκ τῆς παρημελη-
μένης γεωργίας, καὶ ἐκ τῆς δυσφορήτου κοινωνικῆς
θέσεως τῶν χριστιανῶν. Ἄλλως τε ἡ κοιλὰς εἶναι
εὐφοροτάτη, καθότι ἐξάγει γεννήματα, καὶ στέλλει
κατ' ἐξοχὴν καὶ πρὸς τὴν μέσην Ἀλβανίαν· οἶνον
ἐξάγει ἄφθονον, ἐλαφρὸν μὲν ἀλλὰ καλλίστης ποιό-
τητος, μέλι δὲ καὶ καπνὸν ὀλίγον. Ἐσχάτως ἤρχι-
σαν καὶ τὴν συκκηνοφυτεῖαν, ἧτις ἐπέτυχε καθ' ὅ-
λοκληρίαν. Δέρματα ἄγρια καὶ ἡμερὰ ἐξάγει πολλὰ,
μκλλία δὲ ὀλίγα καταναλισκόμενα ἐπιτοπίως πρὸς
κατασκευὴν σιγακιῶν, φλοκατῶν, κιλιμιῶν, βε-
λεντζῶν κλπ. ἔχει πρὸς τούτοις πλησίον τῆς πρὸς
βορρᾶν καὶ τὰς εὐφόρους κοιλάδας τῆς Γόρρας, ὅθεν
ἐπέρχεται σημαντικὴ ἀφθονία.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Δεβολίου, τῆς ὁποίας ἡ
κοιλὰς συνέχεται μὲ τὴν τῆς Κοριτσᾶς, ὑπάρχει
πληθυσμὸς ὑπὲρ τὰς 40 χιλιάδας ψυχῶν, εἰς ὧν
οἱ πλείστοι Τουργκαλθανοί. Αἱ δύο αὐταὶ ἐπαρχίαι
δικατέμνονται ὑπὸ τοῦ κλάδου τοῦ ὄρους Πίνδου (λε-
γομένου ἐπιτοπίως Μωράβια, ὡς συγκοινωνούντος

(1) Λαμβάνον τὸν φέρον τοῦ δικαίου καὶ ἐπὶ τῆς πωλήσεως
τῶν κτημάτων ἐν δικαίωμα ἐκ 5 0/0 δίδοντες αὐτοὶ τὸ πωλη-
τήριον. Ἐκ τοῦ ὅλου δὲ τούτων πληρώνουν τὸ 1/5 εἰς τὴν Κυ-
βέρνησιν. Αἱ ἰδιαιτέρας ἰδιοκτησίαι τῶν εἶναι ἐλευθεραὶ παγτὸς
φέρου. Πρὶν εἶχον καὶ τὴν διοίκησιν οἱ ἴδιοι.

μετὰ τῆς Ἑλλάδος), λήγοντος κατὰ τὸ χωρίον Τσαγι-
κῶν, ἐνθα μεταξὺ τούτου τοῦ ὄντος Ἀγκῶνος καὶ
τῆς ἀπέναντι ὄρεινῆς γραμμῆς τοῦ Ξηροδουνίου, σχη-
ματίζεται τὸ στενὸν τοῦ ποταμοῦ Δεβόλ· ἡ ὄρεινὴ
αὕτη ἄρα τῆς Μωράβιας, κατοικεῖται ὅλη ὑπὸ ἄν-
δρείων πολεμιστῶν, ἀποδημούντων τῶν πλείστων
εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἕνεκα τῆς ἀκαρίας τοῦ τόπου τῶν
ἑνα πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Ἐκείθεν κατερχόμενός τις ἀνατολικῶς, ἀπκντᾶ
τὴν εἰρημένην κοιλάδα τοῦ Δεβολίου, ἀκολουθῶν δὲ
προχωρῶν ΑΒ. εἰς ἀπόστασιν δώδεκα ὥρων, τὰ Γρε-
βενόχωρα, καὶ ἐπὶ 5—6, ὥρας τὴν πόλιν Γρεβενά,
ἀφίγων πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τὴν Σιάτισταν κλπ.
Πρὸς τὸ ΒΑ. μέρος τῆς Κοριτσᾶς 3—4 ὥρας μα-
κρὰν, κείνται αἱ ὄρειναι ἐπαρχίαι τῆς Ὀπάρεως,
Γόρρας, Μάκρας, καὶ Σακρπαρίου, μεταξὺ δὲ τῶν
Κοριτσᾶς καὶ Βερτιίου, αἵτινες κατοικοῦνται ὡς
ἐπὶ τὸ πλείστον ὑπὸ Τουργκαλθανῶν, ὀλίγων δὲ χρι-
στιανῶν.

Ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει τῆς Κοριτσᾶς διεσώθη εἰς
Κώδηξ, φέρων χρονολογίαν ἀχρῶς=1676, ἀφιερω-
μένος παρὰ τοῦ τότε Πατριάρχου τῆς πρώτης Ἰου-
στινικῆς Ἀχριδῶν, Παρθενίου, τοῦ ἐκ Κοριτσᾶς κα-
ταγομένου, τοῦ καὶ Ἀρχιεπισκόπου συγχρόνως Κο-
ριτσᾶς. Εἰς τὸν ῥηθέντα Κώδικα ἀναγιγνώσκονται
τὰ ἐξῆς ἄξια λόγου.

«Ὅτι κατὰ τὸ 1718 ἔτος ἐπατριάρχευσεν εἰς Ἀχρί-
δα ὁ ἐκ Βοσκοπόλεως Ἰωάσαφ, διοικῶν προεδρικῶς
καὶ τὴν Μητρόπολιν Κοριτσᾶς, φέρουσιν τὴν φήμην
«Κοριτσᾶς καὶ Σελασφόρου» (Σελασφόρος ἡ νῦν Σεσ-
δα), ἀπέθανε δὲ τὴν 22 Ὀκτωβρίου, 1745, ἐν Ἀχρί-
δι. Μεσιτεύσαντος τοῦ εἰρημένου Πατριάρχου Κυρίου
Ἰωάσαφ διέθεσεν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Κοριτσᾶς ὁ
τότε ἡγεμὼν πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριος Ἰωάννης
Νικόλαος Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτος γρόσια 150,
κατ' ἔτος, διὰ χρυσοβούλου αὐθεντικοῦ τοῦ ἔτους
1724 Ἀυγούστου 15.» (Πότε ἀπωλέσθη ἡ προσφορὰ
αὕτη ἄδηλον.)

«Ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ζωοδόχου πηγῆς ὠκοδομήθη
ἐκ θεμελιῶν κατὰ τὸ 1730, διὰ τῆς γενναίας προσ-
τασίας τῶν ἀειμνήστων Χατζῆ Κώστη, Μάκου Βα-
σίλη, Μήτρου Γιάντιστου, καὶ τοῦ Μάντιστου. Ὁ Χατζῆ
Κώστης μάλιστα, ἐπειδὴ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν
ἐπέτρεπε τότε νὰ οἰκοδομῶνται νέαι Ἐκκλησίαι, ἡ
δὲ κοινότης θέλουσα νὰ παρουσιάσῃ δῆθεν πικρὰ
θεμέλια ἐκκλησίας, ἐφ' ὧν ν' ἀνοικοδομηθῇ, ἔκτιζεν
αὐτὰ λαθραίως καὶ διὰ νυκτὸς, καὶ ἐκ τούτου ἐδό-
θησαν ὑπόνοιαι, ἠναγκάσθη νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὄρκον,
καὶ οὕτω γενόμενος ἐπίορκος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας, ἀ-
πέθανε τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸν ὄρκον. Αἱ εἰκόνες τῶν
ῥηθέντων σώζονται ἐξωγραφισμέναι ἐντὸς τῆς αὐτῆς
ἐκκλησίας.

Ὅτι ὁ Μάκος Βασίλης τὸ 1756, ἔκαμε τὴν δια-
θήκην του.

Ἐπειδὴ οἱ κατὰ καιροὺς Πατριάρχαι Ἀχριδῶν,
φαίνεται ὅτι μετέβαινον συνεχῶς εἰς τὴν Βοσκοπό-
λιν, ὡς εἰς ἐξοχὴν, διὰ τοῦτο ἴσως εὐρίσκονται εἰς
τὸν διαληθέντα Κώδικα διάφορα πρακτικὰ αὐτῶν
κατακεχωρισμένα, καὶ φέροντα τὴν ὑπογραφήν ἢ μο-
νοκονδυλίαν τοῦ Πατριάρχου διὰ πρσίνης μελάνης.

Ἐν ἔτει 1713, φαίνεται ἐπιγραφή Πατριάρχου, ὡς
ἐξῆς:

«Διονύσιος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἁ. Ἰου-
στινικῆς Ἀχριδῶν, Σερβίας, Βουλγαρίας, Ἀλβανί-
«τίας, Ἑ. Μακεδονίας καὶ τῶν λοιπῶν Πατριάρχης.»

Κατὰ δὲ τὸ 1678, ὑπογράφει ὁ ἐνταῦθα Ἀρχιε-
ρεὺς «Κοριτσᾶς καὶ Σελασφόρου.» Τὸ ἀψφα=1781,
Ἰωακείμ τις ὑπογράφει «Κοριτσᾶς καὶ Μοσχοπό-
λεως» ἐνῶ παρὰ γερόντων λίαν προβεβηκότων τοῦ
ἐνταῦθα κλήρου βεβαιούται ὅτι, ὁ Ἀρχιερεὺς Μελέ-
τιος κατὰ τὸ 1816, εἶχε τὴν φήμην «Κοριτσᾶς
καὶ Σελασφόρου καὶ Μοσχοπόλεως.» Τὸ δὲ, 1829,
τὸν διεδέχθη ὁ Βησσαρίων, ὅστις ἐπιτιλοφορεῖτο «Κο-
ριτσᾶς καὶ Πωγωνικῆς» καὶ τὸ 1835 ἐλθὼν ὁ Κύ-
ριλλος ἔλαβε τὸν τίτλον «Κοριτσᾶς καὶ Πρεμετῆς»,
ὅστις ἐπικρατεῖ καὶ μέχρι σήμερον.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1728, ἐπὶ γενικῆς συνελεύ-
σεως, γενομένης εἰς τὸ χωρίον Βοδοστίτσα, ἐνθα ὑ-
πάρχει καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Ἀθανασίου Πρίφτη, πα-
τρὸς τοῦ Μήτρου, ἐσυμφώνησαν διὰ γενικοῦ συμ-
βουλίου ὅλα τὰ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἰπραχώ-
ρη χωρία καὶ ἡ πόλις ὁμοῦ, ἵνα δικάζονται πάντο-
τε εἰς τὴν Μητρόπολιν, καὶ ὄχι εἰς τὸ Τουρκικὸν
δικαστήριον.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

Εἰς τῶν συνδρομητῶν.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΜΙΚΤΑ.

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ.

(Ὁρμ. φυλλ. 416.)

Δ'.

Φυλακτά. Γνωστὰ εἶναι πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος
τὰ καὶ χαίμακλὰ τουρκικώτερον λεγόμενα ταῦτα πε-
ρίαπτα.

Ἐν τῷ Αἰγυπτιακῷ αὐτοῦ Οιδίποδι ὁ Κίρχερ, ὁ-
μιλῶν περὶ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης, λέγει ὅτι
μετεδόθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τοὺς Ἀραβίους, Ἑλ-
ληνας, Βαβυλωνίους, Ῥωμαίους καὶ ἄλλους τῆς ἀρ-
χαϊότητος λαούς. Ἐκ τούτων φαίνεται παρέλαβον
αὐτὴν καὶ οἱ Ἑβραῖοι, τοὺς ὁποίους, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο
ὁ Μωϋσῆς μὴ ἐξοκείλωσιν εἰς εἰδωλολατρειάν ἕνεκα

τῆς ὑπερμέτρου τῶν περιάπτων χρήσεως, ὤρισε νὰ
γράφονται ἐν αὐτοῖς ῥητὰ τινος τοῦ νόμου, τὰ ὁποῖα
ἔπρεπεν ἐπιμελῶς νὰ τηρῶσιν ὡς φυλακτήρια (α). Διὰ
τοῦτο ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (β) ἀναφέ-
ρονται οἱ Φαρισαῖοι ἕνεκα ἐπιδειξέως πλκτύνοντες
τὰ φυλακτήρια των.

Ὡς ἐκ τοῦ Βαβυλωνίου Τεύκρου (γ) δυνάμεθα νὰ
εἰκάσωμεν, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Βαβυλωνίοις, οἱ δακ-
τύλιοι, ἐφ' ὧν ἐπιγράφονται διάφορα ἀστρολογικὰ
σημεῖα, ὡσαύτως καὶ οἱ λίθοι εἰς οὓς παρ' αὐτοῖς ἀ-
πεδιδόντο πολλὰ παράδοξοι ἰδιότητες (δ) καὶ οἵτινες
ἐλάμβανον διάφορα ὀνόματα ἐκ τῶν μερῶν, εἰς ἃ ἀ-
πεδίδετο θυματουργὸς ἰδιότης θεοτήτων τινῶν (ε),
ἐχρησίμευον ἀντὶ φυλακτηρίων.

Τὰ περιήπτα προσέτι καὶ φυλακτήρια ἦσαν ἐξ ἀρ-
χαιοτάτων χρόνων γνωστὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Λευ-
κοθέα παρ' Ὀμήρω (ζ) δίδει πρὸς τὸν ναυαγοῦντα
Ὀδυσσεῆ τὸ ἄμβροτον κρήδεμνον τῆς, ἵνα θέσῃ αὐτὸ
ὑπὸ τὸ στέρνον του, ὡς ἀλεξιθήριον παντὸς κακοῦ·
ὁ Ἑρμῆς δίδει εἰς τὸν Ὀδυσσεῆ τὸ φυτὸν μῶλυ, ἵνα
κρατῶν αὐτὸ ἀποφύγῃ τὴν ἐπιβροίαν τῶν μαγεῶν
καὶ βασιανῶν τῆς Κίρκης (η). Λέγων δὲ ταῦτα
ὁ Ὀμηρος θὰ ἀνεφέρετο βεβαίως εἰς τὴν δημόδιον
περὶ τῶν φυλακτηρίων δόξαν, ἧτις φαίνεται μετα-
δοθεῖσα εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα
ἀποικίσεως τῶν Αἰγυπτίων, ὡς εἶναι πιθανόν, ἀν-
παραδεχθῶμεν τὴν ἄνω μαρτυρίαν τοῦ Κίρχερ.—
Ἐκ τοῦ Μενάνδρου (θ) μανθάνομεν ὅτι ἀπατεῶνες
τινὲς περιήρχοντο πωλοῦντες ἐφέσια ἀλεξιφάρμακα
εἰς τοὺς νεογάμους, ἄτινα, κατὰ τὸν πολυπαθῆ τῆς
Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπον (ι), ἦσαν μαγικὰ ἐπωδαὶ
ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῆς ἐν Ἐφέσῃ Ἀρτέμιδος λαμβανόμε-
να. Ἦσαν δηλαδὴ ὡς δυνάμεθα ἐκ τοῦ Ἠσυχίου
νὰ εξετάσωμεν, γράμματα πέντε ἢ ἕξ ἢ καὶ περισ-
σότερα λαμβανόμενα ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀγάλματι ἐπι-
γραφῶν, κατὰ μαγικὸν τρόπον συναρμολογούμενα.

Τὸ κκεῖν τῶν φυλακτηρίων ὑπερπελάνας κατὰ
τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας, ὅτε κατεσκεύα-
ζον φυλακτήρια, θέτοντες ἐντὸς τῶν μεμβρανῶν ἢ
φύλλα Εὐαγγελίου, ἢ τεμάχια τοῦ ξύλου τοῦ σταυ-
ροῦ, διὰ τὸ ὅποιον κατακρίνει ὁ ἱερόνυμος (κ) τὰ
δεισιδαίμονα γύναια (superstitiosae mulierculae.)

Θέλοντες νὰ καταστειλώσιν τὸ κκεῖν τοῦτο οἱ

(α) Ἐξοδ. Π'. 9, 16—Δευτερον. ς'. 6—1α'. 18.

(β) Ματθ. κγ' 5.

(γ) Ψαλλ. Παράδοξ. Ἀναγνωσμ. ἐν Παράδοξ. γρ. σ. 148—3

West.

(δ) Plin. Hist. Nat. XXXVIE 34—XXXVII 14.

(ε) Διτ. LV. 8, 71—Macrob. Saturn. 1, 23.

(ζ) Ὁδ. E. 346.

(η) Ὁδ. K. 287—302 κί.

(θ) Meineke, Menandr. et Philem. erlig. p. 132.

(ι) Εὐστ. Παρεκθ. εἰς Ὀδυσ. σ. 1864.

(κ) Παρὰ Martin Lexicum Philolog. Tomi 11 p. 243.

πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐμπόδισαν διὰ διαφόρων κανόνων (λ) τῶν κατὰ καιροὺς Συνόδων τὴν χρῆσιν αὐτῶν, «καλεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας τοὺς ταῦτα φέροντας» ἕτινα δεσμοῦ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ὀνομάζουσιν.

Ἐίς μνημόνεον ἐκ τῶν ἐξηγητῶν τῶν κανόνων τούτων, τὰ φυλακτήρια δὲν κατασκευάζοντο ὑπὸ αὐτῶν τῶν φερόντων, ἀλλ' ἦσαν ἄνθρωποι, ἰδιαιτέρον ἔργον τὴν κατασκευὴν τούτων ἔχοντες, εἰδὸς τι μάγων, οἵτινες φυλακτῆριοι ὀνομάζοντο. Φυλακτῆριοι δὲ, λέγει ὁ Βαλασαμὸν ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ ζά. κανόνος τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, λέγονται οἱ κατ' ἀπάτην δαιμονικὴν διδόντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀπατωμένοις δέματά τινα ἐκ σπρικῶν νημάτων ὑφασμέννα καὶ πουγγία λεγόμενα, ἔχοντα ἔσθιν ποτὲ μὲν γραφάς, ποτὲ δὲ ψευδῆ τινα ἔτερα, τὰ παρατυχόντα, καὶ λέγοντες, ὀφείλιν ταῦτα διηκεῖν ἐκ τῶν τραχύλων τῶν λαμβανόντων αὐτὰ ἐξικωρηθῆαι εἰς φυλακὴν παντὸς κακοῦ. Εἴπερ οὖν εἶχον καιρὸν ἀφηγήσασθαι, ὅσα εἶδον τοιαῦτα συνοδικῶς ἐκδικηθέντα, μεγάλην ἂν τὴν περὶ τούτων ἐποιήσαμην ἀφήγησιν' εἰρήσεται δὲ ὀλίγα.

«Αὐτίκα πρῶτός τις τοῦ Ὀσίου περὶ τοιούτων τινῶν κατηγορηθείς, εὐρέθη ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκόλπιον ἔχων ἔνδυμα νεογεννοῦς παιδίου, καὶ εἶπε τοῦτο δοθῆναι αὐτῷ παρά τινος γυναικὸς εἰς ἀποτροπὴν καὶ ἐπιστοιμισμὸν τῶν ἐπιχειρούντων κατ' αὐτοῦ λέγειν διὸ καὶ καθοσιώσει ὑπέπεσαν.

«Ἐτέρος ἱερέως αἰτιαθεὶς ὡς ἐπιδοῦς τὸν ἅγιον ἄρτον τῆς μεγάλης Πέμπτης διαφόροις γυναίκοις καὶ ἀνδράσιν, ἐφ' ᾧ ἐλεγχθῆναι τὸν ἀποσυλήσαντα τόδε τι πρᾶγμα, ἐκ τοῦ μὴ βρᾶδίως τοῦτο καταποιεῖν, καθαιρέσεως ποτήριον ἔπιε.

«Καὶ ἄλλος ἱερέως, μετὰ εὐαγγελίου ξύλῳ συνδεδεμένου, καὶ κυκλικῶς περιστρεφομένου, κατηγορηθείς ἐρωτήσεις ποιεῖν περὶ τινῶν ὑποθέσεων διὰ ψαλμῶν Δαβιτικῶν καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς ἀνκισίως εἰς μεγάλας ὀχλήσεις ἀγαγὼν, ἀσύγγνωστος ἔμεινε.

«Μοναχοὶ δὲ πολλοὶ, καὶ ταῦτα καθηγηταί, συνοδικῶς ἐκολάσθησαν, ὅτι προσήλθον γυναίκεσι τισι, μετὰ κριθρίων ἀπαγγελλούσαις τὰ παρά τινῶν ἀγνωσόμενα» (μ).

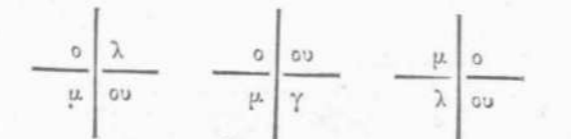
Εἶναι γνωστὸν, λέγει ὁ Σκαλίγερὸς (ν), ὅτι οὐ μόνον οἱ Μωαμεθανοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων μεταχειρίζονται σημεῖα ἢ θαυμάσια μαγικῶς γεγλυμμένα «easque imagines φυλακ-

(λ) Καν. ζ'. συν. ζά. Λαοδικ. λζ'. Ἀριστ. ἐξηγ. εἰς κδ'. Ἄγκ. (μ) Παρεθέσαμεν τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Βαλασαμῶνος, διότι ἐν αὐτῷ καταδεικνύεται, ἂν καὶ ἀμυδρῶς καὶ διὰ βραχέων, ἡ κατάσταση τῆς τῆς δαισιδαμονίας κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, καὶ τῶν κληρικῶν. (ν) Scalig. Epist. 236.

tῆριων et amuletorum loco habere, verbi gravi adversus ictus scorpionis nunnulos, horoscopante, scorpione cum imagines scorpionis signat.»

Λέων ὁ ἐκ Μοδένης περιγράφει (ξ) λεπτομερῶς τὰ φυλακτήρια τῶν Ἑβραίων, τὸ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς, ἀρνούμενος τὴν περιγραφὴν τούτην ἐκ τῶν ἐκτεταμένων καὶ γελοίων παραγγελιῶν τῶν Ραββίνων, ἐν τῷ Ταλμουδ, περὶ κατασκευῆς φυλακτηρίων.—Τὰ δὲ φυλακτήρια τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων κατασκευάζονται ἐξ ἐρυθροῦ ἢ μαύρου δερμάτος, βραχτομένου τριγωνοειδῶς. Ἐν αὐτῷ τίθεται μεμβράνη περιέχουσα ἄνωθεν μὲν οἰονεὶ σύμβολον ἀγαθοδαίμονος, σταυρὸν ἐν τοῦ ὁποίου τοῖς βραχίονσι γέγραπται συντεταμημένως Ἰησοῦς Χριστὸς Νικᾶ (IC. XC. NI. KA.) Οἱ βραχίονες τοῦ σταυροῦ οὗτοι ἀπολήγουσι κατὰ τὰ ἄκρα εἰς δύο ἄγκιστρα ἕκαστος, τινὲς δὲ αὐτῶν ἔχουσι δύο γραμμὰς ταμνομένας εἰς τὸ μέσον, τὴν μὲν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ, τὴν δὲ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ, σύμβολον τῆς λόγῃς καὶ τοῦ καλάμου. Κάτωθεν δὲ τρεῖς πετάλφας, τὸ μαγικὸν καὶ μυστηριώδες σχῆμα τῶν Ἀράβων. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑπάρχει ἡ εὐχὴ γεγραμμένη δι' ἀναποδογραμμάτων, ἀναγραμματοζομένης δηλ. ἐκάστης λέξεως.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα ὑπόδειγμα φυλακτηρίου ζῶων, λαβόντες αὐτὸ ἐκ τινος ἱατροσοφίου (ο), ἵνα γίνῃ σαφεστέρη ἢ ἐρμηνεῖα.

Ὁ αβιευελ νωτ βαισυλοντο ικκ Κροσυ νωτ κρουσεντν. ο;

Ἰδοὺ δὲ καὶ γενικὸν φυλακτήριον ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν, προφυλακτικὸν παντὸς κακοῦ.

(ξ) Cérémonies et coutumes, qui s'observent aujourd'hui, parmi les Juifs. Part. I. chap. II. not. 4. (ο) Περὶ ἱατροσοφίῶν καὶ ἱατροσοφιστῶν βλ. Κερ. Ἀτακτα IV. σ. 182 Ἐν τῶν ἱατροσοφίῶν τούτων ἐκδότης τις ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεωπονικόν, ἂν καὶ τὸ ἀπῆλλαξε τῶν δαισιδαμόνων καὶ μαγῶν ὀδηγίῳ περὶ κατασκευῆς φυλακτηρίων, ἄφησεν ἡμῶς ἐν αὐτῷ ἕτι δαισιδαμονιστίαν καὶ πρὸς τὴν θρησκείαν ἀντιδαιονούσας ἐπισημᾶς, καὶ ἄλλας διαφόρους παραγγελίας, μὴ ἀππλλαγμένας τῶν περὶ μαγείων καὶ δαιμόνων δοξασιῶν τοῦ αἰῶνος ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῷ ἱατροσοφίῳ, καὶ τοῖς ὡν μοναχὸς ὁ ἐκδότης Ἀγάπιος, ἂν δὲν μὲ λαμβάνει ἢ μνησθῆ, δ Κρής.

Λάο ατ νκμ νοτιλακ θιασσχ εδεθίνου εθαμΔσε σπατ ρκειυ ιυος (γρ. ιυκος) χιρες βιοι θσνα (γρ. βοθησνα) ιακ φλυανοζ τνο δυολνουσο (τάδε) απο αρηκο εθμρι εθμρι (γρ. η) ακυνοσα ενκμυκεργ αθαλασ (γρ. σσ) ορτια (γρ. ω) ιακ ναποστ ησουδ ΚΑΚΟΥ.

(Ἐνταῦθα κείνται τρεῖς πετάλφαι.)

Τὸ ἱεροσόφιον βρῖθαι τοιούτων, καταδεικνυόντων πρὸς τὸ ἀναγράφητον τοῦ γράψαντος καὶ ἀπομίμησιν δοξασιῶν ζένων ἐθνῶν διὰ τοῦτο καὶ ἀλλότριον τοῦ σκοποῦ τῆς πραγματείας ταύτης.

Ἡ δὲ ἀναποδογραμμάτων ἐπίκλησις τοῦ διαβόλου ἦτον ἑκπαλκι συνήθης εἰς πολλὰ ἔθνη. Οἱ Ἑβραῖοι, κατὰ τὸν Πέτρον Βῆρον (π) ἐν τῇ Θεμουρῃ, εἶδος Καθ. βάλας, μετεχειρίζοντο τὸν ἀναγραμματοζομένην πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μαγικῶν των. Αἱ μάγισσαι τῆς Σκωτίας, κατὰ τὸν Walter Scott (ρ) ἔλεγον ἀνάποδα τὴν προσευχὴν των ὁσάκις ἤθελον νὰ καλέσωσι τὸν διάβολον. Τολμῶ δ' εἰπεῖν ὅτι τοιαύτης φύσεως εἶναι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ, αἱ ἐπὶ τῆς ἀστρολογικῆς σφαιρας, τῆς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν Ἀθήναις εὐρεθείσης, ἀναγραμματοζομένης τῆς συνήθους γλώσσης (σ) τῶν ἐν Ἀθήναις μαγικῶν, ἵνα εἰπωμεν οὕτως, ἀστρολόγων.

Ἰποδείξαντες λοιπὸν (τ) τινὰς τῶν δαισιδαμονιῶν, αἵτινες εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τε τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας, περαίνομεν τὸν περὶ τούτων λόγον, ἀναφωνοῦντες μετὰ τοῦ Κικέρωνος «Superstitio tollenda, religio non tollitur.»

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Ο ΣΧΕΔΙΟΓΡΑΦΟΣ.

Δύο συγγενεῖς ψυχαί.

4

Εἰς τὰς πρὸς Δυσμάς ἐσχκατίας τῆς μικρᾶς κοιλάδος τὴν ὁποῖαν διαρρέει ὁ Σύθας, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Τρίκκης, ὑφῴνται τὰ ἐπίσημα τῆς Πελοποννήσου ὄρη, ἡ Κυλλήνη καὶ ἡ Χελυδορέα, ἐξ ὧν ἡ

(π) Peter Beer, Geschichte, Lehren u. Meinungen aller bestand. und noch bestehenden religioesen Sekten d. Juden u. d. Geheimlehre oder Kabbalah. 1823. (ρ) Ἡ Μνηστὴ τοῦ Αἰμμερμούρ. Μετ. Βίωνας, κεφ. ΚΓ'. σ. 234. Τόμ. Πανδ. 15'. (σ) Οἷαν λ. χ. μεταχειρίζεται ὁ μάγος Θαλάσσανδρος ἐν τῇ Νεαίρᾳ Δημητρίῳ τοῦ Μόσχου (Ἑλληνομν. Τόμ. Δ'. φυλ. 7. σ. 433. (τ) Περὶ βασιλικίας, ἐπιφῶν καὶ ἑτέρων τινῶν δαισιδαμονιῶν θέλωμεν κάμη ἰδιαιτέρως λέγον ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἄλλων δαισιδαμονιῶν, αἵτινες οὐδεμίαν ἢ ἴκρῶν πρὸς τὰς ἀρχαίας ἔχουσι σχέσιν.

μὲν πρώτη ἐξαπλοῦται πρὸς Ν. μέχρι τῶν Ἀροανίων ὄρων, ἡ δὲ δευτέρα πρὸς Β. μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Τὰ μέρη ἅτινα ὑπὸ τῶν ὄρων τούτων ἐν μέρει μὲν περικυκλοῦνται, ἐν μέρει δὲ σχηματίζουσι τὴν ἄμεσον αὐτῶν περιοχὴν, εἰσὶ τὰ ὠραιοτέρα τῆς Κορινθίας. Εἰς ἀναλόγως τόσον μικρὸν διάστημα δὲν δύναται τις βεβαίως ἀλλαχοῦ νὰ ἀπαντήσῃ τοσαύτην πληθὺν μαγευτικῶν φυσικῶν σκηνῶν, αἵτινες αἰφνιδίως μεταβάλλουσι καὶ μορφήν καὶ πληθὺν τόπων, μεθ' ὧν συνδέεται τόσον πλῆθος ἱστοριῶν καὶ ἀρχαίων μύθων, ὡς εἰς τὰ ἐπὶ τῶν ὄρων τούτων μέρη, μάλιστα δὲ τὰ πρὸς τὴν πεδιάδα τῶν Τρικκάλων καὶ τὴν τῆς παρχίας ἐστραμμένα, ὅπου οἱ γείτονες λόφοι λαμβάνουσι γραφικώτατον σχῆμα, καὶ ἀποτελοῦσι θέαν ὅτε μὲν καταπληκτικὴν, ὅτε δὲ βωμαντικὴν.

Ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ μυστηριώδης δύναμις τῆς φύσεως, καὶ ἡ ἀκάματος τῶν κατοίκων ἐπιμέλεια, ἐπιβοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ ὠραίου κλίματος καὶ τῶν ἀφθόνων ὑδάτων, μετέβαλε τὴν γῆν ταύτην εἰς μέγαν ὠραῖον κῆπον, ἐν ᾧ εὐρίσκει τις πάντας σχεδὸν τοὺς καρποὺς καὶ τὰ φυτὰ. Αὐξάνουσιν, ἀνοῦσι καὶ ὀριμάζουσιν εἰς τὴν νέαν ταύτην ἔδδμ, ἐκτὸς ὕλων τῶν ἄλλων εἰδῶν τῶν ὁπωρῶν, ὠραϊότατα μῆλα, κεράσια καὶ κάρυα· τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος τῆς θέσεως ταύτης καλύπτουσιν αἱ σταφιδαμπελοι καὶ αἱ ἄμπελοι, διὰ τὰς ὁποίας ὁ τόπος οὗτος ἀπολαύει τῆς μεγαλειτέρας φήμης παρ' ἀπάσκις σχεδὸν ταῖς χώρας τῆς Εὐρώπης, ἰδίᾳ δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἀνοῦντα πολίχνια καὶ ἄπειρα χωρία, ἅτινα ἀλλαχοῦ μὲν διαλάμπουσιν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν λόφων, ἀλλαχοῦ δὲ ὑποφαίνονται μετὰ τῶν δασῶν, περιέχουσι τὰς κομφῶς ὠκοδομημένας οἰκίας τῶν γεωργῶν, καὶ τοὺς ὠραίους χειμερινούς οἴκους τῶν Τρικκαλιτῶν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ οἰκοδομὰς πολυτελεῖς, αἵτινες ἀναγγέλλουσι τὸν φαίδρον καὶ εὐάρεστον βίον τῶν κατοίκων τοῦ μέρους τούτου· τὰ δὲ εἰρήπια τῶν ἀρχαίων οἰκοδομῶν, καὶ οἱ σεσαθρωμένοι πύργοι τῶν Τούρκων μαρτυροῦσι περὶ τῶν ποικίλων περιπετειῶν, ὅσας ὁ τόπος οὗτος ὑπέστη διαπρέψας ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τυραννηθείς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Πραγματικῶς οὐδεὶς τῶν ἐχόντων αἰσθησιν τοῦ ὠραίου τῆς φύσεως ἐπεσκέφθη τὸ μέρος τοῦτο, χωρὶς νὰ κορευθῆ ἀπὸ τὴν χάριν καὶ τὴν ἡδονὴν, τὴν ὁποῖαν ὁ τόπος ὅλος ἐν γένει καὶ ἕκαστος αὐτοῦ μέρος ἰδίᾳ ἀποπνεύουσιν· εἴτε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔαρος ἐπισκεφθῆ τις αὐτὸν, ὅτε τὰ πάντα εἶναι πλήρη ὀσμῆς καὶ ἀνθέων, εἴτε κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ἡ μεγάλη τῶν δένδρων, τῶν σπορίμων γαιῶν καὶ τῶν σταφιδαμπέλων εὐτυχία τέρπει τὸν ὀδοιπόρον, εἴτε κατὰ τὸ φθινόπωρον ὅτε πρεσμειδῆ ὁ εὐγενὴς τῆς

ἀμπελών κερπός, ἄπκ; ὁ λαὸς ἀναπνέει ζωὴν καὶ χαράν.

Εἰς τὴν ὥραϊν καὶ δροσεράν ταύτην φύσιν ἐπὶ μιᾷ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων κείται ἡ κωμόπολις Τρίκκαλα· ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν καὶ μεγάλων ἰσθμῶν, καὶ πλήθους ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων καὶ σποριμῶν γαιῶν κειμένη, πρέχει, μακρόθεν θεωρουμένη, μακρικὴν θέαν, τὴν ὁποῖαν καθιστᾷσι γραφικωτέρην αἱ ὑπερέχουσαι χιονοσκεπαστοὶ κορυφαὶ τῶν ὀρέων, καὶ οἱ κατὰ τὰ διάφορα δικαστήματα προέχοντες ὑπερμεγέθεις βράχοι σεβαστοτέρην δὲ τὸ προκείμενον οἰκοδόμημα τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Βλασίου, τὸ ὁποῖον ἄνωθεν τῆς κωμοπόλεως ἐπὶ τινος ὑψώματος κείμενον, ἐμπνέει ὄχι ὀλίγον σεβασμὸν εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους ταύτην.

Διὰ τῆς κωμοπόλεως ταύτης, ἥτις μακρόθεν καὶ ἐξῶθεν θεωρουμένη, εἶναι ὠραιότερα, πρὸς ἔσωθεν καὶ ἐκ τοῦ πλησίον διὰ τὰς ἀνωμάλους καὶ σχεδὸν ἀβάτους ὁδοὺς τῆς, βέουσι διάφοροι βύακες, τὸ ἡδὺ κελάρυσμα τῶν ὁποίων, συννοούμενον, ἐν ὄρῃ μάλιστα νυκτός, μὲ τὸ μελίβρυτον κελάδημα τῶν τὴν θέσιν τούτων ἐπισκεπτομένων ἀηδόνων, ἀποτελεῖ μελωδίαν θελκτικωτάτην, τὸ δὲ κρυστάλλινον αὐτῶν ὕδωρ δροσίζει καὶ ζωογονεῖ καὶ τοῦ πυρέσσοντος τὴν καρδίαν, ὡς ποτὲ ἀπεδίωκε τὰς ἀσθενεῖς τῶν εἰς τὸν ἰαματικὸν τοῦτον τόπον ἐν τῷ νῶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὴν ἴασιν τῶν παθῶν τῶν ἐπιζητούντων ἀσθενῶν. Μὲντοι δὲ τὰς περιπετεῖς τὰς ὁποίας τὰ Τρίκκαλα ὑπέστησαν, διατηροῦνται εἰσέτι ὁπωσοῦν φαιδρὰ καὶ ἀκμαῖα· διὰ δὲ τὴν φιλοπολίαν τῶν κατοίκων τῶν, τὰς ὠραίας σταφίδας τῆς, τὸ λαμπρὸν καὶ ἰαματικὸν ὕδωρ καὶ τοὺς χάριν τούτων ἐπισκεπτομένους τὸν τόπον ξένους, διακρίνεται μεταξὺ τῶν κωμοπόλεων τῆς Κορινθίας.

Ὅπως ἄλλοις καὶ ζωηρὸς γίνεται ὅμως ὁ βίος ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, ἢ τὴν πανηγυρίαν τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων ἢ τοῦ Κοκορετζίου, ἥτις τελεῖται ἐτησίως κατὰ τὸ φθινόπωρον (τὴν 2 ἢ Σεπτεμβρίου), συναρχομένων πολλῶν χιλιάδων ἀνθρώπων ἐκ τῶν περιχώρων, καὶ ἐξ ἄλλων μακρὰν κειμένων ἐμπορικῶν πόλεων.

Ἡ καθ' ἑαυτὴν τὴν Κορινθίαν περίφημος αὕτη πανηγυρίς τοῦ Κοκορετζίου ἤρχισεν νὰ τελῆται κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ὠκοδομήθη εἰς τὴν ἐπάνω λεγομένην συνοικίαν τῶν Τρικκάλων ἡ ἐκκλησία τῶν γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, διάφοροι δὲ προσκυνηταὶ ἐπισκέπτονται αὐτὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ταύτης. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους ἐγένετο ἡ πανηγυρίς ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ καλουμένου τοῦ ἁγίου Βλασίου, κατὰ δὲ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρί-

δος μετηνέχθη εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν πλατεῖαν.

Ἀλλὰ πόθεν τὸ ἀσεβὲς τοῦτο ὄνομα πανηγυρίως τοῦ Κοκορετζίου, ἀφοῦ ἡ σύστασις αὐτῆς ὀφείλεται εἰς ἱερὸν σκοπὸν;

Περὶ τούτου δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ μόνον ὅστις δὲν γνωρίζει καλῶς τὰ ἔθνη τῶν ὀρειῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τῆς λατρείας συνδέουσι καὶ τὴν εὐωχίαν, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἀσχοιοῦνται τρώγοντες τὴν προσφιλεστέραν αὐτοῖς τροφήν, τὸ κοκορέτζι καὶ τὰς ψητὰς αἰγᾶς. Ἡ ἑορτὴ λοιπὸν τῶν γενεθλίων τῆς Θεοτόκου ἔλαβε τὸ ὄνομα «πανηγυρίως τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ τοῦ κοκορετζιά», ἐπειδὴ εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς πλατείας, ἐν ἣ ἐγένετο ἡ πανηγυρίς, τὸ κοκορέτζι καὶ αἱ ψημῆναι αἰγᾶς ἀπετέλουσαν τὴν κυριωτέραν καὶ προσφιλεστέραν τροφήν τῶν προσκυνητῶν, τὰ δὲ μάλλινα ὑφάσματα, εἰς ὧν τὴν κατασκευὴν ἐπιτηδεύονταν, ὡς οἱ ἄρχοντες Πελληνεῖς, τὸ κυριώτερον ἐμπορεύμα.

Ἡ πανηγυρίς αὕτη τοῦ κοκορετζιά ἐτελεῖτο μετ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης μεγαλοπρεπειᾶς· χιλιάδες εὐθύμων ἀνθρώπων περιφέροντο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γελῶντες καὶ ἀστειζόμενοι, ἔδοντες καὶ βοῶντες· ἐδῶ ἔβλεπέ τις εὐθυμοῦντας καὶ πίνοντας, ἐκεῖ ὀλοκλήρους οἰκογενεῖς μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ σκυλιὰ τῶν ἀπὸ τοῦ πάππου μέχρι τοῦ ἐγγόνου, κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς πρασινάδας· ἀλλαχοῦ συνωθοῦντο οἱ πανηγυρισταὶ μέχρις ἀπωλείας καὶ τῆς τελευταίας αὐτῶν πλοῆς· ἐμπροσθεν βυπχροῦ τινος περὶ τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ὠραίας του ὁσμῆς ἀποδιώκει μίαν ὄραν μακρὰν πάντα ξένων, τίς πρῶτος νὰ προλάβῃ νὰ ἀγοράσῃ τηγανητὸν μπουμπάρι καὶ κρασί ζαχαλιάτικον. Πλησίον τοῦ παραπήγματος τούτου ἦδων τρομακτικαὶ τινες φωναὶ, συνοδευόμεναι ἀπὸ τοὺς τρομακτικωτέρους ἤχους τῶν ἐκ Νεμέας νταουλιῶν φονικῆν τινα διήγησιν, ἀναφερομένην εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἀρχιληστοῦ Καθουρίου. Εἰς τὰ περίεξ ἦχον τὰ πλήρη ἐπιτοπίου οἴνου ποτήρια τῶν εὐθύμων πανηγυριστῶν. Ἐνταῦθα ἐνηγαλίζοντο ὑπὸ τοῦ οἴνου βεβρημένοι ἀρχαῖοι φίλοι, οἵτινες ὕστερον ἀπὸ πολλὰ ἔτη συννητήθησαν πάλιν εἰς τὴν πανηγυρίαν. Ἐκεῖ ἦδον νεκρῆναι τινὲς ἠρωϊκὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἄσματα, τὰ ὁποῖα ἠκροῶντο πλείονες ἢ ἑκατὸν ὀλοούζοντες νέοι.

Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτο πλήρης ὀλοουγμῶν· οὕτω δὲ ἐπροχώρει ἡ ἡμέρα ἐν ἄσμασι, χοροῖς καὶ συμποσίοις, ἅτινα ἀπεδείκνυσαν τὴν εὐθυμίαν τῶν πανηγυριστῶν.

Εὐθυμὸς χώρα, ὁ Θεὸς νὰ σὲ διαφυλάττῃ! ἀνεφώνησεν αἰρνης ὑψηλὸς τις καὶ ἰσχυρὸς ἀνὴρ, ὅστις ἐβάδιζε βραδέως πλησίον ἄλλου τινός, ὁμοίως ἀπομειραζόμενος, μικροτέρου ὅμως κατὰ τὸ ἀνάστημα

ἀνθρώπου. Περιήλθον μέχρι τοῦδε πολλὰ τοῦ κόσμου μέρη, τόσον εὐθυμὸν ὅμως λαὸν, ὡς τοῦτον ἐδῶ δὲν εἶχον ἀπαντήσει. Εἶμι ὑπερευχαριστημένος, διότι ἡ τύχη μὲ ἔφερε πάλιν εἰς τὸν εὐδαίμονα τοῦτον τόπον. Νομίζω μάλιστα ὅτι τέλος πάντων θὰ δειχθῇ καὶ εἰς ἐμὲ εὐνοϊκὴ ἡδῆ.

Ἔτσι νομίζω καὶ ἐγὼ — ἐὰν θέλῃ ὁ Θεός, — ἀπεκριθῇ ὁ ἄλλος τρίβων τὰς χεῖράς του, καὶ στρέψων τὰ βλέμματά του μετ' εὐλαβείας πρὸς τὸν οὐρανόν. — Ὁ κύριος θεὸς μας, ὁ Θεὸς νὰ μακαρίσῃ τὴν ψυχὴν του, πιστεύω ὡς καλὸς χριστιανὸς ὅπου ἦτον, ἔχει διαθέσει ἀρκετὰ χρήματα καὶ ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἐλπίζω, ἐπρόσθεσεν ὁ ὑψηλός· διὰ τοῦτο ἔχω κάμει ἤδη καὶ τὰ σχέδιά μου. Λαμπρόταται ἰδέαι! ὁ κύριος θεὸς ἦτο δὲ καὶ πλούσιος ἄνθρωπος.

Καὶ εὐσεβὲς χριστιανικὴ ψυχὴ προσέθηκεν ὁ χαμκλότερος.

Καὶ δὲν ἠκούσθη τίποτε περὶ τῆς διαθήκης του; Αὐριοῦν θὰ δημοσιευθῇ, ἂν θέλῃ ὁ Θεός.

Βέβαια. Καὶ διὰ τοῦτο προσήλθον ἄπκντες οἱ ἔχοντες κληρονομικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ θεοῦ μας.

Καθὼς ἤκουσα, ἐκτὸς ἡμῶν τῶν δύο, ὁ ἐκ Πατρῶν μεγαλέμπορος Φιλοθέου καὶ ἡ ἐκ Καλαθρυτῶν γραῖα θεῖα μας.

Ἢ τὸ ἄθλιον γύναιον μὲ τὸ σκυλολόγι τῆς! ἔλεγεν ὁ μικρόσωμος συστέλλων τὰς ὀφρῦς καὶ σκυθρωπάζων. Ἄν θέλῃ ὁ Θεὸς ὁ κύριος θεὸς μας — ὁ Θεὸς ἂς μακαρίσῃ τὴν ψυχὴν του — οὐδὲ κἄν ἐσυλλογίσθη τοὺς μηδαμινούς αὐτοὺς ἀνθρώπους διαθέτων τὴν περιουσίαν του, ἀφοῦ καὶ ἐνόσφ' ἔζη, οὔτε ἤθελε νὰ εἰσεύρῃ κἄν τι περὶ αὐτῶν.

Ὅσον διὰ τὸ οὐτιδανὸν αὐτὸ γύναιον, τὴν θεῖαν μας, μὴ φροντίζης, ἔλεγεν ὁ ὑψηλός· σταθεῖς καὶ μετὰ σεβασμῶν θέσας τὸν δάκτυλόν του ἐπὶ τῆς βίνος· ἔχω κατὰ νοῦν λαμπρότατόν τι σχέδιον διὰ νὰ ἀπομακρύνω τὰ ὄχληρὰ ταῦτα ὄντα. Ἄκουσόν με...

Ὁ μικρόσωμος ὅμως τὸν διέκοψε προτείνας αὐτῷ νὰ καθήσασί που διὰ νὰ στυλώσωσιν ὀλίγον τὸ ἀπὸ τὴν πείναν καὶ δίψαν ἀποκαμὸν σῶμά των· ὁ ὑψηλὸς συγκατένευσε, μὲ δυσκολίαν ὅμως, ἐπειδὴ τὸ βάλαντιόν του ἦτο κενώτερον τοῦ κεντρικοῦ μας ταμείου, καὶ τοῦ βαλαντιοῦ κομψευομένων τινῶν τῶν Χαντείων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπεθύμει νὰ ἐνοήσῃ ὁ σύντροφός του τὴν κατάστασιν ταύτην, ἠκολούθησεν αὐτὸν, ἐπρόσταξεν ὅμως νὰ τοῦ φέρωσιν ὀλίγον ψωμί καὶ τουλουμοστύρι, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ ἐν πενηντάρι κρασίου, ἐν ᾧ ὁ σύντροφός του ἔδωκεν εἰς τὸ μπουμπάρι καὶ εἰς τὴν ψημένην γῆδα, τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ πολύτιμα τῆς πανηγύρεως φαγητὰ νὰ καταλάβωσιν.

Οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι ἦσαν παράδοξα πρόσωπα.

Ὁ ὑψηλὸς τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἠλικίας ἀνὴρ, ἐκαλεῖτο Δαμιανὸς Ἀναργύρου, ἂν καὶ ἦτο γνωστός μᾶλλον ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Σχεδιογράφος. Οἱ ἀμυδροὶ χαρακτηρισμοὶ τοῦ προσώπου του, αἱ πολλαὶ καὶ μεγάλα ἐπὶ τοῦ μετώπου του, περὶ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὸ στόμα του ρυτίδες ἐπρόδιδον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διήνυσεν βίον ταρχαλῶδῃ καὶ πλήρῃ στερησέων. Ὀλίγιστα, ἀχμηρὰ καὶ ὑπόλευκοι τρίχες ἐκάλυπτον τὴν κορυφὴν του, ἡ δὲ ἰσχύνη τῶν σώματός του, οἱ κοῖλοι, ἀμυδροὶ καὶ πάσις ζωηρότητος ἐστερημένοι ὀφθαλμοὶ του, καθὼς καὶ αἱ κοῖλαι αὐτοῦ παρειαὶ ἦσαν τὸ κάτοπτρον, ἐν ᾧ ἔβλεπέ τις τὰς δυστυχίας, ὅσας ὁ Δαμιανὸς εἶχεν ὑπομείνει. Καὶ ἡ ἐνδύμασίς του αὐτὴ ἐχρησίμευεν ὡς μάρτυς τῆς καταστάσεώς του. Ἦτο μὲν αὕτη ἐντελῶς κατὰ τὸν νεωτερισμὸν, τόσον ὅμως παλαιὰ καὶ πολυφορεμένη, ὥστε ἄμα παρετήρει τις αὐτὴν ἐκ τοῦ πλησίον ἀμέσως συνελάμβανε τὴν ἰδέαν ὅτι ἠγοράσθη εἰς τὴν κατάστασιν εὐρίσκετο, ἀπὸ τὸν παλαιοπώλην· ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ τὸ ὑψηλὸν, ἰσχυρὸν καὶ ἄθλιον τοῦτο ὄν καθίστα γελωιοδίστατον, ἦτο ἡ πρεσβυτεῖα τοῦ νὰ πικρῇ τὸν κομψευόμενον ἱππόταν· ἐφόρει διὰ τοῦτο πανταλόνι ἐκ μαλλίνου ὑφάσματος μὲ τετραγωνίδια λευκὰ καὶ φαιὰ βελάδων πλήρη πτυχῶν καὶ χωρὶς γουδοῖ ἐκ κυανῆς τσόχας, τῆς ὁποίας ἡ τάλις ἔρθενε μόνον μέχρι τῆς ὠμοπλάτης· τὴν κεφαλὴν του ἐκάλυπτεν ὑψηλὸς κατατασκιωμένος στακτῆς καστόρινος πῖλος.

Ὁ Δαμιανὸς συνείθιζε νὰ τινάσῃ πάντοτε τὰ σκονισμένα φορέματά του, ἔπραττε δὲ τοῦτο διὰ νὰ ξεκουρῶνεται καὶ δακνύει τὴν μὲ ὠραίας μὲν πτυχᾶς, ἀδιακρίτου ὅμως λευκοῦ χρώματος τρχηλίαν του, καὶ τὰς ἐπιχειρίδας τοῦ ὑποκαμίσου του. Ὅταν ἐτελείονε τὴν ἐργασίαν ταύτην ἤρχιζε νὰ διευθετῇ τὸν λαϊμοδέτην του, τοῦ ὁποῖου τὰ ἄκρα ἦσαν μὲ τόσσην τέχνην περιτετυλιγμένα, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις τὰ ξεσχίσματά του. Διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸ πανταλόνι του τὸ ἀνάλογον μήκος, ὁ Δαμιανὸς ἔφερε στάρας, αἵτινες ἐφθάνον ὑπεράνω τῶν ἀστραγάλων· ἄλλοις δὲ ἀπὸ ψευδῆ χρυσὸν ἐδείκνυε τὴν θέσιν, εἰς τὴν ἄλλοι ἀνθρώποι συνείθιζουσι νὰ θέτωσι τὰ ὠρολόγια των· ὁ Δαμιανὸς ἐταμβάκιζε τόσον πολὺ, ὥστε ἡ ταμβακοθήκη του δὲν ἔμενε ποτὲ εἰς ἀρχίαν· διὰ τοῦτο οἱ δύο δάκτυλοι τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ὁ μέγας καὶ ὁ λιγνός, εὐρίσκοντο εἰς αἰώνιον κίνησιν ἀπὸ τῆς ταμβακοθήκης μέχρι τῆς μικρᾶς, ἰσχυρῆς καὶ γρυπῆς βίνος του· ὑποκάμισον καὶ ἐνδύματα ἔφειρον διὰ τοῦτο σημεῖα ἀπαρχινώριστα τῆς ἐργασίας ταύτης· ὁ Δαμιανὸς ἦτο ἐν τούτοις πολυπείρος ἄνθρωπος, ὅστις θὰ ἦτο βεβαίως τοῦ πολυταλάντου Σίνα πλουσιώτερος, ἂν αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ τὰ σχέδιά του δὲν ἀπετύγγανον παντοῦ καὶ πάντοτε.

ὡς υἱὸς ξενοδόχου ἐμισθώθη τὸ πρῶτον εἰς τι ξενοδοχεῖον ὑπηρετίας, ἐσχιδίαζε δὲ, ἅμικ ἐκμάθει τὸ εἶδος τούτου τοῦ ἐμπορίου, νὰ ἀνοίξῃ ξενοδοχεῖον εἰς μέρος τι ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀμερικῆς, νὰ διοργανώσῃ δὲ καὶ δικασμὴν τοῦτο ἐσωτερικῶς κατ' Ἰνδικὸν τρόπον, ὥστε τοιοῦτοτρόπως νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἰνδοὺς, καὶ οὕτω νὰ κατορθώσῃ νὰ τοὺς ἐκπολιτίσῃ τοῦ Ἀρκιαννοῦ ὅμως τὸ σχέδιον ἐναυάγησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐννοεῖται πρὶν κατορθώσῃ νὰ ἐκμάθῃ τὴν ξενοδοχικὴν τέχνην. Ἐπειδὴ σκεπτόμενος πάντοτε τὸ Ἰνδικὸν τοῦ ξενοδοχεῖον παρημέλει ἐντελῶς τὸ ἔργον του, καὶ δὲν περιποιεῖτο τοὺς ξένους, διὰ τοῦτο ἀπεβλήθη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ὁ διωγμὸς ὅμως οὗτος δὲν ἐφόβισε τὸν νεανίαν μας. Ἐπειδὴ ὡς ὑπηρετὴς ξενοδοχεῖου δὲν ἐπρόκοπτεν, ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ὑποκριτής, ἀφοῦ μάλιστα ἐβλεπεν ὅτι πολλοὶ τῶν συμπολιτῶν του φοιτῆται ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν σκηνήν. Ἐσχιδίαζε λοιπὸν, ἂν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἐπιδοσῇ, νὰ ἀναλάβῃ μόνος του τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐγκατάστασιν τοῦ ἐλλείποντος ἐπιτοπίου θεάτρου ὁ ἀτυχὴς ὅμως καὶ ὡς ὑποκριτὴς δὲν ἠδυνήθη τίποτε νὰ κατορθώσῃ, ἐπειδὴ δυστυχῶς τὸ ὑψηλὸν καὶ ἰσχυρὸν σῶμα, ὁ ξηρὸς λάρυγξ του καὶ ἡ ἀθλία του μνήμη τὸν ἠνάγκασαν νὰ παραιτήσῃ καὶ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

Ἐπειδὴ ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει πάντοτε νὰ πράττῃ κατὰ τι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον διὰ νὰ ζῆ, ὁ δὲ Ἀρκιαννὸς ἦτο ἄνθρωπος δραστήριος καὶ μὲ ζωηρὰν φαντασίαν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ γίνῃ ὑπάλληλος ἀφοῦ ἐβλεπεν ὅτι ἄλλα τοιαῦτα ὄντα, καὶ αὐτοῦ μάλιστα εὐτελέστεροι, κατώρθωσαν διὰ τῶν συνήθων τοῖς τοιοῦτοις μέσων, νὰ προαχθῶσι τάχιστα εἰς τὰς ἀνωτέρας τοῦ κράτους θέσεις, καὶ νὰ σταυρωθῶσιν ἤρχισεν διὰ τοῦτο νὰ ἀναβοηθῆται τὰς βαθμίδας τῶν ὑπουργείων, μεχρὶσὺ κατώρθωσε καὶ ἐγένετο γραφεὺς ἐντὶν αὐτῶν. Ἐσχιδίαζε λοιπὸν ἅμικ γίνῃ ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργὸς νὰ συνδέσῃ σχέσεις μετὰ τῆς Ἀβυσσινίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, νὰ ἐξελληνίσῃ τοὺς αυτοκράτορας αὐτῶν, καὶ οὕτω διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν, καὶ ὡς ἄλλος Μέγας Ἀλέξανδρος, νὰ ἐξαπλώσῃ τὸν ἑλληνισμὸν μὲχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ γνωστοῦ κόσμου ἐσχιδίαζε διὰ τῶν συμβάσεων μετὰ τῶν αυτοκρατόρων τούτων νὰ ἀποξηράνῃ τὴν Μεσόγειον, ὅχι πλέον τὴν Κωπαίδαν, διότι αὕτη εἶχε περραχωρῆθῃ εἰς τοὺς Γάλλους, καὶ νὰ συνδέσῃ τὴν Ἑλλάδα διὰ σιδηροδρόμων μετὰ τῶν νήσων καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου νὰ ἀναζητήσῃ δὲ τὰ ὑπὸ τὴν θάλασσαν μεταλλεῖα, ἀφοῦ ἐβλεπεν ὅτι τὰ ἐν τῇ ξηρᾷ κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ ξένη ἐταιρία, καὶ νὰ τὰ ἐκμεταλλεύσῃ διὰ τῶν ὑπὸ ταύτης δωροδοκούμενων. Τὰ σχέδιά του πραγματικῶς ἦσαν λαμπρὰ καὶ μεγαλεπίβολα βεβουλισμέ-

νος ὅμως πάντοτε εἰς ταῦτα, δὲν προσεῖχεν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν διδομένων αὐτῷ ἐγγράφων, ἔγραφον ἄλλ' ἀντ' ἄλλων, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεβλήθη τῆς ὑπηρεσίας, ὥστε ἐναυάγησε καὶ ἐνταῦθα.

Τότε ἀπελπισθεὶς συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ μετέλθῃ τὸν ναυτικὸν, καθόσον μάλιστα τότε διεδίδετο ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἀποκτήσῃ καὶ πυργωτὰ θωρακωτὰ πλοῖα ἤρχισεν λοιπὸν τὸ ἔργον τοῦτο τὸ πρῶτον ὡς ναύτης, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ταχέως θὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ πλοίαρχου. Ἄμικ ἐγένετο πλοίαρχος τότε εἶχε κατὰ νοῦν μεγάλα σχέδια. Νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν ἐνὸς θωρακωτοῦ, δι' αὐτοῦ νὰ λύσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Κρήτης, νὰ πλεύσῃ ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸν τουρκικὸν στόλον, ὡς ἐπραξε τοῦτο σύμπας ὁ στόλος τῶν δυνάμεων ἐν τῇ Πύλῳ. Δυστυχῶς ὅμως καὶ ἐνταῦθα ἀπέτυχεν, ἐπειδὴ τὸ σῶμά του δὲν ἀντείχεν εἰς τὰς σκληραγωγίας τοῦ ναυτικοῦ βίου. Τὸ πρῶτον ὤφειλε νὰ ἐγείρεται κατὰ τὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας, αὐτὸς δὲ εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἐξυπνᾷ πάντοτε μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὤφειλε νὰ ἐργάζεται πολὺ καὶ βαρεῖς ἐργασίας, ἐνῶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς πρώτης του νεότητος ἀπέφευγε πᾶσαν ἐργασίαν.

Καὶ ἐνταῦθεν ἀποδιωχθεὶς ἔζη χρόνον τινὰ, ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἶχε λάβει καὶ τὴν πατρικὴν του κληρονομίαν, ἐν μεγάλῃ εὐθυμίᾳ εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὰ σχέδιά του προέθετο νὰ ἀρχίσῃ ἐνταῦθα μικρὸν τι ἐμπόριον, τὸ δυστύχημα ὅμως ἦτο, ὅτι καὶ τοῦτο μόνον μεχρὶ τοῦ σχεδίου ἔμεινεν, ἐπειδὴ τὴν μικρὰν κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει, κατησώτευσεν τάχιστα μετὰ τῶν ἀκολαστικῶν φίλων του. Τοῦτο ἦτο βεβαίως πολὺ δυσάρεστον, μὴ τὰ ταῦτα ἐγένετο. Ὁ Ἀρκιαννὸς μετενόησε διὰ τὴν μωρίαν του ταύτην, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά διὰ τοῦτο ἐσχιδίαζε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἀρχίσῃ τέλος πάντων νὰ γίνῃ καλλίτερος καὶ χρησιμώτερος ἄνθρωπος.

Ἰπάρχουσιν ἐν τούτοις εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἄνθρωποι, οἵτινες παντοῦ καὶ πάντοτε ἀποτυγχάνουσιν, εἰς τούτους δὲ ἀνήκε καὶ ὁ Ἀρκιαννός. Καθ' ἐκάστην ἀπεφάσισεν ἐν Ἀθήναις διαμένων νὰ κατασταθῇ καλλίτερος, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο αὐτῷ παρὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἴδῃ ἴσως ἀλλαχοῦ που εὐρεθῇ ἐπιχειρήσεις τι δι' αὐτόν πολλὸς χρόνος παρήλθε, καὶ οὐδεμίαν εὐρεθῆν, ὥστε ὁ Ἀρκιαννὸς κατήνησεν εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν, εἰς τοιαύτην, ὥστε ἡ μεγάλη του ἀνάγκη τὸν ἐβίβασεν νὰ μισθωθῇ παρὰ τινι γέροντι φθισικῷ ὡς ὑπηρετῆς. Παρ' αὐτῷ μένων ἔκαμνε τὰ καλλίτερα καὶ λογικώτερα σχέδια τοῦ κόσμου. Ἐν πρώτοις ἀπεφάσισε νὰ ὑπηρετῇ τὸν κύριόν του τόσον προσεκτικῶς καὶ πιστῶς,

ὥστε νὰ γένη εἰς αὐτὸν ἀναγκαῖος, ὡς ἀναγκαῖος θὰ ἐγένετο καὶ προσφιλὴς παρὰ τῷ γέροντι κυρίῳ του. Τὸν αὐτῷ προσφιλῆ ὁ γέρον, μετὰ τὸν ταχέως περριμενόμενον θάνατόν του, βεβαίως θὰ συμπεριελάμβανε μετὰ τῶν κληρονόμων του εἰς τὴν διαθήκην. Μὲ τὰ κληρονομηθέντα χρήματα ἐσχιδίαζεν ὁ Ἀρκιαννὸς νὰ ἀγοράσῃ ἱκανὰς μερίδας τῆς Τραπεζῆς, μετὰ ταῦτα νὰ κατορθώσῃ κατὰ μικρὸν νὰ αὐξήσῃ τὰ κεφάλαιά του ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἀναλάβῃ μόνος του τὴν ματαιωθείσαν πραγματοποιήσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς γεωργικῆς Τραπεζῆς τοῦ Μπατατζῆ τότε πλέον θὰ ἐγένετο ὁ πλουσιώτερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ζῆ ὡς πρίγκηψ.

Τὸ ἐξαίρετον τοῦτο σχέδιον ἦτο δυνατὸν πραγματικῶς, ἂν ἡ τύχη τὸ συνέδραμε, νὰ ἐπιτύχῃ ἡ τύχη ὅμως ἐδείχθη καὶ πάλιν τόσον σκληρὰ πρὸς αὐτόν, ὥστε ἐνήργησε νὰ ἀποθάνῃ ὁ γέρον φθισικὸς ἄνευ διαθήκης, ὁ δὲ Ἀρκιαννὸς νὰ κυλίσται καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐδοὺς ὡς ἐπικίτης.

Ὁ Ἀρκιαννὸς ἀπὸ ἀγανάκτησιν καὶ ἀηδίαν καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς του, διὰ νὰ πλησιάζῃ δὲ ὀλίγον καὶ εἰς τὰς τραπεζικὰς ἐπιχειρήσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἐμάχνητο, ἐγένετο ὑπηρετὴς εἰς ὑποκατάστημά τι τῆς τραπεζῆς, κατώρθωσε δὲ μετὰ τινὰ χρόνον νὰ φθάσῃ καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ γραφεὺς αὐτοῦ. Τοιοῦτος δὲ ἦτο ἀκόμη, ὅτε αἴφνης ἤκουσε τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ του. Ὁ Ἀρκιαννὸς ἔλεγε τότε καθ' ἑαυτόν ὁ θεὸς μου ἦτο πλούσιος ἄνθρωπος, ἐπόμενον λοιπὸν εἶναι ὅτι τὴν περιουσίαν του διέθεσεν ὑπὲρ τῶν συγγενῶν του, ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ εἶμαι ἐκ τῶν πλησιεστέρων, ἔχει διαθέσει ἱκανὴν καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ. Ὅτι δὲ ὁ θεὸς του εἶχε διαθέσει τὴν περιουσίαν του, τοῦτο ἐγνωρίζεν ἐκ τῆς προκηρύξεως τοῦ Ἡieroδικου Τρικάλων, δι' ἧς προσεκαλοῦντο ἅπαντες οἱ ἔχοντες κληρονομικὰς ἀξιώσεις νὰ προσέλθωσιν εἰς Τρίκαλα εἰς ὄρισμένην ἡμέραν, καθ' ἣν ὄρισθη νὰ δημοσιευθῇ ἡ διαθήκη αὕτη. Οὕτως εἶχε διατάξῃ ἀποθνήσκων ὁ μακαρίτης θεός.

Φυσικώτατον ἦτο ὁ Ἀρκιαννὸς νὰ τρέξῃ ἐκεῖ ἐλθὼν δὲ τὴν προτεραιάν εἰς Τρίκαλα εἶχε τὴν κεφαλὴν του πλήρη ἀπὸ τὰ λαμπρότερα σχέδια διὰ τὸ μέλλον. Συγχρόνως δὲ εἶχεν ἔλθει καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ μετ' ἰγαντασίαν ὄρεξιν τρώγων τὸ μπουμπάρι καὶ τὴν ψιτὴν αἶγα ἐξάδελφός του.

Οὗτος ἦτο ὁ Μαστρολευθέρης Χαύτας, ὁ υἱὸς τῆς ἐξαδέλφης τοῦ ἀποθνήσκοντος, ὑποδηματοποιὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἀποκαταστημένος εἰς Πειραιᾷ τὸ ἐξωτερικόν του ἐδείκνυεν αὐτὸν μικρὸσωμον καὶ ἰσχυρόν. Ἄν τις ὅμως ἐκρινεν ἐκ τῆς ὄρεξεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἦδη, καθὼς καὶ πάντοτε, ἔτραγε τὸ διπλάσιον ἀφ' ἑσόν τρώγει πᾶς λογικὸς ἄνθρωπος, θὰ ὑπέθετεν ὅτι

ἡ ὑγεία του ἦτο ἀρίστη. Μολκατοῦτα ἐφαίνετο ἄθλιος καὶ πεινασμένος, ἐτι δὲ μᾶλλον ὅταν ἔκαμνε μορφασμούς τινας διὰ τοῦ προσώπου του, καὶ διέστρεφε μετ' εὐλαθείας τοὺς ὀφθαλμούς του, ὡς πάντες οἱ προσποιοῦμενοι τὸν εὐσεβῆ μάλιστα δὲ ὅτε ἀπετύπου ἐπὶ τῶν χαρκατήρων τοῦ προσώπου του ἀπὸ κairoῦ εἰς κairoῦ ἐκφρασίαν τινα τῆς δεινοπαθείας.

Ὅσάκις σὺν τούτοις ἔκαμνε χρῆσιν ψευδευλαβοῦς τινος ῥήσεως, ἐσυνείθιζε δὲ νὰ συνοδεύῃ πᾶσαν σχεδὸν φράσιν του μὲ τὸ ἀν θέλῃ ὁ Θεός, ὕψωνε τὰς βλεφαρίδας του ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐφαίνοντο οἱ ὑπόγλαυκοί, ἀμυδροί, τὴν ἄνοιαν αὐτοῦ προδίδοντες ὀφθαλμοὶ του, ὑποκρύπτοντες ἐν τῷ στερέῳ βλέμματι περιδείξ τι καὶ μυστηριώδες. Καὶ τοῦ Μαστρολευθέρη τὰ οἰκονομικὰ εὐρίσκοντο εἰς κακὴν κατάστασιν, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὴν πολυἀριθμὸν οἰκογενεῖάν του, — εἶχε δεκατέσσαρα ζῶντα τέκνα ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὡς εἰς Πειραιᾷ ἔλεγον, διὰ τὸ χαρτοπαίγιον, τὸ ὁποῖον ἐμπαθῶς ἠγάπα ἄλλως ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἐπιμελέστατος, καὶ ἦκει τὸ ἐπάγγελμα του μετ' ἐπιτηδειότητος.

Τοιοῦτοι λοιπὸν ἦσαν οἱ δύο ἄνδρες, οἵτινες πλησίον ἀλλήλων καθήμενοι διεβουκολοῦντο ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. Ὅτε μετὰ παρέλευσιν ὥρων τινῶν ἐκένωσαν ἀρκετὰ ποτήρια οἴνου, καὶ ἤρχισαν νὰ ἐξοικειῶνται πρὸς ἀλλήλους, τότε ὁ Μαστρολευθέρης ἤκρατο μὲ ἀνοιχτὸν στόμα τὰ τερατώδη καὶ τολμηρὰ σχέδια, τὰ ὁποῖα ἐπωκοδοῦμε ὁ Ἀρκιαννὸς ἐπὶ τῆς κληρονομίας.

Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ζῶμεν, καθὼς ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει, εἶναι ἐποχὴ ὑλικῆ, ἐποχὴ ποριστικῆ χρημάτων οἱ βιομηχανικοὶ νόες, οἵτινες διὰ τῆς ἐμφανίσεώς των, καὶ διὰ τῆς φύσεώς των αὐτῆς, ἢ διὰ τῆς διανοίας, ἢ διὰ τῶν πράξεων των ἐσωματωσὶν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀξιοσέβαστον τάσιν τοῦ νὰ γένωσιν ἄνθρωποι ζῶντες ἐκ τῶν προσόδων τῶν ἐπιχειρήσεών των, εἶναι διὰ τοῦτο τὰ μόνα κατάλληλα τῆς ἐποχῆς προϊόντα, εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἵτινες γνωρίζουσιν τίνι τρόπῳ ὀφείλουσι νὰ ἐπωφελεῶνται τῶν περιστάσεων. Ὁ Ἀρκιαννός, ὡς δὲ ὁ βίος του ὅλος ἀπέδειξεν ἡμῖν, ἦτο τοιοῦτός τις, ἢ δὲ κλίσις του, τοῦ νὰ κάμῃ σχέδια, διὰ τῶν ὁποίων ἐμελλε νὰ ἀποκατασταθῇ μίαν ἡμέραν πλούσιος εἶχε φθάσει μὲχρι μονομανίας, διὰ τοῦτο εἶχον ἀποκαλέσει αὐτὸν Σχεδιογράφον αὐτὸς δὲ διὰ νὰ μὴ θεωρῶνται οἱ ἀνάδοχοί του ἠπατημένοι, ἐφρόντιζε νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, ζῶν πάντοτε μὲ τὰ σχέδια.

Λοιπὸν, ἔλεγε μετὰ τινὰ διακοπὴν, ἐὰν λάβωμεν τὴν κληρονομίαν μας θὰ σοὶ εἶπω, ἐξάδελφέ μου, πᾶς δυνάμεθα νὰ διαχειρισθῶμεν αὐτὴν ἐπωφελέστερον.

Πῶς νομίζεις; ἠρώτησε μετὰ περιεργείας ὁ Μαστρολευθέρης.

Ὁ Δαμιανὸς ἔθεσε τὸν λιχνὸν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς ρινόσ του, παρητήρησε μὲ βλέμμα μυστηριώδες τὸν πλησίον του καθήμενον ἐξάδελφόν του, καὶ εἶπε μετὰ σοβαρότητος·

Τότε ἀρχίζομεν ἡμεῖς οἱ δύο ἑαυτοῦ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος.

Ἡμεῖς . . . ἐφημερίδα; ἀνέκραξεν ἐκπληκτος καὶ βατταρίζων ὁ ὑποδηματοποιός.

Καὶ ἐφημερίδα, ἐπανέλαβε κρατῶν ἔτι τὸν δάκτυλόν του ἐπὶ τῆς ρινόσ, μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀπάθειαν καὶ σοβαρότητα ὁ Δαμιανός.

Ἀλλὰ, κύριε μου, ἐγὼ μὲν εἶμαι ὑποδηματοποιός· ὑμεῖς δὲ . . . εἴσθε . . .

Τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον, ἀπεκρίθη ὁ σχεδιογράφος, ἡμεῖς θὰ ζητήσωμεν τὴν συνδρομὴν πολιτικοῦ τινος κάμματος, ὡς πράττουσι τοῦτο καὶ οἱ πλείστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἐφημεριογράφων. Ἐάν δὲ μόνον θέσωμεν καλὸν τι ὄνομα εἰς τὴν ἐφημερίδα μας, ὄνομα, τὸ ὅποιον νὰ ὑπόσχηται πολλὰ, ὄνομα κατάλληλον εἰς τὴν ἐποχὴν . . . οὕτω π. χ. . . τὸ ὄνομα συντελεῖ πολὺ· λέγω δὲ ὄνομα ὅχι ἐκ τῶν συνήθων καὶ τετριμμένων, ἀλλ' ὅπως νέον καὶ ἀσυνείθιστον π. χ. *Aut Caesar aut nihil*.

Τί θὰ εἶπη τοῦτο; ἠρώτησεν ὅπως ἐκπληκτος ὁ Μαστρολευθέρης.

Ὅθ' εἶπη τὸ Πᾶν ἢ οὐδὲν, ἀπεκρίθη ὁ Δαμιανός, ἢ ἐν ἄλλο ὄνομα ὡς τὸ Πολιτικὸν μεταλλεῖον, ἢ ἡ Ἐλευθερία τῶν ἐθνικοτήτων, ἢ ὁ Σωτὴρ τοῦ λαοῦ ἢ . . . ἔχω πληθὺν ὀνομάτων εἰς τὸν νοῦν μου.

Αἶ, εἶπεν ὁ Μαστρολευθέρης, ὅστις ἀλούων τὰ ὀνόματα ταῦτα ἤρχισε νὰ σκοτοδινηῖ. Καὶ εἶναι μὲ μόνον τὸ ὄνομα ἢ ὑπόθεσις ὅλη τετελεσμένη;

Ὁ Δαμιανός παρητήρησε αὐτὸν μὲ βλέμμα ἐκφράζων τὸν οἰκτὸν του· ἔπειτα τύψας μὲ σοβαρότητα καὶ ἀπάθειαν διὰ τοῦ ὀστοειδοῦ; λιχνου τῆς ἀριστερᾶς τὸ μέτωπόν του, εἶπε μὲ μεγαλοπρέπειαν. Ἡ ἰδέα . . . ἔπειτα τὸ ὄνομα, αὐτὰ εἶναι τὰ οὐσώδηστέρα.

Ἐνδέχεται, εἶπεν ὁ Μαστρολευθέρης. Ἐγὼ ὡς βιομήχανος δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἐνοήσω. Ἀλλὰ εἶπέ μου παρακαλῶ. Δυνάμειθι νὰ κάωμεν χοῦσιν ἐπωφελεῖ τῶν χρημάτων μας, ἐξοδεύοντες αὐτὰ εἰς ἔκδοσιν ἐφημερίδος; καὶ ποῖος θὰ τὴν γράφῃ;

Ὅσον διὰ τὴν σύνταξιν μισθονομὴν τινὰ τῶν ἐπιχρησιμοποιούμενων τὸν δημοσιογράφον. Βλέπεις πόσοι παραρσιάζονται καθ' ἑκάστην, ὡς συντάσσεται ἐφημερίδων, τοῦ δίδομεν καὶ χιλίας δραχμὰς κατ' ἔτος . . .

Τί λέγεις; ἀνέκραξεν ὅλος ὠχρὸς ἀπὸ ἐκπληξίν ὁ Μαστρολευθέρης. Χιλίας δραχμὰς κατ' ἔτος; Ἄν θέλῃ ὁ Θεὸς εἶμαι ὑπερευχαριστημένος, ἐάν ὁ θεός

μας, ὁ Θεὸς νὰ τὸν μακαρίσῃ, εἰς ἕκαστον ἡμῶν ἄφινε χιλίας δραχμὰς.

Τί μὲ τοῦτο;

Τί μὲ τοῦτο; Ἀν θὰ δυνηθῶμεν νὰ πληρώσωμεν εἰς τὸν συντάκτην τῆς ἐφημερίδος χιλίας δραχμὰς κατ' ἔτος, ἐάν καὶ οἱ δύο ἔχωμεν μόνον δύο χιλιάδας.

Δ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ.

Φυλ. 407.

Σελ. 542, στήλ. α', σ. 15, γράφει: τὴν ἀρετήν.—σ. 17 μετακεκλιτο—σ. 28, τὸ τοῦ θεοῦ χρυσίου—σ. 44, καὶ ἡ ἐν τῇ—στήλ. β', σ. 36, ἄετορος.—

Σελ. 543, στήλ. α', σ. 6, ἐγίνετο—σ. 44, τοῦ τοῦ γενικοῦ.—

Φυλ. 408.

Σελ. 553, στήλ. α', σ. σημ. 2, Πιττακίωρ—στήλ. β', σ. σημ. 12, ἐμφέρεται.—

Σελ. 554, στήλ. α', σ. σημ. 3, μεγαλοπρεπεστάτη—σ. 14, γίνουτο—σ. 28, Ποι.λ.—στήλ. β', σ. σημ. 1, κακίους.—

Σελ. 555, στήλ. α', σ. 2, προσκείμενοι—σ. 14, ἠρημαῖον τε—σ. 24, ἐγγοναίσειν, —στήλ. β', σ. 19, χαρτουλαρίων—σ. σημ. 4, Παρθώρας—Ἐν τέλει τῆς 14 σημειώσεως πρόσθετος: καὶ ἴσως ἦν τὸ: δέη.—

Σελ. 556, στήλ. α', σ. σημ. 5, δωδεκάτης—σ. 8, προσθετέαν—σ. 14, οἱ ἀπὸ—στήλ. β', σ. 18, σιτηρεσίου—σ. σημ. 4, Μιλιαρίσιον.

Σελ. 557, στήλ. α', σ. σημ. 10 ὁμυρέτις.—

Σελ. 558, στήλ. β', σ. 11, εἰλήφει—σ. 31, τάγματι—σ. 14 σημ. προσθετέαν.—

Σελ. 559, στήλ. α', σ. 34, ἐξ οἰαςδήτινος—στήλ. β', σ. 6, συνέλθοι—στήλ. β', ἐν τέλει τῆς 7 σημειώσεως πρόσθετος: ἴσως μὲν τοι ἐγγράπτο: καὶ γράμην ἐνδιάθετον.—

Σελ. 560, στήλ. α', σ. 2, εἰς τὸ: ἀνωτέρου πρόσθετος ἐν ταῖς σημειώσεσι: Γραπτέον ἴσως: ἀνώτερα.—στήλ. β', σ. 15, τῆς βασιλείας μου—σ. σημ. 9, ἐκδεδομένη.—

Ὅσον ἀνήσομεν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ τῶν χρυσοβούλων κειμένου παραράματα διορθῶσαι, ὅπου τὰ γένηται ἢ ἀντιπαραβολὴ πρὸς τὰ ἐν τῇ Νεαμονῇ τῆς Χίου ἀποκείμενα ἀντίγραφα· περὶ οὗ ἐμέλησεν ἡμῖν ἤδη.